

جمهوری اسلامی ایران
وزارت نیرو
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبخا

قانون آب (۱۳۹۹) (ویرایش تحت - غیر قابل استناد)

به انضمام

قانون توزیع عادلانه آب (۱۳۶۱)
قانون آب و نحوه ملی شدن آن (۱۳۴۷)

بهمن ۱۳۹۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عید فیل فیل استناد

ویرایش حاضر از قانون آب (ویرایش اول) ماحصل اقدامات، مشارکت و تلاش‌های دلسوزانه و مؤثر مجموعه‌ها و افراد زیر در فرآیند بازنگری و تدوین قانون آب بوده است:

کمیته راهبردی:

مسعود تجریشی معاون محیط‌زیست انسانی سازمان حفاظت محیط‌زیست	عباس کشاورز قائم‌مقام و مشاور عالی وزیر جهاد کشاورزی	قاسم تقی‌زاده خامسی معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا و رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل شرکت مدیریت منابع آب ایران
--	--	---

صدیقه ترابی پلت کله - مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفای وزارت نیرو (دبیر کمیته)

کمیته راهبری:

با حضور نمایندگان از دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفای وزارت نیرو (دبیرخانه)، دفتر حقوقی وزارت نیرو، شرکت آب منطقه‌ای تهران، دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت منابع آب و آبفای وزارت نیرو، دفتر حقوقی شرکت مدیریت منابع آب ایران، موسسه تحقیقات آب، سازمان حفاظت محیط‌زیست، شبکه ملی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی و موسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا

تدوین کنندگان:

دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا - وزارت نیرو	صدیقه ترابی پلت کله
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	داودرضا عرب
عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	محمدرضا جلالی
دفتر حقوقی - وزارت نیرو	حسین زمانی
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	علی‌اصغر الیاسی
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	مهدی نعمتی حسینلو
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا - وزارت نیرو	آزاده استادرحیمی
شرکت آب منطقه‌ای تهران	مهدی فروغی
موسسه تحقیقات آب	محمدجواد زارعیان
شرکت مدیریت منابع آب ایران	محمد قاسم هاشمی
شبکه ملی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی	مسعود امیرزاده حجازی
سازمان حفاظت محیط‌زیست	تورج فتحی
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا - وزارت نیرو	حامد توکلی‌فر
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا - وزارت نیرو	منیژه ایزدی
دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا - وزارت نیرو	محمد حب وطن
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	حبیب کریمی‌پور
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	نسرین رفیعی انزاب
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	سمیه مقیمی‌نژاد
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	همای رسولی
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	کوثر پیرنیا
مؤسسه پژوهشی، مهندسی راهبرد دانش پویا	فاطمه مجدلی

دفتر حقوقی وزارت نیرو؛ محمد امانی، حسین زمانی، احمد معماری، منصور آزادی

شرکت مدیریت منابع آب ایران؛ دفتر حقوقی، دفتر حفاظت و بهره‌برداری منابع آب زیرزمینی، گروه بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف و پساب‌ها، دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل، گروه محیط زیست و کیفیت منابع آب

شرکت‌های آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، اصفهان، البرز، ایلام، بوشهر، تهران، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، خراسان شمالی، زنجان، سمنان، سیستان و بلوچستان، فارس، قزوین، قم، کردستان، کرمان، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد، گلستان، گیلان، لرستان، مازندران، مرکزی، هرمزگان، همدان و یزد

سازمان آب و برق خوزستان (به ترتیب الفبا)؛ شورای راهبردی بررسی قانون آب) مرجان ادهم ملکی، فرهاد ایزدجو، نورالدین بازگیر، هوشنگ حسونی‌زاده، کاظم حمادی، کامبیز حیدری، حمیدرضا خدابخشی، فراز رابعی، مصطفی شهبه، نرگس ظهراپی، حمیدرضا لشکری، محمد امین مفرج، مهران مومن غریب، محمدعلی میری، (کارگروه‌های تهیه‌کننده گزارش بررسی قانون آب) محمدرضا ابیض، بهمن افشار، عزیز ایزدیار، پروانه تیشه‌زن، محمود حاجی شاه، سید ابراهیم حسینی، مسعود حکمت، پیمان حیدری‌راد، غلامرضا خواجه ساهوتی، عادل دحیماوی، انسیه دنه دزفولی، عباس رضائی، آسیه زراء نژاد، ابراهیم زلفی، محسن زرشناس، الهام ساکی مالچی، موسی سبهانی، محمود شفاعی بجنستان، مهدی شعبانی گلوگردی، مسعود صادقی میانرودی، علیرضا عسگری، یعقوب عرب، مهدی قمشی، امید فتحی پور، سید محمود کاشفی پور، حیدر علی کشکولی، حمید کامدی، سپیده مادح خاکسار، غلامحسین محمدپور زنگنه، احمد محمدزاده، علی مختاران، محمد حسن مداحیان، مهرداد مسگراصل، مهدی مقسمی، مهسا منصوری، سهراب مینائی، ابراهیم نجاران، بهزاد نویدی نساچ، محمد هرمزی، بتول یاقوت‌نژاد

شبکه ملی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی؛ محمد نصراللهی اله‌موتی، امیرحسین رفیع، مسعود امیرزاده حجازی، خوشه عظیم‌زاده تبریزی، محسن موسوی خوانساری، محمدجواد سمیعی، رضوان شریف‌نیا، میترا البرزی‌منش، احسان آخانی، ناصر خلقی، میترا ابراهیمی، محمدحسن کلیدری، سعید طهماسبیان، سیدحسین درجوش، طاهره پرهیزکاری، گل‌خانم باقری‌نیا، محسن حجازیان، حشمت‌اله انتخابی، مزدک میرمرمضانی، شبنم قنوتی‌زاده، سیروس زارع، ناهید رشتچی

سیج‌جاب (جمعی از اساتید آب کشور)؛ امین علیزاده، حیدرعلی کشکولی، بیژن نظری، جهانگیر عابدی کوپایی، محمدجواد منعم، عباس شفیعی، فریبرز عباسی، مهدی قیصری، علی شاه‌نظری، حسین شریفان، حسین دهقانی سانج، مسعود نوشادی، علیرضا مریدنژاد، جعفر نیکبخت، سید ابراهیم هاشمی گرم‌دره، مسعود سلطانی، کیومرث ابراهیمی، نادر حسینی زارع، کاظم اسماعیلی، مجتبی اکرم

با تشکر ویژه از:

جمال محمدولی سامانی
غلامرضا مدنیان
محمد نصراللهی اله‌موتی
سید محمد آهویی
سعید مرید
علی باقری
حجت میان‌آبادی
علی مریدی
کامبیز حسین پور
کامران داوری
عباسقلی جهانی
علی اصغر مجیدی‌فر
راضیه صادقی
امیرحسین رفیع
محسن اسلامی‌زاده
حمیدرضا مختاری
مرتضی عابدی
سید عباس هاشمی
مهدی غلامی هرزد

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
دفتر حقوقی شرکت مدیریت منابع آب ایران
شبکه ملی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی
شرکت مدیریت منابع آب ایران
دانشگاه تربیت مدرس
دانشگاه تربیت مدرس
مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری - دانشگاه تربیت مدرس
سازمان حفاظت محیط‌زیست
سازمان حفاظت محیط‌زیست
دانشگاه فردوسی مشهد - سیج‌جاب (جمعی از اساتید آب کشور)
مرکز مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران
شرکت مدیریت منابع آب ایران
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا- وزارت نیرو
شبکه ملی سمن‌های محیط‌زیست و منابع طبیعی
شرکت آب منطقه‌ای تهران
شرکت آب منطقه‌ای تهران
شرکت آب منطقه‌ای تهران
شرکت آب منطقه‌ای البرز
شرکت آب منطقه‌ای آذربایجان شرقی

مشاور توسعه پایدار و بازنشسته وزارت نیرو	غلامعلی معماری
انجمن آب و خاک	محسن موسوی خوانساری
دفتر برنامه‌ریزی کلان آب و آبفا- وزارت نیرو	کبری استیری
دفتر طرح‌ها و استانداردهای آب و آبفا - وزارت نیرو	سارا افشین
دفتر نظام‌های بهره‌برداری و حفاظت آب و آبفا - وزارت نیرو	آتنا میرزایی
مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران	راحله ملکیان

به همراه دریافت نظرات در خصوص قانون توزیع عادلانه آب و سایر مستندات در قالب مکاتبات، کارگاه‌ها و پرتال رسمی دبیرخانه بازرنگری و تدوین قانون آب:

معاونت امور آب و خاک وزارت جهاد کشاورزی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مرکز امور اجتماعی منابع آب و انرژی وزارت نیرو، سازمان حفاظت محیط‌زیست (دفتر مدیریت و حفاظت آب و خاک، دفتر حفاظت و احیای تالاب‌ها، دفتر مدیریت زیستگاه‌ها و امور مناطق)، شرکت مدیریت منابع آب ایران (دفتر حقوقی، گروه بهره‌برداری از آب‌های غیرمتعارف و پساب‌ها، دفتر حفاظت و بهره‌برداری منابع آب زیرزمینی، دفتر مهندسی رودخانه‌ها و سواحل، گروه محیط‌زیست و کیفیت منابع آب)، شرکت‌های آب منطقه‌ای و سازمان آب و برق خوزستان، شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (دفتر مطالعات و بررسی‌های فنی، دفتر حقوقی)، موسسه تحقیقات آب، مرکز منطقه‌ای آب شهری، فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران، جمعی از اساتید آب کشور (سیج‌اب)، دفتر امور آب و کشاورزی و محیط‌زیست سازمان برنامه و بودجه کشور، کمیسیون امور زیربنایی، صنعت و محیط‌زیست هیئت دولت، معاون نظارت و بازرسی امور اقتصادی سازمان بازرسی کل کشور، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه، ستاد احیای دریاچه ارومیه، سازمان هواشناسی کشور، وزارت صنعت، معدن و تجارت، دیوان محاسبات کشور، سازمان اداری و استخدامی کشور، وزارت اقتصاد و دارایی، دفتر فنی و برنامه‌ریزی عمرانی وزارت کشور، سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور، موسسه تحقیقات خاک و آب، انجمن هیدرولیک ایران، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، شرکت شهرک‌های صنعتی استان اردبیل، شرکت مهندسی مشاور مه‌اب قدس، شرکت مهندسی مشاور آبگستران میهن، شرکت مهندسی مشاور مه‌اب گستر زاگرس، نوید جلال کمالی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، محمدمین خراسانی از دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران و عبدالله درزی از دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.

با توجه به رویکرد تیم مطالعات تدوین قانون آب، کلیه دست‌اندرکاران طرح خود را متعهد می‌دانند تا از ظرفیت خرد جمعی و مشارکت تمامی گروه‌داران در مراحل مختلف تدوین قانون آب، به نحو احسن استفاده نمایند. بدین منظور، سند حاضر به‌عنوان ویرایش نخست قانون آب جهت دریافت نظرات دستگاه‌های ذی‌ربط، سمن‌ها و انجمن‌ها و کلیه فعالان و صاحب‌نظران مسائل آب در دسترس عموم قرار گرفته است. خواهشمند است نظرات و پیشنهادهای ارزشمند خود را در خصوص سند حاضر، از طریق بخش نظرخواهی پورتال رسمی «طرح به‌روزرسانی قانون آب» به آدرس <https://iwa.moe.gov.ir> ارسال فرمایید.

پیر فابل استناد

۱.....	فصل اول - اهداف، تعاریف و مالکیت آب .....
۱.....	ماده ۱: هدف قانون .....
۱.....	ماده ۲: تعاریف .....
۴.....	ماده ۳: مالکیت منابع آب .....
۴.....	ماده ۴: پایدارسازی حوضه‌های آبریز .....
۶.....	فصل دوم - ترتیبات نهادی .....
۶.....	ماده ۵: ظرفیت‌سازی نهادی .....
۶.....	ماده ۶: ارکان ساختار مدیریت آب .....
۶.....	ماده ۷: شورای عالی آب .....
۷.....	ماده ۸: کمیسیون حوضه آبریز .....
۸.....	ماده ۹: سازمان حوضه آبریز .....
۸.....	ماده ۱۰: کارگروه استانی آب .....
۹.....	ماده ۱۱: تشکیل سازمانها و شرکت‌های آب منطقه‌ای .....
۹.....	ماده ۱۲: مدیریت مشارکتی و مشارکت بخش خصوصی .....
۹.....	ماده ۱۳: دیپلماسی و حقوق بین‌الملل آب .....
۱۰.....	ماده ۱۴: دسترسی به اطلاعات .....
۱۱.....	فصل سوم - مقررات استفاده از آب .....
۱۱.....	ماده ۱۵: اولویت‌بندی استفاده‌های عمومی .....
۱۱.....	ماده ۱۶: تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع آب .....
۱۲.....	ماده ۱۷: وظایف وزارت نیرو در تأمین آب .....
۱۳.....	ماده ۱۸: انتقال آب بین حوضه‌ای .....
۱۳.....	ماده ۱۹: تعیین تکلیف حقبه‌ها .....
۱۵.....	ماده ۲۰: صدور پروانه بهره‌برداری .....
۱۷.....	ماده ۲۱: تعیین الگوی کشت بهینه .....
۱۷.....	ماده ۲۲: آب قابل تحویل سالانه .....
۱۸.....	ماده ۲۳: الزامات بهره‌برداری از آب زیرزمینی .....
۱۹.....	ماده ۲۴: بانک یا بازار آب .....
۱۹.....	ماده ۲۵: ارائه خدمات فنی .....

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
ماده ۲۶: نصب تجهیزات اندازه‌گیری	۱۹
ماده ۲۷: پروانه صلاحیت حفاری	۲۰
ماده ۲۸: اختصاص پروانه بهره‌برداری آب	۲۱
ماده ۲۹: تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان	۲۱
ماده ۳۰: مالکیت در ملک غیر	۲۱
ماده ۳۱: خریداری تأسیسات معارض	۲۲
فصل چهارم - حفاظت کمی و کیفی منابع آب	۲۳
ماده ۳۲: مالکیت بستر و حریم	۲۳
ماده ۳۳: بهره‌برداری از منابع بستر و حریم	۲۴
ماده ۳۴: مدیریت جامع سیلاب و خشکسالی	۲۵
ماده ۳۵: تعیین و قطعیت پهنای بستر و حریم	۲۶
ماده ۳۶: تثبیت پهنای بستر و حریم در سامانه حدنگار (کاداستر)	۲۶
ماده ۳۷: رعایت ملاحظات کیفی حریم منابع آب در پروژه‌های زیربنایی	۲۷
ماده ۳۸: ممنوعیت بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی	۲۸
ماده ۳۹: حفاظت کیفی منابع آب	۲۹
ماده ۴۰: لزوم انجام طرح‌های تصفیه آب و فاضلاب	۳۰
ماده ۴۱: شور یا آلوده‌شدن منابع آب شیرین	۳۰
ماده ۴۲: تعیین تکلیف چاه‌ها و قنوت‌بایر یا متروک	۳۰
ماده ۴۳: حفاظت چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین	۳۰
فصل پنجم - مقررات زیرساخت‌ها و تأسیسات آبی	۳۱
ماده ۴۴: احداث کانال یا مجرای جایگزین	۳۱
ماده ۴۵: املاک واقع در حریم و مسیر طرح‌های آبی	۳۱
ماده ۴۶: حفظ حریم اماکن عمومی	۳۱
ماده ۴۷: نگهداری از منبع آب مشارکتی	۳۱
ماده ۴۸: حفظ آثار و سازه‌های تاریخی و توسعه گردشگری آبی	۳۲
فصل ششم - ترتیبات مالی	۳۳
ماده ۴۹: تعرفه	۳۳
ماده ۵۰: لزوم پرداخت آب‌بها	۳۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳۵	فصل هفتم - اجرای مقررات
۳۵	ماده ۵۱: ضابطین دادگستری
۳۵	ماده ۵۲: مرجع اجرای قانون
۳۵	ماده ۵۳: خسارت در نتیجه اجرای طرح‌های آبی
۳۶	ماده ۵۴: جرایم، مجازات‌ها و جبران خسارت
۴۰	فصل هشتم - حل و فصل اختلافات
۴۰	ماده ۵۵: ارکان ساختار داوری و حل اختلافات
۴۰	ماده ۵۶: رویه‌های حل اختلاف
۴۲	ماده ۵۷: نقصان آب چاه‌های مجاور
۴۲	ماده ۵۸: تأمین هزینه‌های منابع آب
۴۲	ماده ۵۹: ثبوت اعراض ذی حق
۴۳	ماده ۶۰: تعیین مسیر یا طرز انشعاب
۴۳	ماده ۶۱: رسیدگی خارج از نوبت به تخلفات
۴۴	فصل نهم - سایر
۴۴	ماده ۶۲: وضع آیین‌نامه‌های اجرایی
۴۴	ماده ۶۳: نسخ قوانین و مقررات مغایر
۴۵	پیوست‌ها
۴۶	پیوست ۱- قانون آب در یک نگاه
۵۴	پیوست ۲- مقایسه مواد ویرایش جدید قانون آب و قانون توزیع عادلانه آب
۵۷	پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی
۷۵	پیوست ۴- قانون آب و نحوه ملی‌شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

فصل اول - اهداف، تعاریف و مالکیت آب

ماده ۱: هدف قانون

هدف از این قانون، تضمین حق دسترسی عموم به آب و استفاده بهینه از آن با رعایت منافع ملی، مصالح عامه و حقوق نسل‌های آینده و نیز ارتقای پایداری محیط‌زیستی، اجتماعی و اقتصادی و تأمین توانان امنیت آبی و غذایی کشور با استفاده از مشارکت آحاد جامعه است.

ماده ۲: تعاریف

اصطلاحات به کار رفته در این قانون، دارای تعاریف و معانی مشروح زیر است:

- **آبخوان:** لایه یا لایه‌های زیرسطحی از سنگ یا طبقه‌های زمین‌شناسی دیگر با تخلخل و نفوذپذیری کافی که اجازه ورود، ذخیره و برداشت مقدار قابل توجهی آب زیرزمینی را می‌دهد.
- **آب شیرین:** آبی که میزان املاح محلول آن کمتر از ۱ گرم در لیتر باشد.
- **آب لب شور:** آبی که میزان املاح محلول آن بین ۱ تا ۱۰ گرم در لیتر باشد.
- **آب شور:** آبی که میزان املاح محلول آن بیشتر از ۱۰ گرم در لیتر باشد.
- **آب قابل برنامه‌ریزی:** مقدار کل منابع آب تجدیدپذیر در حوضه آبریز بر اساس شرایط هیدرولوژیکی و توسعه زیرساخت‌ها، پس از کنارگذاشتن آب برای محیط‌زیست، که قابلیت بهره‌برداری برای مصارف مختلف را در قالب منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف دارد. آب قابل برنامه‌ریزی برای یک استان، عبارت است از سهم آب استان از منابع آب تجدیدپذیر حوضه‌های آبریزی که استان یکی از ذی‌نفعان آن حوضه بوده و یا از طریق طرح‌های انتقال بین حوضه‌ای، منابع آب به استان منتقل می‌شود. منابع آب قابل برنامه‌ریزی شامل منابع آب سطحی و زیرزمینی و منابع آب غیرمتعارف (پساب و منابع آب شور و لب شور درون سرزمینی و منابع آب نمک‌زدایی دریا) می‌باشد. همچنین آب قابل برنامه‌ریزی سطحی و زیرزمینی، متشکل از مجموع برداشت‌های مستقیم، حجم آب تنظیمی طرح‌های توسعه منابع آب در شرایط فعلی و آتی (طرح‌های اجرایی و مطالعاتی که در قالب سهم تخصیص آب سطحی استان مجوز تخصیص آب دارند) است. برداشت مستقیم میزان آبی است که از طریق انهار، موتور پمپ‌ها، ایستگاه‌های پمپاژ، آب‌بندان‌ها و چشمه‌ها، چاه‌ها و قنوات توسط بهره‌برداران برداشت شده و به مصارف مختلف می‌رسد.
- **آب‌های غیرمتعارف:** آب‌های غیرمتعارف آن دسته از منابع آبی هستند که به عنوان محصولات جانبی فعالیت‌های خاص مانند نمک‌زدایی، تولید شده یا برای استفاده نیازمند تصفیه هستند یا نیازمند

فناوری‌های خاصی جهت استخراج، جمع‌آوری و استفاده هستند. از جمله منابع آب غیرمتعارف می‌توان به آب‌های حاصل از نمک‌زدایی، پساب و رطوبت هوا اشاره کرد.

- **اراضی آبخور:** اراضی آبخور هر منبع آبی، آن دسته از اراضی را شامل می‌شود که تمام یا بخشی از آب مورد نیاز خود را از آن منبع آبی تأمین می‌کنند.
- **آلودگی آب:** تغییر مواد محلول یا معلق یا تغییر درجه حرارت و دیگر خواص فیزیکی و شیمیایی و بیولوژیکی آب در حدی که آن را برای مصرفی که برای آن مقرر است مضر یا غیرمفید سازد.
- **آمایش سرزمین:** عبارت است از تنظیم روابط میان عوامل انسانی، اقتصادی و محیطی با انگیزه بهره‌مندی از سرزمین در جهت استفاده شایسته و پایدار از توان انسانی و طبیعی.
- **امنیت آبی:** امنیت آبی عبارت است از اطمینان از وجود آب مورد نیاز برای بهداشت، معیشت و تولید، با کمیت و کیفیت مناسب و ریسک قابل قبول.
- **امنیت غذایی:** امنیت غذایی عبارت است از دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی کافی و مطمئن همه افراد یک جامعه در همه ادوار عمر به غذای کافی و سالم برای داشتن زندگی سالم و فعال.
- **انتقال آب بین حوضه‌ای:** انتقال فیزیکی آب از یک حوضه به حوضه دیگر است که در این جابجایی یک حوضه‌آبریز به عنوان حوضه مبدأ، آب را از دست داده و حوضه‌آبریز دیگر به عنوان حوضه مقصد، آب را به دست می‌آورد. منابع آب مورد نظر می‌تواند منابع آب سطحی، منابع آب زیرزمینی و یا آب‌های غیرمتعارف باشد. از نظر تقسیمات سیاسی ممکن است حوضه‌های مبدأ و مقصد در یک استان یا بیش از یک استان قرار گیرند.
- **بستر:** آن قسمت از رودخانه، نهر، مسیل یا آبراهه است که در هر محل، با توجه به آمار هیدرولوژی و داغاب و حداکثر طغیان با دوره بازگشت مشخص تعیین می‌شود.
- **پروانه بهره‌برداری:** مجوز بهره‌برداری از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف که بر اساس الگوی مصرف بهینه آب و سایر ضوابط مرتبط این قانون صادر می‌شود.
- **تالاب:** تالاب، اعم از اراضی مرداب، باتلاق یا آب‌بندان طبیعی که سطح آن در حداکثر ارتفاع آب از پنج هکتار کمتر نباشد.
- تالاب به مناطق علفزار مردابی، آبگیرها و توربزارها، دائم یا موقت با آب ساکن یا جاری، شیرین، لب‌شور یا شور و مشتمل بر آن دسته از آب‌های دریایی که عمق آب در پایین‌ترین حد جزر از شش متر تجاوز نکند، اطلاق می‌شود.
- **تشکل مردم‌نهاد:** به تشکل‌هایی اشاره می‌کند که مستقیماً به عنوان بخشی از ساختار دولت محسوب نمی‌شوند اما به عنوان واسط میان مردم و قوای حاکم و حتی میان خود جامعه، نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند.

- **تعرفه آب:** هزینه‌هایی که مستقیماً به استفاده از آب و تأسیسات و زیرساخت‌های آب مربوط می‌شود.
- **تغییر اقلیم:** تغییرات طولانی مدت در الگوهای اقلیمی منطقه‌ای و جهانی را گویند که اغلب اشاره به افزایش دمای زمین و تغییر الگوهای بارش از نیمه قرن بیستم دارد.
- **توسعه پایدار:** آن شکل از توسعه اقتصادی است که به دنبال برآورده کردن نیازهای نسل حاضر با در نظر گرفتن نیازهای نسل آینده است و شامل سه مؤلفه پایداری محیط‌زیستی، پایداری اقتصادی و پایداری اجتماعی است.
- **چرخه آب:** فرآیند حرکت و گردش آب در سه بخش هواکره، آب کره و سنگ کره را گویند.
- **چشمه‌سار:** زمینی که چشمه‌های بسیار از آن می‌جوشد را چشمه‌سار می‌گویند.
- **حریم:** آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، مسیل، نهر طبیعی یا سنتی، مرداب و برکه‌های طبیعی است که بلافاصله پس از بستر قرارداد و به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و حفاظت کمی و یا کیفی آنها لازم است.
- **حقابه:** حقابه عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع قدیم یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب قانون آب و نحوه ملی‌شدن آن مصوب ۱۳۴۷ تعیین و یا به موجب احکام قطعیت‌یافته قضایی تا زمان تصویب این قانون احراز شده باشد.
- **حوضه آبریز:** منطقه‌ای است که رواناب‌های سطحی آن با توجه به شیب و شکل زمین در مسیر مشخصی حرکت کرده و در یک نقطه متمرکز شوند.
- **داغاب:** بیشترین تراز آب را در طی مدت‌زمان اثر سیل در هر منبع یا مجرای آبی گویند.
- **شرکت آب منطقه‌ای:** منظور از شرکت آب منطقه‌ای، شرکت‌های آب منطقه‌ای استانی و شرکت سهامی سازمان آب و برق خوزستان است.
- **قنات:** مجرای زیرزمینی برای تخلیه آب از سفره آب زیرزمینی است که به صورت ثقلی تا سطح زمین ادامه یافته و شیب آن کمتر از شیب سفره آب زیرزمینی و سطح زمین است.
- **کفشکنی:** حفاری و افزایش عمق چاه‌های موجود به منظور جبران کاهش آبدهی یا دستیابی به آبدهی بیشتر.
- **گروداران:** به اشخاص، سازمان‌ها یا گروه‌هایی گفته می‌شود که از تصمیمات تأثیر می‌پذیرند یا می‌توانند بر تصمیمات، اقدامات و مسائل موجود تأثیر بگذارند.
- **محدوده مطالعاتی:** محدوده مطالعاتی قسمتی از حوضه آبریز درجه ۲ و کوچک‌ترین واحد هیدرولوژیک است که توسط خط‌الرأس‌های جغرافیایی محدود شده و مبادی ورودی و خروجی آب آن کاملاً مشخص است. محدوده مطالعاتی معمولاً واجد یک یا چند شبکه رودخانه‌ای، تعدادی مسیل و آبخوان است.

- **مدیریت به هم پیوسته:** مدیریت به هم پیوسته منابع آب فرآیندی است که توسعه و مدیریت هماهنگ منابع آب و خاک و سایر منابع وابسته را برای بیشینه‌سازی رفاه اجتماعی و اقتصادی در یک روال عادلانه و بدون به خطر انداختن پایداری اکوسیستم‌های حیاتی ترویج می‌نماید.
- **مرداب:** زمین باتلاقی، مسطح و پستی است که دارای یک یا تعدادی آبراهه باشد و معمولاً در مد بزرگ دریا زیر آب رود. همچنین اراضی پستی که در مناطق غیر ساحلی در فصول بارندگی و سیلاب غرقاب شده و معمولاً در تمام سال حالت باتلاقی دارند.
- **مصالح عامه:** مصالح عامه آن مصالح و خیرهایی است که اکثر افراد جامعه در آن ذی‌نفع هستند.
- **مصرف بهینه:** مقدار آبی است که تحت شرایط زمان و مکان با رعایت الگوی مصرف بهینه آب برای بخش‌های مختلف مصرف و با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و رعایت احتیاجات عمومی و امکانات تعیین خواهد شد.
- **منابع آب تجدیدپذیر:** کلیه منابع آب سطحی و زیرزمینی که در مقیاس سالانه، بدون توجه به ظرفیت برداشت و مصرف، تجدید می‌شود.
- **هیدروژئولوژی:** علم شناسایی طبقات زمین و آب‌های زیرزمینی است.

ماده ۳: مالکیت منابع آب

بر اساس اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آب‌های دریاها و آب‌های جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و آبراهه‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و نیز سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و پساب‌ها و زه‌آب‌ها و دریاچه‌ها و آب‌بندان‌ها و مرداب‌ها و تالاب‌ها و برکه‌های طبیعی و چشمه‌ها و چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی و آب‌های غیرمتعارف از مشترکات بوده و به‌عنوان ثروت عمومی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است تا در راستای مصالح عامه و با رویکرد توسعه پایدار و مدیریت به هم پیوسته و رعایت الزامات این قانون از آنها بهره‌برداری شود. مسئولیت حفظ، اجازه و نظارت بر بهره‌برداری از آنها به دولت محول می‌شود.

ماده ۴: پایداری‌سازی حوضه‌های آبریز

دولت موظف است به منظور ایجاد شرایط پایدار در حوضه‌های آبریز با رعایت به هم پیوستگی کمی و کیفی منابع آب، ظرفیت تجدیدشوندگی و به هم پیوستگی منابع آب سطحی و زیرزمینی و پایداری محیط‌زیستی و با لحاظ شرایط تغییر اقلیم، با تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های کلان، نسبت به متعادل نمودن منابع و مصارف آب، حفاظت و احیای رودخانه‌ها و تالاب‌ها، توقف بیلان منفی و جبران

کسری مخزن آبخوان‌ها و در صورت لزوم جهت‌گیری تغییر نوع مصرف در حوضه‌های آبریز با هدف تأمین نیازهای اساسی، اقدام نماید.

تبصره- دولت موظف است در راستای تحقق اهداف این قانون، سند راهبردی امنیت آبی- غذایی کشور را با رعایت پایداری محیط‌زیستی تهیه نماید. سند مذکور حداکثر ظرف مدت یک‌سال پس از تصویب این قانون توسط وزارتین نیرو و جهادکشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست تهیه شده و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

غیر قابل استناد

فصل دوم - ترتیبات نهادی

ماده ۵: ظرفیت‌سازی نهادی

دولت موظف است به منظور تحقق اهداف این قانون و عملیاتی کردن مدیریت به‌هم‌پیوسته در کل چرخه آب و واحدهای طبیعی حوضه‌آبریز، ساختار مدیریت آب کشور را با تقویت نهادهای هماهنگ‌کننده و فرابخشی و مشارکت مردمی در قالب سطوح ملی، حوضه‌آبریز، استانی و محلی، تجدید سازمان نماید.

ماده ۶: ارکان ساختار مدیریت آب

ارکان ساختار مدیریت آب عبارت‌اند از:

الف) سطح ملی: شورای عالی آب و وزارت‌خانه‌های نیرو، جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌عنوان ارکان اصلی مدیریت آب کشور.

ب) سطح حوضه‌آبریز: کمیسیون‌های حوضه‌آبریز (اصلی و فرعی) و سازمان‌های حوضه‌آبریز به‌عنوان دبیرخانه کمیسیون‌های حوضه‌آبریز.

ج) سطح استانی: کارگروه‌های استانی آب، شرکت‌های آب‌منطقه‌ای و شرکت‌های آب و فاضلاب استان.

تبصره - کلیه دستگاه‌های اجرایی و شوراهای تأمین استان، شهرستان و بخش موظف به همکاری و مساعدت لازم جهت اجرای تصمیمات و مصوبات شورای عالی آب، کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز و کارگروه‌های استانی آب می‌باشند.

ماده ۷: شورای عالی آب

به‌منظور هماهنگی سیاست‌گذاری، تحقق رویکرد توسعه پایدار و عملیاتی کردن مدیریت به‌هم‌پیوسته در سطح ملی و حوضه‌های آبریز، شورای عالی آب متشکل از وزیر نیرو (دبیر شورا)، کشور، جهاد کشاورزی، صنعت، معدن و تجارت، راه و شهرسازی و رؤسای سازمان برنامه و بودجه کشور و سازمان حفاظت محیط‌زیست، دادستان کل کشور به‌عنوان ناظر، دو نفر از رؤسای کمیسیون‌های مرتبط مجلس شورای اسلامی با انتخاب هیئت رئیسه مجلس به‌عنوان ناظر، دو نفر از صاحب‌نظران مسائل آب به پیشنهاد وزیر نیرو و با حکم رئیس‌جمهور، یک نفر نماینده تشکل‌های بهره‌برداران به پیشنهاد وزیر جهاد کشاورزی و با حکم رئیس‌جمهور و یک نفر نماینده تشکل‌های

مردم‌نهاد مرتبط به پیشنهاد رئیس سازمان حفاظت محیط‌زیست و با حکم رئیس‌جمهور تشکیل می‌گردد. ریاست این شورا با رئیس‌جمهور یا معاون اول رئیس‌جمهور خواهد بود. تصمیمات این شورا با تصویب هیئت وزیران یا کمیسیون مذکور در اصل یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی برای کلیه دستگاه‌های اجرایی لازم‌الاجرا می‌باشد. آیین‌نامه اجرایی این ماده و مواد ۸، ۱۰ و ۱۲ و نظام‌نامه تدوین سند پایداری حوضه آبریز، حداکثر ظرف مدت شش‌ماه پس از تصویب این قانون، توسط شورای عالی آب تهیه شده و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره- در موارد لزوم برحسب تشخیص وزیر نیرو (دبیر) و تصویب رئیس‌جمهور یا معاون اول رئیس‌جمهور، از سایر وزرا یا رؤسای دستگاه‌های اجرایی برای حضور در جلسات شورای عالی آب دعوت به عمل می‌آید. وزرا و رؤسای دستگاه‌های اجرایی که بدین جلسات دعوت می‌شوند، در تصمیم‌گیری شورا حق رأی خواهند داشت.

ماده ۸: کمیسیون حوضه آبریز

کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز متشکل از معاون اول رئیس‌جمهور یا وزیر نیرو (رئیس کمیسیون) به انتخاب رئیس‌جمهور، رئیس سازمان حوضه آبریز (دبیر کمیسیون)، استانداران ذی‌ربط، نمایندگان وزارت‌خانه‌های نیرو، جهادکشاورزی، صنعت، معدن و تجارت، کشور و سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست و هواشناسی کشور و دو نفر از صاحب‌نظران مسائل آب به پیشنهاد وزیر نیرو و با حکم رئیس کمیسیون، دو نفر نماینده تشکل‌های بهره‌برداران به پیشنهاد وزیر جهاد کشاورزی و با حکم رئیس کمیسیون و دو نفر نماینده تشکل‌های مردم‌نهاد مرتبط به پیشنهاد سازمان حفاظت محیط‌زیست و با حکم رئیس کمیسیون با وظایف زیر تشکیل می‌شود:

الف) تدوین و نظارت بر اجرای سند پایداری حوضه آبریز

ب) بررسی اولویت‌بندی و تصویب برنامه‌های توسعه‌ای تأثیرگذار بر منابع آب

ج) تصمیم‌گیری در خصوص آب قابل تحویل سالانه، منابع مالی و سرمایه‌گذاری‌ها

د) افزایش آگاهی‌های عمومی و تخصصی و توانمندسازی کلیه گروه‌داران

ه) حل اختلافات بین استانی و محلی در حوضه آبریز

و) ارائه گزارش عملکرد سالانه به شورای عالی آب

ز) سایر امور محوله شورای عالی آب.

تبصره ۱ - سند پایداری حوضه آبریز حداکثر طی دو سال پس از تصویب این قانون، توسط کمیسیون حوضه آبریز تهیه و به تصویب شورای عالی آب می‌رسد و هر پنج سال یک‌بار قابل بازنگری خواهد بود.

تبصره ۲ - کمیسیون حوضه آبریز می‌تواند در صورت لزوم و به تناسب، کمیسیون‌های فرعی را در سطح حوضه‌های آبریز فرعی، محدوده‌های مطالعاتی یا دشت‌ها تشکیل دهد. رئیس کمیسیون فرعی و اعضای آن به پیشنهاد سازمان حوضه آبریز و با تأیید کمیسیون حوضه آبریز انتخاب می‌شود.

تبصره ۳ - کمیسیون حوضه آبریز در راستای اجرای سند پایداری حوضه آبریز و سایر وظایف محوله، موظف است ساز و کارهای پشتیبانی فنی و مالی را تهیه و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران برساند.

ماده ۹: سازمان حوضه آبریز

وزارت نیرو موظف است در هر حوضه آبریز نسبت به استقرار سازمان حوضه آبریز به‌عنوان دبیرخانه کمیسیون حوضه آبریز موضوع ماده ۸ اقدام نماید.

ماده ۱۰: کارگروه استانی آب

کارگروه‌های استانی آب در هر استان متشکل از استاندار (رئیس کارگروه)، مدیرعامل شرکت آب منطقه‌ای (دبیر کارگروه)، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، مدیرعامل شرکت توزیع نیروی برق، رئیس سازمان جهاد کشاورزی، رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت، مدیرکل حفاظت محیط‌زیست، مدیرکل هواشناسی، رئیس کل دادگستری، دادستان مرکز استان، فرمانده نیروی انتظامی استان، یک نفر از صاحب‌نظران مسائل آب، یک نفر نماینده تشکل‌های بهره‌برداران و یک نفر نماینده تشکل‌های مردم‌نهاد مرتبط، هر سه به انتخاب رئیس کارگروه، تشکیل می‌گردد.

تبصره - در موارد لزوم برحسب تشخیص رئیس کارگروه یا پیشنهاد دبیر کارگروه، از مدیران یا رؤسای سایر دستگاه‌های اجرایی استان یا سایر متخصصین و صاحب‌نظران مسائل آب برای حضور در جلسات کارگروه به‌عنوان عضو مدعو بدون حق رأی دعوت به‌عمل می‌آید.

ماده ۱۱: تشکیل سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای

وزارت نیرو می‌تواند سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای را برای اجرای این قانون به صورت شرکت‌های بازرگانی، رأساً یا با مشارکت سازمان‌های دیگر دولتی یا شرکت‌هایی که با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند، ایجاد کند. اساسنامه این سازمان‌ها و شرکت‌ها به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای مذکور و موجود از پرداخت هرگونه حق‌الثبت و تمبر و هزینه دادرسی معاف خواهند بود. وزارت نیرو می‌تواند از این اختیارات برای تغییر وضع شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات موجود خود استفاده کند. وزارت نیرو حوزه عمل سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای را تعیین می‌نماید.

ماده ۱۲: مدیریت مشارکتی و مشارکت بخش خصوصی

کمیسیون حوضه آبریز می‌تواند به منظور تقویت مشارکت مردمی و در راستای تحقق اهداف سند پایداری حوضه آبریز، ضمن استفاده از مشارکت گروداران در تدوین سند مذکور و در سطوح حوضه‌های آبریز فرعی، محدوده‌های مطالعاتی یا دشت‌ها، نسبت به واگذاری مدیریت بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب در محدوده‌های مطالعاتی یا دشت‌ها به تشکل‌های قانونی بهره‌برداران آب، با نظارت سازمان حوضه آبریز و از محل بخشی از درآمد حاصل از تعرفه‌های موضوع ماده ۴۹ این قانون اقدام نماید. همچنین کمیسیون حوضه آبریز می‌تواند از مشارکت بخش غیردولتی در سرمایه‌گذاری جهت اجرای طرح‌ها یا اقدامات پیش‌بینی‌شده در سند پایداری حوضه آبریز یا بهره‌برداری و نگهداری از تأسیسات و سازه‌های آبی استفاده نماید.

ماده ۱۳: دیپلماسی و حقوق بین‌الملل آب

دولت موظف است با همکاری سایر قوا و به منظور حفظ حاکمیت، امنیت و منافع ملی و ارتقای اصل حسن همجواری، اقدامات لازم را درباره انعقاد و اجرای معاهدات مربوط به حفاظت و بهره‌برداری از منابع آب مرزی و مشترک، اعم از سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف، با دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی دیگر معمول نماید.

تبصره- آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزارتین امور خارجه و نیرو تهیه شده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

دولت موظف است به منظور تسهیل دسترسی آزاد، ایجاد نظام کارآمد و به اشتراک‌گذاری داده‌ها و اطلاعات آب و هواشناسی و در راستای تأمین و انتشار دقیق، پایدار و به‌روز آمار و اطلاعات مورد نیاز بخش‌های مختلف کشور در زمینه آب، مرکز ملی داده و اطلاعات آب و هواشناسی را ذیل شورای عالی آب ایجاد نماید.

تبصره ۱- داده‌ها و اطلاعات طبقه‌بندی شده و اطلاعات مربوط به حریم خصوصی اشخاص از شمول این ماده خارج است.

تبصره ۲- آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان هواشناسی کشور ظرف حداکثر شش ماه پس از تصویب این قانون تهیه شده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره ۳- کلیه ارکان بخش آب موضوع ماده ۶، موظف به همکاری با مرکز ملی داده و اطلاعات آب و هواشناسی در چارچوب آیین‌نامه اجرایی تبصره ۲ این ماده می‌باشند.

فصل سوم - مقررات استفاده از آب

ماده ۱۵: اولویت‌بندی استفاده‌های عمومی

بهره‌برداری از منابع آب برای مصارف مختلف در حوضه‌های آبریز، در راستای اهداف این قانون، با لحاظ اولویت یکسان محیط‌زیست و شرب و بهداشت، انجام می‌شود. اولویت سایر مصارف با رعایت الزامات آمایش سرزمین و بر اساس سند پایداری حوضه آبریز، توسط کمیسیون حوضه آبریز تعیین می‌گردد.

ماده ۱۶: تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع آب

تخصیص و اجازه بهره‌برداری از کلیه منابع آب به طرق مختلف برای مصارف شرب، محیط‌زیست، کشاورزی، صنعت و سایر موارد، با لحاظ حدود اطمینان قابل قبول برای مصارف مختلف و با توجه به شرایط پایدارسازی حوضه‌های آبریز موضوع ماده ۴، منحصراً با وزارت نیرو است. تقسیم و توزیع آب بخش کشاورزی با وزارت جهاد کشاورزی و تقسیم و توزیع آب بخش‌های صنعتی در داخل محدوده‌ها و شهرک‌های صنعتی، با بخش صنعتی ذی‌ربط می‌باشد.

تبصره ۱- سند تخصیص آب حوضه‌های آبریز حداکثر ظرف مدت پنج سال پس از تصویب این قانون توسط وزارت نیرو تهیه شده و پس از تأیید کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز، به تصویب شورای عالی آب می‌رسد.

تبصره ۲- وزارت نیرو موظف است براساس سند تخصیص حوضه آبریز، آب قابل برنامه‌ریزی کلیه منابع آب اعم از سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف را در هر حوضه آبریز و برای استان‌های ذی‌ربط تعیین، ابلاغ و در دوره‌های پنج‌ساله بازنگری نماید.

تبصره ۳- در قالب آب قابل برنامه‌ریزی سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف تعیین شده برای استان‌ها و برای مصارف مختلف، شرکت‌های آب منطقه‌ای می‌توانند در چارچوب سند پایداری حوضه آبریز و سند تخصیص حوضه آبریز، برای موارد زیر با عنوان تخصیص جدید آب، پروانه بهره‌برداری برای متقاضیان صادر نمایند:

الف - منابع آب قابل برنامه‌ریزی سطحی یا زیرزمینی مازاد بر مصارف موجود در قالب برداشت مستقیم یا از طریق احداث تأسیسات آبیاری و زهکشی و سدسازی و مانند اینها

ب - منابع آب قابل برنامه‌ریزی غیرمتعارف اعم از آب‌های حاصل از فاضلاب‌ها، پساب‌ها، دریاها، شور و لب‌شور درون سرزمینی و مانند اینها

ج - آب‌هایی که پروانه بهره‌برداری آن به علل قانونی لغو یا باطل شده باشد، در چارچوب آب قابل برنامه‌ریزی

د - آب‌هایی که بر اثر زلزله یا سایر عوامل طبیعی در منطقه‌ای ظاهر می‌شود، پس از تعیین تکلیف در قالب آب قابل برنامه‌ریزی.

ماده ۱۷: وظایف وزارت نیرو در تأمین آب

وزارت نیرو موظف است به منظور تأمین آب مورد نیاز کشور و در چارچوب سند پایداری حوضه آبریز و سند تخصیص حوضه آبریز، از طرق زیر اقدام مقتضی به عمل آورد:

الف - مهار کردن سیلاب‌ها و ذخیره نمودن آب رودخانه‌ها در مخازن سطحی یا زیرزمینی

ب - تنظیم و انتقال آب یا ایجاد تأسیسات آبی و کانال‌ها و خطوط آبرسانی و شبکه آبیاری ۱ و ۲

ج - بررسی و مطالعه کلیه منابع آب‌های کشور

د - استخراج و استفاده از آب‌های زیرزمینی و معدنی

ه - نمک‌زدایی آب‌های شور و لب‌شور درون سرزمینی و دریا در مناطق لازم

و - جلوگیری از شور شدن آب‌های شیرین در مناطق لازم

ز - کنترل و نظارت بر چگونگی و میزان مصارف آب و در صورت لزوم جیره‌بندی آن

ح - تأسیس شرکت‌ها و سازمان‌های آب منطقه‌ای و مؤسسات و تشکیل هیأت‌ها و کمیته‌های مورد نیاز

ط - انجام سایر اموری که در تأمین آب مؤثر باشد.

تبصره - ایجاد و نگهداری شبکه‌های آبیاری ۳ و ۴ و تنظیم و انتقال آب از آنها تا محل‌های مصرف با وزارت جهاد کشاورزی است.

ماده ۱۸: انتقال آب بین حوضه‌ای

انتقال آب بین حوضه‌های آبریز درجه دو صرفاً برای کمبود نیاز آب شرب و بهداشت انسان و در راستای تضمین حق دسترسی به آب، مشروط به اجرای راهکارهای مدیریت مصرف در حوضه مقصد و تنها در صورت تأمین کلیه نیازهای اساسی حوضه مبدأ در شرایط موجود و آتی مبتنی بر الزامات آمایش سرزمین و وجود توجیحات فنی، اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی، پس از تصویب شورای عالی آب، مجاز است. تصمیم‌گیری در خصوص انتقال آب بین حوضه‌ای در سطح واحدهای هیدرولوژیکی کوچک‌تر از حوضه‌های آبریز درجه دو در قالب سند تخصیص حوضه آبریز بر عهده کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز می‌باشد.

تبصره ۱- آیین‌نامه اجرایی این ماده به پیشنهاد مشترک وزارت نیرو و سازمان حفاظت محیط‌زیست تهیه شده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره ۲- تصمیم‌گیری در خصوص انتقال آب از حوضه‌های آبریز مرزی خارج از شمول این ماده بوده و صرفاً با تأیید شورای عالی آب و بر اساس تصویب هیئت وزیران می‌باشد.

ماده ۱۹: تعیین تکلیف حقایقه‌ها

کارگروه استانی آب مکلف است ظرف مدت سه سال و از طریق تشکیل کمیسیون‌های تعیین تکلیف حقایقه‌ها، نسبت به تبدیل حقایقه‌ها به پروانه بهره‌برداری اقدام نماید. کمیسیون مذکور موظف است بر اساس اسناد حقایقه‌بری، شرایط اقلیمی موجود حوضه‌های آبریز و شرایط مصرف بهینه و سایر عوامل، در قالب آب قابل برنامه‌ریزی استان، نسبت به تعیین میزان آب مورد نیاز اقدام نماید. پروانه‌های بهره‌برداری براساس آرای صادره کمیسیون مذکور توسط شرکت آب منطقه‌ای صادر می‌شود. پس از صدور پروانه بهره‌برداری، حقایقه‌های پیشین منتفی و پروانه‌های صادره مشمول سایر مقررات مندرج در این قانون از جمله مفاد ماده ۲۰ خواهد بود. آرای صادره از کمیسیون تعیین تکلیف حقایقه‌ها، حداکثر ظرف مدت ۲۰ روز پس از ابلاغ، قابل اعتراض وفق ماده ۵۶ این قانون می‌باشد.

دبیرخانه کمیسیون تعیین تکلیف حقایبه‌ها، در شرکت آب منطقه‌ای استان مستقر می‌باشد.

تبصره ۱- کمیسیون تعیین تکلیف حقایبه‌ها مرکب از یک نفر کارشناس حقوقی و یک نفر کارشناس فنی شرکت آب منطقه‌ای با حداقل ۵ سال سابقه به انتخاب مدیرعامل آن شرکت، یک نفر کارشناس فنی سازمان جهاد کشاورزی با تخصص مرتبط با حداقل ۵ سال سابقه به انتخاب رئیس آن سازمان و یک نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب کارگروه استانی آب (به‌عنوان ناظر بدون حق رأی) می‌باشد. حکم اعضای کمیسیون مذکور توسط رئیس کارگروه استانی آب صادر می‌شود.

تبصره ۲- در هر شرایطی که برای زمین دارای حقایبه، پروانه بهره‌برداری چاه، قنات، چشمه یا هر منبع دیگری غیر از منبع اولیه تأمین آب حقایبه صادر شده باشد، مقدار آب مندرج در پروانه بهره‌برداری مذکور از حقایبه کسر می‌گردد.

تبصره ۳- حقایبه‌بران موظفند ظرف مدت شش ماه از تاریخ اعلام کارگروه استانی آب، نسبت به ارائه اسناد حقایبه‌بری و درخواست پروانه بهره‌برداری اقدام نمایند. پس از انقضای مهلت مذکور، بهره‌برداری از منابع آب موضوع اسناد حقایبه‌بری ممنوع بوده و مشمول مقررات بهره‌برداری غیرمجاز موضوع ماده ۵۴ این قانون می‌گردد.

تبصره ۴- در صورتی که منبع آب و حقایبه‌بران آن بین دو یا چند استان در یک حوضه آبریز مشترک باشند، کمیسیون تعیین تکلیف حقایبه‌ها ذیل کمیسیون حوضه آبریز تشکیل شده و اعضای دولتی کمیسیون مذکور به انتخاب وزرای مربوطه بوده و حکم آنها توسط رئیس کمیسیون حوضه آبریز صادر می‌گردد.

تبصره ۵- پس از تعیین تکلیف کلیه حقایبه‌ها در سطح حوضه آبریز، گزارش مربوطه توسط دبیرخانه کمیسیون حوضه آبریز به کمیسیون مذکور جهت تأیید نهایی ارائه می‌گردد.

تبصره ۶- آیین‌نامه اجرایی این ماده ظرف حداکثر شش‌ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت نیرو با همکاری وزارت جهاد کشاورزی تهیه شده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

هرگونه بهره‌برداری از منابع آب مندرج در ماده ۳ در هر منطقه از کشور باید با اجازه و موافقت وزارت نیرو انجام شود. شرکت‌های آب منطقه‌ای با توجه به شرایط اقلیمی، خصوصیات هیدرولوژی و هیدروژئولوژی حوضه‌های آبریز، الگوی مصرف بهینه آب و سایر عوامل در قالب سند پایداری حوضه آبریز، سند تخصیص حوضه آبریز و آب قابل برنامه‌ریزی سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف، نسبت به صدور پروانه بهره‌برداری برای متقاضیان جدید و بازنگری در هرگونه پروانه صادره پیش از تصویب این قانون در قالب پروانه بهره‌برداری و تعیین تکلیف بهره‌برداران غیرمجاز، در هر استان اقدام می‌نمایند. پروانه بهره‌برداری باید حاوی کلیه مقررات، شروط و تعهدات لازم و مشخصات کامل دارنده یا دارندگان پروانه، مشخصات و مختصات منبع و محل برداشت آب، مشخصات کمی و کیفی آب برداشتی و برگشتی، نوع و میزان مجاز مصرف، الگوی مصرف بهینه، ساعت کارکرد، مشخصات منصوبات و تجهیزات بهره‌برداری، مدت اعتبار پروانه و سایر موارد لازم باشد.

تبصره ۱- پروانه بهره‌برداری با مدت اعتبار سه سال صادر شده و مشروط به نبود تخلف از مفاد پروانه و با توجه به آب قابل برنامه‌ریزی و شرایط آب و هوایی، هر سه سال یکبار قابل تمدید و تعدیل است.

تبصره ۲- شرکت آب منطقه‌ای ضمن نظارت بر کلیه منابع آب دارای پروانه بهره‌برداری در صورت وجود تخلف، مراتب را به دارندگان پروانه اعلام می‌کند تا حداکثر ظرف مدت ۴۵ روز نسبت به رفع آن اقدام نمایند. در صورت عدم رفع تخلف در زمان مقرر یا تکرار تخلف، شرکت آب منطقه‌ای ضمن لغو اعتبار پروانه بهره‌برداری و جلوگیری از برداشت آب، نسبت به اعلام جرم وفق ماده ۵۴ این قانون و درخواست ابطال پروانه بهره‌برداری از طریق دادگاه صالحه اقدام می‌نماید. پس از ابطال پروانه بهره‌برداری، چاه مورد نظر پر و مسلوب‌المنفعه شده یا محل برداشت آب به وضع سابق اعاده خواهد شد.

مصادیق تخلف که در پروانه بهره‌برداری درج می‌شود عبارتند از:

۱. نصب منصوبات و تجهیزات بهره‌برداری غیر مجاز
۲. اضافه برداشت از مفاد پروانه
۳. عدم نصب یا حذف یا دستکاری تجهیزات اندازه‌گیری

۴. کفشکنی، جابجایی و لایروبی بدون مجوز شرکت
۵. انتقال آب به اراضی غیر آبخور اولیه منبع آبی یا افزایش سطح زیرکشت
۶. مصرف آب در محلی غیر از موارد مندرج در پروانه
۷. تغییر نوع کاربری مصرف
۸. اتلاف آب و عدم رعایت الگوی مصرف بهینه
۹. آلوده ساختن آب یا عدم رعایت مشخصات کمی و کیفی آب برگشتی
۱۰. عدم رعایت مفاد ماده ۲۶
۱۱. عدم رعایت مفاد ماده ۲۸
۱۲. عدم پرداخت تعرفه‌های موضوع ماده ۴۹.

تبصره ۳- دارندگان پروانه‌های صادره پیش از تصویب این قانون مکلفند حداکثر ظرف مدت سه سال پس از انتشار آگهی رسمی، به شرکت‌های آب منطقه‌ای مراجعه و پروانه بهره‌برداری اخذ نمایند.

تبصره ۴- در هر حال، افزایش سطح زیرکشت مندرج در پروانه بهره‌برداری نسبت به اراضی آبخور اولیه آن، ممنوع می‌باشد.

تبصره ۵- از تاریخ تصویب این قانون، ماده ۵ قانون توزیع عادلانه آب- مصوب ۱۳۶۱- و تبصره‌های ذیل آن و ماده واحده قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری- مصوب ۱۳۸۹- و تبصره‌های ذیل آن لغو می‌گردد. کارگروه‌های استانی آب موظفند حداکثر ظرف مدت یک‌سال پس از تصویب این قانون، برنامه عملیاتی تعیین تکلیف چاه‌های موجود موضوع قوانین لغو شده فوق و همچنین سایر بهره‌برداری‌های غیرمجاز از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف را در قالب آب قابل برنامه‌ریزی استان تهیه نموده و به تأیید کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز برسانند. شرکت‌های آب منطقه‌ای موظفند حداکثر ظرف مدت دو سال پس از تأیید برنامه عملیاتی یاد شده، ضمن انتشار آگهی رسمی، نسبت به تعیین تکلیف چاه‌های فوق و سایر بهره‌برداری‌های غیرمجاز اقدام نمایند. دارندگان چاه‌ها و سایر بهره‌برداران موضوع این تبصره موظفند در مهلت مقرر به شرکت‌های آب منطقه‌ای مراجعه و اقدامات لازم را جهت تعیین تکلیف انجام دهند. رسیدگی به اعتراضات و حل اختلاف مربوط به این تبصره، در چارچوب رویه‌های حل اختلاف پیش‌بینی شده در ماده ۵۶ این قانون انجام می‌شود. در صورت عدم امکان صدور پروانه بهره‌برداری یا عدم مراجعه در مهلت مقرر، چاه‌ها و سایر بهره‌برداری‌های مذکور غیرمجاز تلقی گردیده و با متخلفین وفق ماده ۵۴ این قانون

رفتار می‌گردد. دادستان محل مکلف است تا تعیین تکلیف نهایی، دستور پلمب و جلوگیری برداشت آب را صادر نماید.

کلیه چاه‌های آبی که دارای آرای قطعی قضایی مبنی بر اعاده به وضع سابق یا پر و مسلوب المنفعه شدن یا دارای آرای قطعی مبنی بر عدم موافقت با صدور پروانه بهره‌برداری از سایر مراجع اداری یا شبه قضایی یا دیوان عدالت اداری هستند از شمول این تبصره خارج بوده و باید پر و مسلوب المنفعه گردند.

تبصره ۶- آیین‌نامه تعیین الگوی مصرف بهینه و عدم اتلاف آب برای مصارف مختلف، توسط وزارت نیرو و با همکاری وزارتین جهاد کشاورزی و صنعت، معدن و تجارت تهیه شده و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده ۲۱: تعیین الگوی کشت بهینه

به منظور تعیین الگوی مصرف بهینه آب در بخش کشاورزی و مطابق با سند راهبردی امنیت آبی - غذایی موضوع تبصره ماده ۴ این قانون، وزارت جهاد کشاورزی موظف است حداکثر ظرف مدت شش ماه پس از تصویب این قانون، الگوی کشت بهینه را در هر منطقه از حوضه‌های آبریز، بر اساس مزیت‌های نسبی، ارزش افزوده، شرایط اقتصادی و شرایط آب و هوایی تعیین نموده و پس از تایید کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز، جهت تصویب به شورای عالی آب اعلام نماید. استقرار الگوی کشت بهینه و نظارت بر آن در هر منطقه بر عهده سازمان‌های جهاد کشاورزی مربوطه می‌باشد و ارائه هرگونه تسهیلات کشاورزی، یارانه، نهاده‌ها و سوخت به متخلفین از تبعیت از الگوی کشت بهینه ممنوع است. با متخلفین وفق ماده ۵۴ این قانون برخورد می‌شود.

گزارش سالانه اجرای الگوی کشت بهینه توسط دبیرخانه کمیسیون حوضه آبریز به کمیسیون مذکور ارائه می‌گردد.

ماده ۲۲: آب قابل تحویل سالانه

میزان آب قابل تحویل سالانه به دارندگان پروانه‌های بهره‌برداری تا سقف مندرج در پروانه‌های مذکور در هر سال آبی با لحاظ ظرفیت آبی و شرایط آب و هوایی حوضه آبریز و در چارچوب اولویت‌های مصرف و به نسبت سهم آب قابل برنامه‌ریزی استانی در حوضه آبریز، بر اساس مصوبات

کمیسیون حوضه آبریز، توسط سازمان حوضه آبریز به شرکت‌های آب منطقه‌ای ذی‌ربط جهت اجرا ابلاغ می‌گردد و از طریق کارگروه‌های استانی آب به اطلاع عموم بهره‌برداران می‌رسد. با توجه به حدود اطمینان لحاظ شده برای هر یک از مصارف در سند تخصیص حوضه آبریز، کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز موظفند در چارچوب سند پایداری حوضه آبریز، نسبت به پیشنهاد سازوکار استفاده از پوشش بیمه برای مصرف‌کنندگان و بهره‌برداران آب اقدام نموده و سازوکار یادشده را به تصویب شورای عالی آب برسانند. کارگروه‌های استانی آب موظفند نسبت به عملیاتی کردن سازوکار مصوب در هر استان اقدام نمایند. همچنین سازمان‌های حوضه‌های آبریز موظفند ضمن اطلاع‌رسانی عمومی، عملکرد سالانه مفاد این ماده را به کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز گزارش نمایند.

ماده ۲۳: الزامات بهره‌برداری از آب زیرزمینی

به منظور صدور پروانه بهره‌برداری برای چاه‌ها و قنات در قالب مقررات موضوع ماده ۲۰، وزارت نیرو با توجه به خصوصیات زمین‌شناسی و هیدروژئولوژی منطقه و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون نسبت به صدور پروانه حفر چاه یا قنات، صرفاً در داخل اراضی آبخور یا محدوده اجرای طرح صنعتی و خدماتی، اقدام می‌نماید.

تبصره ۱- هرگونه کفشکنی، لایروبی یا جابجایی کلیه چاه‌های آب دارای پروانه بهره‌برداری به استثنای موارد زیر ممنوع است.

الف) چاه‌های دچار نقص فنی در حین حفر یا بهره‌برداری.

ب) مطابق با ضوابط تعیین شده توسط کمیسیون حوضه آبریز برای محدوده‌های مطالعاتی ذی‌ربط در قالب سند تخصیص آب و آب قابل برنامه‌ریزی زیرزمینی در حوضه آبریز، صرفاً برای چاه‌هایی که با کاهش فاحش آبدهی مواجه یا خشک شده‌اند.

ج) چاه‌های موضوع ماده ۵۷.

در هر صورت جابجایی چاه‌های آب دارای پروانه بهره‌برداری به خارج از اراضی آبخور اولیه یا محدوده‌های واحد صنعتی و خدماتی، ممنوع است.

تبصره ۲- صدور هرگونه پروانه حفر و بهره‌برداری چاه به‌جای قنات یا چاه به جای سایر منابع آبی ممنوع است.

تبصره ۳- آیین‌نامه اجرایی این ماده و ماده ۲۰ توسط وزارت نیرو تهیه شده و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده ۲۴: بانک یا بازار آب

در صورت تصمیم کمیسیون حوضه آبریز، وزارت نیرو می‌تواند در قالب درصدی از مقادیر آب مندرج در پروانه‌های بهره‌برداری صادره معتبر، نسبت به تشکیل بانک یا بازار آب و نظارت بر آن در هر منطقه از حوضه آبریز، با لحاظ تعرفه دولتی مبادله آب، اقدام نماید.

تبصره- وزارت نیرو موظف است نظام‌نامه اجرایی این ماده را با تأکید بر تدوین دستورالعمل اجرایی لازم برای هر حوضه آبریز توسط کمیسیون حوضه آبریز تهیه نموده و به تصویب شورای عالی آب برساند.

ماده ۲۵: ارائه خدمات فنی

وزارت نیرو موظف است بنا به درخواست متقاضی مبنی بر تعیین حد بستر و حریم منابع و مجاری آب، حفر چاه یا قنات، توسعه چشمه یا هرگونه خدمات بهره‌برداری از منابع آب سطحی و زیرزمینی، درخواست مربوطه را از لحاظ فنی و اقتصادی مورد بررسی قرار دهد. هزینه کارشناسی طبق تعرفه وزارت نیرو بر عهده متقاضی می‌باشد. وزارت نیرو در صورت لزوم، کارشناسان خود را به محل اعزام می‌نماید تا متقاضی را راهنمایی کند.

تبصره ۱- وزارت نیرو می‌تواند جهت ارائه خدمات فنی از مشارکت کارشناسان صاحب صلاحیت بخش غیردولتی استفاده نماید. تشخیص صلاحیت کارشناسان مذکور بر عهده وزارت نیرو می‌باشد.

تبصره ۲- در هر صورت، تشخیص حریم کلیه منابع و مجاری آبی، با کارشناسان وزارت نیرو است و در موارد نزاع، مراکز داوری موضوع ماده ۵۶ یا محاکم و مراجع صالحه، پس از کسب نظر از کارشناسان مذکور، به موضوع رسیدگی خواهند کرد.

ماده ۲۶: نصب تجهیزات اندازه‌گیری

هر نقطه برداشت آب در صورت ضرورت به تشخیص وزارت نیرو باید مجهز به وسایل اندازه‌گیری کمی و کیفی آب باشد. در این صورت دارنده یا دارندگان پروانه بهره‌برداری مکلفند با هزینه خود

نسبت به تهیه و نصب کنتور یا سایر وسایل اندازه‌گیری با تأیید وزارت نیرو اقدام نمایند. در هر حال دارنده یا دارندگان پروانه بهره‌برداری مکلفند گزارش مقدار آب مصرف شده و در صورت ضرورت، کمیت و کیفیت آب برگشتی را طبق درخواست و دستورالعمل وزارت نیرو ارائه دهند. در صورت احراز گزارش خلاف واقع، با دارنده یا دارندگان پروانه بهره‌برداری وفق ماده ۵۴ این قانون برخورد می‌گردد.

تبصره - وزارت نیرو مجاز است در موارد لازم برای اندازه‌گیری آب در کلیه نقاط برداشت آب، وسایل اندازه‌گیری را به هزینه خود تعبیه نماید. حفظ و نگهداری وسایل مذکور و اندازه‌گیری آبدهی نقاط برداشت آب با بهره‌برداران آن نقاط برداشت خواهد بود.

ماده ۲۷: پروانه صلاحیت حفاری

اشخاص حقیقی و حقوقی که حرفه آنها حفاری است و با وسایل موتوری اقدام به حفر چاه یا قنات می‌کنند باید پروانه صلاحیت حفاری از وزارت نیرو تحصیل کنند و بدون داشتن پروانه مذکور مجاز به حفاری با وسایل موتوری نخواهند بود. اشخاص فوق‌الذکر موظفند کلیه شروط مندرج در پروانه صلاحیت حفاری و پروانه حفر یا لایروبی چاه یا قنات را رعایت کنند و در صورت تخلف، پروانه صلاحیت آنها لغو خواهد شد و اگر بدون هر کدام از پروانه‌ها یا اجازه‌نامه‌های مذکور اقدام به حفر چاه یا قنات کنند در مورد اشخاص حقیقی مالکین دستگاه و در مورد اشخاص حقوقی مدیران عامل شرکت‌ها و یا سازمان‌ها و مؤسسات حفاری به مجازات مقرر در ماده ۵۴ این قانون محکوم خواهند شد. شرکت‌های آب منطقه‌ای می‌توانند رأساً دستگاه حفاری شخص یا اشخاص متخلف را توقیف نمایند.

تبصره ۱ - کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مالک دستگاه‌های حفاری دارای پروانه صلاحیت موظفند پس از تصویب این قانون، از شرکت آب منطقه‌ای استان محل اقامتگاه قانونی، کارت تردد دریافت و سپس به حمل و نقل و تردد اقدام نمایند. نیروی انتظامی موظف به جلوگیری از حمل و نقل یا تردد دستگاه‌های فاقد کارت تردد می‌باشد. شرکت‌های آب منطقه‌ای موظف‌اند با همکاری نیروی انتظامی نسبت به توقیف دستگاه‌های حفاری فاقد کارت تردد با هزینه مالک آن اقدام نمایند. با مالک دستگاه حفاری مذکور وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار خواهد شد. همچنین، وزارت نیرو مکلف است برای پایش کلیه دستگاه‌های حفاری فوق، سامانه پایش لازم را مستقر نماید.

تبصره ۲- نیروی انتظامی موظف به جلوگیری از حمل و نقل یا تردد دستگاه‌های حفاری غیرمجاز و توقیف و تحویل آن به شرکت‌های آب منطقه‌ای می‌باشد. با مالکین دستگاه‌های حفاری غیرمجاز وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار خواهد شد.

ماده ۲۸: اختصاص پروانه بهره‌برداری آب

پروانه بهره‌برداری آب مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده است مگر آنکه تصمیم دیگری توسط کمیسیون حوضه آبریز مربوطه اتخاذ شود. همچنین انتقال کل یا بخشی از پروانه بهره‌برداری به دیگری ممنوع است مگر در موارد ذیل:

الف) به تبع زمین و برای همان مصرف صرفاً با اطلاع وزارت نیرو.

ب) برای زمین دیگر و یا مصارف دیگر صرفاً با اجازه وزارت نیرو و در قالب تصمیم کمیسیون حوضه آبریز.

تبصره: انتقال پروانه بهره‌برداری به دیگری یا تغییر نوع مصرف آن، در قالب تصمیم کمیسیون حوضه آبریز، جزو مصادیق تغییر کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها محسوب نمی‌گردد.

ماده ۲۹: تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان

تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان رشته‌های مختلف فنون مربوط به امور آب و آب‌رسانی در مورد اخذ پروانه کارشناسی رسمی دادگستری و قوه قضائیه با استعلام از وزارت نیرو می‌باشد.

ماده ۳۰: مالکیت در ملک غیر

اگر کسی مالک چاه یا قنات یا مجرای آبی در ملک غیر باشد، تصرف چاه یا قنات یا مجرا فقط از نظر مالکیت چاه یا قنات یا مجرا و برای عملیات مربوط به چاه یا قنات یا مجرا خواهد بود و صاحب ملک می‌تواند در اطراف چاه یا قنات یا مجرا و یا اراضی بین دو چاه تا حریم چاه یا مجرا هر تصرفی که بخواهد بکند مشروط بر اینکه تصرفات او موجب ضرر صاحب چاه یا قنات یا مجرا نشود.

چنانچه تأسیسات غیرآبی مجاز یا تأسیسات آبی مجازی که مطابق مفاد این قانون بهره‌برداری می‌شوند موجب ایجاد اختلال در مدیریت منابع آب از طریق نقصان آب یا اختلال در کیفیت یا امر تقسیم آب یا کاهش ایمنی در مقابل سیلاب و نظایر آن گردند، وزارت نیرو می‌تواند در چارچوب سند پایداری حوضه آبریز و مطابق با ترتیب مقرر در ماده ۴۵ این قانون آنها را خریداری نماید.

غیر قابل استناد

فصل چهارم - حفاظت کمی و کیفی منابع آب

ماده ۳۲: مالکیت بستر و حریم

بستر کلیه انهار و آبراهه‌های طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی و سایر منابع و مجاری طبیعی آب‌های سطحی و زیرزمینی اعم از اینکه داخل در محدوده شهر یا خارج از آن باشند، در مالکیت حکومت جمهوری اسلامی ایران است و قابل تملک خصوصی، فروش یا وقف نیست و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحدثه که در اثر پایین‌رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی. مدیریت کلان، راهبردی و حفاظت از این منابع، وفق مفاد این قانون به وزارت نیرو محول می‌شود. مفاد این ماده نافی وظایف قانونی دستگاه‌ها نیست.

تبصره ۱- تشخیص و تعیین پهنای بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و آبراهه‌های طبیعی، مسیل‌ها، مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در هر محل، با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها با لحاظ شرایط طبیعی و بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی با وزارت نیرو است. تعیین حریم کیفی موارد این تبصره و کاربری‌های مجاز در آنها توسط وزارت نیرو با همکاری سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام می‌شود.

تبصره ۲- حریم کمی و کیفی مخازن و تأسیسات آبی، تأسیسات فاضلاب و همچنین خطوط انتقال آب، فاضلاب و آبرسانی و کانال‌های عمومی آبرسانی و آبیاری و زهکشی اعم از سطحی و زیرزمینی توسط وزارت نیرو تعیین و پس از تصویب هیئت وزیران قطعیت پیدا می‌کند. تعیین کاربری‌های مجاز حریم کیفی موارد این تبصره توسط وزارت نیرو با همکاری سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام می‌شود.

تبصره ۳ - ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها، انهار و آبراهه‌های طبیعی، کانال‌های عمومی، مسیل‌ها، مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی و انحراف مسیر یا مسقف کردن رودخانه‌ها و انهار و آبراهه‌های طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو. در صورت صدور مجوز توسط وزارت نیرو، اشخاص حقیقی و حقوقی دارنده مجوز مکلف به رعایت کلیه

مقررات، شروط و تعهدات ابلاغی وزارت نیرو می‌باشند. در صورت وقوع هرگونه تخلف از مقررات این تبصره، دادستان محل موظف است برابر درخواست وزارت نیرو، حسب مورد، دستور توقف کار یا تخریب اعیانی یا رفع تصرف و اعاده به وضع سابق را صادر نماید. با متخلفان از مفاد این تبصره، وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار می‌شود.

تبصره ۴- احداث نهر، کانال یا جوی و لوله‌کشی نفت و گاز و نظایر آن در حریم کمی و کیفی مخازن و تأسیسات آب یا برق موکول به تحصیل اجازه از وزارت نیرو و در محدوده شهرها یا روستاها با جلب موافقت شهرداری یا دهیاری و کسب اجازه از وزارت نیرو می‌باشد. مشخصات فنی مندرج در اجازه‌نامه لازم‌الاجرا است.

تبصره ۵- در صورتی که اعیانی و تأسیسات موجود در بستر و حریم موارد مذکور در این ماده، از نظر وزارت نیرو مزاحم تشخیص داده شوند، دادستان محل مکلف است بنا به درخواست شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط، ضمن اعلام مدت معینی، نسبت به صدور دستور و معرفی نماینده جهت تخلیه، رفع تجاوز و قلع اعیانی اقدام نماید. هزینه‌های تخلیه، قلع اعیانی و اعاده به وضع سابق، حسب مورد از مرتکب یا متصرف دریافت خواهد شد. در صورتی که با ارائه اسناد مثبت، ثابت شود اعیانی احداثی قبل از تصویب قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷/۰۴/۲۷) ایجاد یا پس از تاریخ مذکور با اجازه وزارت نیرو ساخته شده و در هر حال تصرف و تحصیل مالکیت منطبق بر مبانی قانونی باشد ولیکن از نظر وزارت نیرو مزاحم تشخیص داده شود، با رعایت ترتیبات مقرر در این ماده، قلع و خسارت اعیان بر اساس مواد ۴۵ و ۵۳ این قانون پرداخت می‌شود.

تبصره ۶- آیین‌نامه اجرایی موضوع این ماده و تبصره‌های آن ظرف مدت حداکثر یک‌سال پس از تصویب این قانون، توسط وزارت نیرو با همکاری کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز تهیه شده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده ۳۳: بهره‌برداری از منابع بستر و حریم

از تاریخ تصویب این قانون هرگونه بهره‌برداری از شن و ماسه و خاک رس یا سایر منابع بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها و آبراهه‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب پروانه بهره‌برداری از وزارت نیرو است. هرگاه هرگونه برداشت از منابع بستر و حریم موضوع این ماده، منجر به کاهش ایمنی در مقابل سیلاب گردد، شرکت آب منطقه‌ای ذی‌ربط باید محدوده را

با حدود جغرافیایی مشخص و برای مدت معین ممنوعه اعلام نموده و این امر را به اطلاع عموم برساند. برنامه و ملاحظات بهره‌برداری از منابع بستر و حریم موضوع این ماده با تأکید بر ضوابط محیط‌زیستی، تعیین مناطق ممنوعه و لحاظ مباحث مربوط به کاهش ایمنی در مقابل سیلاب، توسط سازمان‌های حوضه‌های آبریز تهیه شده و به تأیید کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز مربوطه می‌رسد.

تبصره ۱- دارندگان پروانه بهره‌برداری موضوع این ماده موظف به رعایت کلیه مندرجات پروانه بهره‌برداری و همچنین سایر مقررات، شروط و تعهدات ابلاغی وزارت نیرو می‌باشند. با متخلفین، براساس تبصره ۲ این ماده برخورد می‌شود.

تبصره ۲- دادستان محل مکلف است به درخواست وزارت نیرو، نسبت به صدور دستور تعقیب بهره‌برداران غیرمجاز و توقیف وسایل، ماشین‌آلات و ادوات مربوطه تا تعیین تکلیف نهایی پرونده، اقدام نماید. با متخلفان وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار می‌شود.

ماده ۳۴: مدیریت جامع سیلاب و خشکسالی

در راستای اجرای وظایف پیش‌بینی شده وزارت نیرو در بند (پ) ماده ۱۴ قانون مدیریت بحران کشور مصوب سال ۱۳۹۸، سازمان‌های حوضه‌های آبریز موظفند با همکاری کارگروه‌های استانی آب، طرح مدیریت جامع سیلاب و خشکسالی حوضه‌های آبریز را با در نظر گرفتن وظایف دستگاه‌های مرتبط و با رویکرد کاهش آسیب‌پذیری و افزایش تاب‌آوری از طریق طرح‌های سازه‌ای و غیرسازه‌ای و ساز و کار پوشش بیمه، ظرف مدت دو سال پس از تصویب این قانون، مطالعه نموده و به تصویب کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز برسانند. وزارت نیرو موظف است مطالعات انجام‌شده را با اولویت حوضه‌های آبریز با آسیب‌پذیری و خطرپذیری بالا، به عنوان بخشی از سند پایداری حوضه آبریز، به تصویب شورای عالی آب برساند. مطالعات مذکور مبنای عمل کلیه دستگاه‌های اجرایی در سطح حوضه‌های آبریز در خصوص موضوع این ماده می‌باشد. تا زمان تکمیل و تأیید این مطالعات، کلیه دستگاه‌های اجرایی در اجرای وظایف خود در راستای موضوع این ماده، موظف به استعلام و اخذ تأیید وزارت نیرو می‌باشند.

تبصره- شهرداری‌ها در محدوده شهرها و دهیاری‌ها در محدوده روستاها موظف به انجام کلیه اقدامات مربوط به رفع خطر سیل از قبیل بهسازی شهری، سامان‌دهی، ساحل‌سازی، کناره‌سازی و

نیز لایروبی، تنظیف و رفع موانع فیزیکی، اصلاح نقاط خطر آفرین، رفع موانع آگذری ایمن سیلاب، ایجاد بندهای انحرافی و سیل‌بندها، پس از موافقت و تأیید شرکت‌های آب‌منطقه‌ای می‌باشند.

ماده ۳۵: تعیین و قطعیت پهنای بستر و حریم

شرکت‌های آب‌منطقه‌ای موظفند در قالب نتایج مطالعات مدیریت جامع سیلاب و خشکسالی موضوع ماده ۳۴، حداکثر ظرف مدت دو سال از تاریخ تأیید آن مطالعات در کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز، نسبت به انجام مطالعات تشخیص و تعیین پهنای بستر و حریم مصادیق مندرج در ماده ۳۲ و اخذ تأییدیه کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز، از طریق سازمان‌های حوضه‌های آبریز اقدام نموده و پس از آن اقدامات اجرایی مربوط به تعیین، اعلام عمومی و قطعیت پهنای بستر و حریم را با اولویت مراکز جمعیتی و سیل‌خیز، معمول نمایند.

ماده ۳۶: تثبیت پهنای بستر و حریم در سامانه حدنگار (کاداستر)

شرکت‌های آب‌منطقه‌ای پس از قطعیت پهنای بستر و حریم موارد مذکور در ماده ۳۲ نسبت به ارسال نقشه‌ها به ادارات ثبت اسناد و املاک اقدام نموده و ادارات مذکور مکلفند پس از وصول نقشه‌ها در خصوص جانمایی و تثبیت آن در سامانه حدنگار (کاداستر) ملی اقدام و اسناد مالکیت بستر را به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی شرکت آب‌منطقه‌ای مربوطه صادر نمایند. شرکت‌های آب‌منطقه‌ای در اجرای مقررات این قانون، از پرداخت هرگونه هزینه‌های ثبتی معاف می‌باشند.

تبصره ۱- ادارات ثبت اسناد و املاک موظفند کلیه اسناد مالکیت ثبتی صادره قبلی در بستر موارد مندرج در ماده ۳۲ را بدون تشریفات قضایی، ابطال یا اصلاح نمایند.

تبصره ۲- ادارات ثبت اسناد و املاک موظفند تا قبل از صدور سند مالکیت موارد مذکور در ماده ۳۲ به نام دولت جمهوری اسلامی ایران، از صدور سند مالکیت برای اراضی و املاک مجاور بدون استعلام و تأیید شرکت‌های آب‌منطقه‌ای به نام اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی خودداری نمایند. همچنین در کلیه اسناد صادره اراضی و املاک مجاور، درج حقوق ارتفاقی دولت جمهوری اسلامی ایران به نمایندگی شرکت‌های آب‌منطقه‌ای الزامی است.

تبصره ۳- ادارات ثبت اسناد و املاک موظفند در هنگام تحدید حدود املاک مجاور منابع آبی، الزاماً نماینده شرکت‌های آب منطقه‌ای را دعوت نمایند و هر گونه اقدامی در این خصوص منوط به کسب موافقت شرکت‌های آب منطقه‌ای در چارچوب این قانون می‌باشد.

تبصره ۴- ادارات ثبت اسناد و املاک موظفند اسناد مالکیت صادره قبلی برای کلیه دستگاه‌های اجرایی در بستر موارد موضوع ماده ۳۲ این قانون را به نام دولت جمهوری اسلامی ایران با نمایندگی شرکت‌های آب منطقه‌ای اصلاح نمایند.

تبصره ۵- هرگونه ادعای مالکیت بر بستر منابع آبی مذکور در این قانون شامل اسناد رسمی، عادی، صلح، وقفی و سایر اسناد محلی از ناحیه اشخاص حقیقی و حقوقی، مسموع نیست.

ماده ۳۷: رعایت ملاحظات کیفی حریم منابع آب در پروژه‌های زیربنایی

کلیه دستگاه‌های اجرایی، شهرداری‌ها، نهادها و اشخاص مکلفند در احداث و بهره‌برداری از جاده‌ها و راه‌آهن مشرف به بستر و حریم رودخانه‌ها یا مخازن سدها یا سایر منابع تأمین‌کننده آب شرب به نحوی عمل نمایند که از سقوط وسایل حمل‌کننده مواد سمی و شیمیایی به داخل آنها جلوگیری شود. مسئولیت ایمن‌سازی به عهده احداث‌کننده یا بهره‌بردار است.

تبصره ۱- جانمایی و استقرار هر نوع منبع آلوده‌کننده و عبور لوله‌های نفت و مواد نفتی، شیمیایی و فاضلاب در بستر و حریم رودخانه‌ها و سایر منابع آبی که آب شرب را تأمین می‌کنند، ممنوع است مگر در موارد ضروری با اجازه وزارت نیرو. در صورت صدور مجوز توسط وزارت نیرو، اشخاص حقیقی و حقوقی دارنده مجوز مکلف به رعایت کلیه مقررات، شروط و تعهدات ابلاغی وزارت نیرو می‌باشند. در صورت وقوع هرگونه تخلف از مقررات این تبصره، دادستان محل موظف است برابر درخواست وزارت نیرو، حسب مورد دستور اصلاح یا رفع تخلف یا اعاده به وضع سابق را صادر نماید.

تبصره ۲- تخلیه هرگونه مواد آلوده‌کننده از قبیل فاضلاب، نخاله، زباله و هرگونه اشیاء در بستر و حریم موارد مندرج در ماده ۳۲، مطلقاً ممنوع است.

تبصره ۳- با متخلفین از مفاد این ماده و تبصره‌های آن، وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار می‌شود.

هرگاه در هر یک از مناطق حوضه آبریز یا محدوده‌های مطالعاتی، مقدار بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی بیش از آب قابل برنامه‌ریزی مربوطه باشد یا شرایط حوضه آبریز یا حفاظت کیفی آب یا ضرورت‌های کمی و کیفی تأمین نیاز آب شرب ایجاب نماید، بنا به تشخیص و تصمیم کمیسیون حوضه آبریز مبنی بر ممنوعیت مناطق یا محدوده‌های مطالعاتی یاد شده و در راستای سند پایداری حوضه آبریز، وزارت نیرو موظف است با حدود جغرافیایی مشخص، هرگونه افزایش در بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی مناطق یا محدوده‌های مطالعاتی یاد شده اعم از حفر چاه عمیق یا نیمه‌عمیق یا قنات یا توسعه چشمه یا نهر یا سردهنه یا سایر تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی را برای مدت معین ممنوع سازد. تمدید یا رفع این ممنوعیت بنا به تشخیص و تصمیم کمیسیون حوضه آبریز با وزارت نیرو است. اطلاع‌رسانی عمومی در خصوص ممنوعیت، تمدید یا رفع آن بر عهده سازمان‌های حوضه‌های آبریز می‌باشد.

تبصره ۱- کارگروه‌های استانی آب موظفند متناسب با مصادیق موضوع این ماده، برنامه عملیاتی خود را جهت سامان‌دهی مصارف موجود استان در قالب آب قابل برنامه‌ریزی سطحی و زیرزمینی و سند تخصیص آب و در چارچوب سند پایداری حوضه‌های آبریز مربوطه، ظرف مدت معینی که با تشخیص کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز تعیین می‌شود، تهیه و در کمیسیون‌های مذکور مصوب نمایند. رعایت سهم محیط‌زیست رودخانه‌ها و پیکره‌های آبی در سطح حوضه آبریز در چارچوب سند تخصیص حوضه آبریز الزامی است. گزارش عملکرد سالانه کارگروه‌های استانی آب موضوع این تبصره توسط دبیرخانه کمیسیون حوضه آبریز به کمیسیون مذکور ارائه می‌گردد.

تبصره ۲- در صورتی که با توجه به شرایط مندرج در این ماده، منطقه‌ای از حوضه آبریز یا محدوده مطالعاتی، ممنوعه اعلام شود، به‌منظور اجرا نمودن برنامه‌های مصوب موضوع تبصره ۱ همین ماده، شرکت‌های آب منطقه‌ای موظفند متناسب با برنامه‌های یاد شده، نسبت به کاهش مقدار آب مندرج در پروانه‌های بهره‌برداری یا جیره‌بندی آب اقدام نمایند.

تبصره ۳- کلیه دستگاه‌های اجرایی قوای سه‌گانه و شوراهای تأمین استان‌ها، شهرستان‌ها و بخش‌ها موظف به همکاری و مساعدت لازم جهت اجرای تصمیمات موضوع این ماده هستند.

تبصره ۴- استفاده و بهره‌برداری از منابع آب سازند سخت، صرفاً برای تأمین آب شرب و منوط به موافقت و اجازه وزارت نیرو است.

ماده ۳۹: حفاظت کیفی منابع آب

آلوده ساختن آب یا هرگونه اقدام در جهت آلوده کردن آب ممنوع است. مسئولیت پیشگیری، ممانعت، جلوگیری و اعلام جرم آلوده کردن آب به سازمان حفاظت محیط‌زیست محول می‌شود. سازمان حفاظت محیط‌زیست موظف است با همکاری وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی، صنعت، معدن و تجارت و نیرو نسبت به تدوین ضوابط، مقررات، استانداردها و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوط به تشخیص مصادیق، راهکارهای جلوگیری، پایش و رفع آلودگی منابع آب اقدام نموده و پس از تأیید شورای عالی آب به تصویب هیئت وزیران برساند. کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز موظفند ضمن بررسی شرایط کیفی حوضه آبریز و تعیین سهم بار آلودگی قابل قبول مناطق مختلف در سطح حوضه آبریز، برنامه عملیاتی جهت رسیدن به شرایط کیفی مطلوب را در چارچوب سند پایداری حوضه آبریز مطابق با مصوبات اخیرالذکر به همراه برنامه پایش کیفی حوضه آبریز، تدوین نموده و به تصویب شورای عالی آب برسانند. کارگروه‌های استانی مسئول اجرای برنامه‌های عملیاتی مذکور در هر استان بوده و گزارش عملکرد سالانه موضوع این ماده را از طریق دبیرخانه کمیسیون حوضه آبریز به کمیسیون مذکور ارائه می‌نمایند.

تبصره ۱- هرگاه در اجرای برنامه‌های عملیاتی یاد شده، مشخص گردد که شخص یا اشخاصی موجب آلودگی آب شده‌اند، سازمان حفاظت محیط‌زیست مراتب را با ذکر علل، ارائه دستورهای فنی و تعیین مهلت، جهت اقدام لازم به وی اعلام می‌نماید. با متخلف یا متخلفین وفق ماده ۵۴ این قانون رفتار می‌گردد.

تبصره ۲- چنانچه جلوگیری یا رفع آلودگی آب، خارج از قدرت مصرف‌کنندگان یا بهره‌برداران باشد، آنان مکلفند، حسب مورد، مراتب را به سازمان حفاظت محیط‌زیست یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اطلاع دهند. موضوع می‌تواند جهت بررسی و تأیید راهکار رفع آلودگی، به کارگروه‌های استانی آب و در صورت لزوم به کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز ارجاع داده شود.

ماده ۴۰: لزوم انجام طرح‌های تصفیه آب و فاضلاب

مؤسساتی که خدمات آبرسانی برای مصارف شرب و بهداشت را تأمین می‌کنند، موظفند طرح تصفیه آب را با تصویب مقامات مسئول ذی‌ربط تهیه و اجرا نمایند. تخلیه هر نوع فاضلاب یا زه‌آب به محیط‌های پذیرنده، مصداق آلوده‌کردن آب می‌باشد، مگر با رعایت استانداردهای تدوین‌شده مطابق ماده ۳۹ این قانون.

ماده ۴۱: شور یا آلوده‌شدن منابع آب شیرین

در مواردی که آب شور یا آب آلوده با آب شیرین مخلوط شود چنانچه وزارت نیرو لازم تشخیص دهد، می‌تواند پس از اطلاع به صاحبان و استفاده‌کنندگان، مجرای آب شور یا آلوده را مسدود کند و در صورتی که این کار از لحاظ فنی امکان‌پذیر نباشد چاه یا مجرا را بدون پرداخت خسارت، عندالاقضاء مسدود یا منهدم سازد. چنانچه مسلم شود صاحب چاه شرایط و مشخصات مندرج در پروانه حفر و بهره‌برداری را رعایت نموده است، خسارت وارده به صاحب چاه را وزارت نیرو جبران می‌کند.

ماده ۴۲: تعیین تکلیف چاه‌ها و قنوات بایر یا متروک

وزارت نیرو می‌تواند در صورت تشخیص وجود ضرورت اجتماعی، احیای قنواتی را که به نظر کارشناسان این وزارتخانه بایر یا متروک مانده یا به علت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب‌المنفعه باشد، در صورت امکان‌پذیری فنی، به مالک یا مالکین آن تکلیف نماید. در صورت عدم اقدام مالک یا مالکین تا پنج سال پس از اعلام وزارت نیرو، قنات مذکور متروکه و فاقد حریم اعلام می‌گردد. همچنین وزارت نیرو می‌تواند چاهی را که به نظر کارشناسان این وزارتخانه بایر یا متروک مانده یا به علت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب‌المنفعه باشد، پر و مسلوب‌المنفعه نموده و پروانه آن را لغو نماید.

ماده ۴۳: حفاظت چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین

برای جلوگیری از اتلاف آب زیرزمینی خصوصاً در فصولی از سال که احتیاج به بهره‌برداری از آب زیرزمینی نباشد، صاحبان چاه‌های آرتزین یا قنواتی که منابع آنها تحت فشار باشد، موظفند از طریق نصب شیر و دریچه از تخلیه دائم آب زیرزمینی جلوگیری کنند. همچنین در چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین، دارندگان پروانه چاه مکلفند چنانچه وزارت نیرو لازم بداند به وسیله پوشش جداری یا طرز مناسب دیگری به تشخیص وزارت نیرو از نفوذ آب مخزن تحت فشار در قشرهای دیگر جلوگیری کنند.

فصل پنجم - مقررات زیرساخت‌ها و تأسیسات آبی

ماده ۴۴: احداث کانال یا مجرای جایگزین

در مواردی که کانال‌ها یا انهار مورد استفاده اشخاص مانع از عملیات عمرانی یا بهره‌برداری صاحب زمین گردد، صاحب زمین می‌تواند به جای آنها مجرای دیگری با تأیید شرکت آب منطقه‌ای، به صورتی که سبب اتلاف آب یا موجب اشکال در امر آبرسانی یا آبیاری نگردد، به هزینه خود احداث کند. پس از احداث مجرای جدید، حق مجرای قبلی از بین می‌رود.

ماده ۴۵: املاک واقع در حریم و مسیر طرح‌های آبی

در موارد ضرورت، اراضی، مستحذات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و خطوط آبرسانی واقع باشند با رعایت حریم مورد نیاز در اختیار دولت قرار می‌گیرند و قیمت عادلانه به توجه به خسارت وارده به مالکین قانونی پرداخت می‌شود. در مواردی که دولت قادر به پرداخت به‌صورت نقدی نیست می‌تواند با توافق مالک به شکل اقساط پرداخت نماید.

ماده ۴۶: حفظ حریم اماکن عمومی

هیچ نهر و کانال و جوی و قنات و چاهی نباید در اماکن و جاده‌های عمومی و اماکن متبرکه و باستانی و حریم آنها به صورتی باشد که ایجاد خطر و مزاحمت برای ساکنین و عابرین و وسایل نقلیه و اماکن و تأسیسات مذکور نماید. در غیر این صورت مالک یا مالکین موظفند طبق مشخصات فنی دستگاه‌های اجرایی مربوطه، اقدامات لازم برای رفع خطر و یا مزاحمت را به عمل آورند. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارتخانه و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و شهرداری (در شهرها) و دهیاری (در روستاها) حداکثر به مدت یک ماه طبق مشخصات مذکور، در رفع خطر اقدام نکنند، دستگاه اجرایی، شهرداری یا دهیاری مربوطه برای رفع خطر رأساً اقدام و هزینه آن را از مالک یا مالکین دریافت نموده و در صورتی که خطر قابل رفع نباشد آن را مسدود می‌نماید.

ماده ۴۷: نگهداری از منبع آب مشارکتی

کلیه شرکا و بهره‌برداران چاه، چشمه، قنات و سایر منابع، مجاری و تأسیسات آبی مشترک، به سهم خود مسئول حفاظت و نگهداری از آنها می‌باشند. همچنین هیچ شخصی بدون اجازه وزارت نیرو،

حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسئول خساراتی است که از عمل غیرمتعارف او به پایین‌دستی وارد می‌آید.

ماده ۴۸: حفظ آثار و سازه‌های تاریخی و توسعه گردشگری آبی

وزارت نیرو موظف است با همکاری وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نسبت به حفظ، احیاء و بهره‌برداری پایدار از آثار و سازه‌های آبی تاریخی، مطالعه و پژوهش بر روی آنها و ثبت و مستندسازی آثار و سازه‌های مذکور در ردیف آثار ملی و جهانی اقدام نماید.

کارگروه‌های استانی آب موظفند با همکاری ادارات کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نسبت به تهیه طرح گردشگری آبی استان و تصویب آن در کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز به‌عنوان بخشی از سند پایداری حوضه آبریز اقدام نمایند. سازمان‌های حوضه‌های آبریز موظفند گزارش عملکرد سالانه مفاد این ماده را به کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز ارائه نمایند.

فصل ششم - ترتیبات مالی

ماده ۴۹: تعرفه

وزارت نیرو موظف است نسبت به تدوین نظامنامه تعیین تعرفه‌های مربوط به آب و پساب برای مصارف مختلف و برداشت شن و ماسه و سایر موارد موضوع این قانون اقدام نموده و نظامنامه مذکور را به تصویب شورای عالی آب برساند. کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز موظفند تعرفه‌های هر استان را مطابق با نظامنامه یاد شده و بر اساس ارزش اقتصادی آب متناسب با شرایط طبیعی، اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی هر منطقه از حوضه آبریز، نحوه استحصال و دسترسی به آب و ارزش سرمایه‌گذاری‌های تأمین، انتقال، توزیع و بازیافت آب برای مصارف مختلف به پیشنهاد کارگروه‌های استانی آب، تعیین و پس از تصویب شورای عالی آب، ابلاغ نمایند. وصول تعرفه‌های موضوع این ماده بر عهده وزارت نیرو می‌باشد.

تبصره ۱- سازمان‌های حوضه‌های آبریز موظفند ارزش اقتصادی آب را با همکاری کارگروه‌های استانی آب در هر حوضه آبریز، برای مناطق مختلف تعیین و پس از تصویب کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز به اطلاع عموم برسانند.

تبصره ۲- دولت مکلف است همه ساله اعتبارات کمک به سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای بابت هرگونه تخفیف یا معافیت در تعرفه‌های آب را در بودجه سالانه پیش‌بینی کرده و به منظور تأمین بودجه جاری و انجام وظایف قانونی در اختیار آن سازمان‌ها و شرکت‌ها قرار دهد.

تبصره ۳- از تاریخ تصویب این قانون، ماده ۳ قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی - مصوب ۱۳۸۳- و ماده ۵۸ قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت - مصوب ۱۳۸۴- لغو می‌گردد.

ماده ۵۰: لزوم پرداخت آب‌بها

مصرف‌کنندگان یا بهره‌برداران آب موظف به پرداخت صورتحساب صادره بر اساس این قانون می‌باشند. در صورتی که مصرف‌کننده یا بهره‌بردار حاضر به پرداخت نگیرد، وفق تبصره ۲ ماده ۲۰ با وی رفتار می‌شود. چنانچه مصرف‌کننده یا بهره‌بردار از پرداخت بدهی‌های معوقه خود استنکاف نماید شرکت آب منطقه‌ای صورت بدهی مصرف‌کننده یا بهره‌بردار را جهت صدور اجرائیه به اداره

ثبت محل ارسال می‌نماید و اداره ثبت مکلف است بر طبق مقررات اجرای اسناد رسمی لازم‌الاجرا نسبت به صدور ورقه اجرائیه و وصول مطالبات از بدهکار اقدام کند.

غیر قابل استناد

فصل هفتم - اجرای مقررات

ماده ۵۱: ضابطین دادگستری

کارکنان وزارت نیرو و مؤسسات و شرکت‌های تابعه آن و کارکنان وزارت جهاد کشاورزی (بنا به معرفی وزیر جهاد کشاورزی) و سازمان حفاظت محیط زیست (بنا به معرفی رئیس سازمان حفاظت محیط زیست) که به موجب ابلاغ وزارت نیرو، مأمور کشف و تعقیب جرایم مذکور در این قانون می‌شوند در ردیف ضابطین دادگستری محسوب و مشمول مقررات بند (ب) ماده ۲۹ قانون آیین دادرسی کیفری می‌باشند.

ماده ۵۲: مرجع اجرای قانون

مأمورین نیروی انتظامی موظفند حسب مورد، دستورهای وزارت نیرو و مؤسسات، سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه آن، وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست را در اجرای این قانون به مورد اجرا گذارند.

تبصره - تخلف از مقررات این ماده توسط مأمورین نیروی انتظامی، موجب محکومیت به سه ماه تا یک سال انفصال از خدمت می‌شود.

ماده ۵۳: خسارت در نتیجه اجرای طرح‌های آبی

در صورتی که در اثر اجرای طرح‌های عمرانی و صنعتی و توسعه کشاورزی و سدسازی و تأسیسات مربوطه یا در نتیجه استفاده از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی در ناحیه یا منطقه‌ای، قنوات و چاه‌ها و یا هر نوع تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب متعلق به اشخاص، تملک و یا خسارتی بر آن وارد شود و یا در اثر اجرای طرح‌های مذکور، آب قنوات و چاه‌ها و رودخانه‌ها و چشمه‌های دارای مصرف‌کننده یا بهره‌بردار مجاز، نقصان‌یافته و یا خشک شوند، به ترتیب زیر برای جبران خسارت عمل می‌گردد.

الف - در مواردی که خسارت وارده ناشی از نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان‌پذیر باشد، بدون پرداخت خسارت، دولت موظف به جبران کمبود آب می‌باشد.

ب- در مواردی که خسارت وارده ناشی از نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان پذیر نباشد خسارت وارده در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت می‌گردد.

ج- در مواردی که خسارت وارده ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن قنوت و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب تأسیسات فوق‌الذکر از طرق دیگر امکان پذیر باشد، مالک یا مالکین تأسیسات مذکور می‌توانند قیمت عادلانه آب خود و یا به میزان آن، آب دریافت نمایند. در هر صورت وزارت نیرو موظف به پرداخت خسارت ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن تأسیسات مذکور می‌باشد.

در کلیه موارد فوق چنانچه اختلافی پیش آید طبق رأی دادگاه صالحه عمل می‌گردد.

د- در مواردی که خسارت وارده ناشی از تملک و یا خشک شدن آب قنوت و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب مالکین این تأسیسات از طرق دیگر امکان پذیر نباشد خسارت مذکور در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت می‌گردد.

ه- نسبت به چاه‌ها و قنوت و سایر تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب که طبق مقررات غیرمجاز تشخیص داده شود خسارتی پرداخت نمی‌شود.

و- در مورد اراضی که از منابع آب طرح‌های ملی در داخل و یا خارج محدوده طرح آبیاری می‌شود و خسارات آنها طبق این قانون پرداخت شده‌است بهای آب طبق مقررات و معیارهای وزارت نیرو مانند سایر مصرف‌کنندگان و بهره‌برداران آب از طریق مصرف‌کننده یا بهره‌بردار باید پرداخت شود.

ز- در صورتی که در اثر اجرای طرح خسارتی بدون لزوم تصرف و خرید به اشخاص وارد آید خسارات وارده در صورت عدم توافق طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت می‌گردد.

ماده ۵۴: جرایم، مجازات‌ها و جبران خسارت

رفتارهای زیر جرم محسوب می‌شود. مرتکبان با توجه به میزان و نوع جرم ارتكابی، علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارت وارده، به مجازات ذیل طبق نظر دادگاه صالحه محکوم می‌شوند:

الف- حبس و جزای نقدی درجه پنج:

۱- حفر چاه یا قنات بدون پروانه حفر.

۲- بهره‌برداری از چاه یا قنات بدون پروانه بهره‌برداری.

۳- جابجایی، کف‌شکنی یا لایروبی چاه، ادامه پیشکار قنات یا توسعه و دستکاری چشمه بدون اخذ مجوز.

۴- بهره‌برداری از منابع آب سطحی و منابع آب غیرمتعارف بدون پروانه بهره‌برداری.

۵- تغییر نوع مصرف آب یا انتقال آب به خارج از اراضی آبخور اولیه یا به خارج از محدوده اجرای طرح صنعتی و خدماتی یا مصرف آب در محلی به غیر از موارد مندرج در پروانه بهره‌برداری بدون اجازه کتبی وزارت نیرو

۶- آلوده ساختن آب یا هرگونه اقدام در جهت آلوده کردن آب طبق مقررات مندرج در ماده ۳۹ این قانون و آیین نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با آن و نیز عدم رعایت مقررات ماده ۳۷ و تبصره‌های آن.

۷- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها، انهار و آبراهه‌های طبیعی، کانال‌های عمومی، مسیل‌ها، مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی و انحراف مسیر یا مسقف کردن رودخانه‌ها و انهار و آبراهه‌های طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها بدون اجازه وزارت نیرو

۸- هرگونه برداشت غیرمجاز از شن و ماسه و خاک رس یا سایر منابع بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها و آبراهه‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها بدون اخذ پروانه بهره‌برداری معتبر از وزارت نیرو. مرتکبان، علاوه بر مجازات مقرر در این بند، به پرداخت جریمه به میزان ۲ تا ۴ برابر ارزش کارشناسی منابع برداشت شده به قیمت روز محکوم خواهند شد.

۹- دارندگان دستگاه‌های حفاری غیرمجاز که اقدام به هرگونه حفاری غیرمجاز نمایند و دارندگان دستگاه‌های حفاری دارای پروانه صلاحیت که اقدام به هرگونه حفاری غیرمجاز یا خارج از ضوابط و شرایط مقرر در پروانه صلاحیت یا پروانه حفاری نمایند یا بدون کارت تردد، اقدام به حمل و نقل و تردد دستگاه‌های حفاری کنند.

تبصره- دارندگان دستگاه‌های حفاری دارای پروانه صلاحیت موضوع این بند علاوه بر مجازات فوق برای بار اول به توقیف دستگاه حفاری به مدت ۶ ماه و انتقال به پارکینگ با هزینه مالک دستگاه، برای بار دوم به مدت دو سال و در صورت تکرار به ضبط دستگاه حفاری به نفع دولت محکوم خواهند شد. دارندگان دستگاه‌های حفاری غیرمجاز موضوع

این بند علاوه بر مجازات فوق، به ضبط دستگاه حفاری به نفع دولت در همان بار اول محکوم خواهند شد.

ب- حبس و جزای نقدی درجه شش

۱- افزایش غیرمجاز بهره‌برداری از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف دارای پروانه بهره‌برداری.

۲- بهره‌برداری از منابع آب موضوع اسناد حقایقه‌بری بدون اخذ پروانه بهره‌برداری وفق ماده ۱۹ این قانون یا عدم اقدام وفق تبصره ۳ همان ماده.

۳- ضابطین دادگستری موضوع ماده ۵۱ این قانون و سایر مسئولین مرتبط که از وقوع جرایم مندرج در این قانون مطلع گردیده و مراتب را به مراجع صلاحیت‌دار اعلام ننمایند.

ج- حبس و جزای نقدی درجه ۷

۱- تصرف عدوانی یا به هدر دادن آب حق دیگری یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت در استفاده از آن به هر نحو. جرم موضوع این بند قابل گذشت می‌باشد.

۲- عدم رعایت حریم منابع آبی مندرج در ماده ۳ این قانون و تأسیسات آنها یا حریم کمی و کیفی مخازن و تأسیسات آبی، تأسیسات فاضلاب و همچنین خطوط انتقال آب، فاضلاب و آبرسانی و کانال‌های عمومی آبرسانی و آبیاری و زهکشی اعم از سطحی و زیرزمینی.

۳- هرگونه دخالت، اختلال یا دخل و تصرف در تأسیسات آبی دولتی و عمومی یا هرگونه اختلال در تقسیم و توزیع آب.

۴- گزارش خلاف واقع مقدار آب مصرف شده یا کمیت و کیفیت آب برگشتی طبق مقررات ماده ۲۶ این قانون.

۵- بهره‌برداری از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف بدون تمدید پروانه بهره‌برداری یا مصادیق مندرج در تبصره ۲ ماده ۲۰ این قانون در صورتی که به طور خاص در سایر بندهای این ماده، مجازات معینی برای آن در نظر گرفته نشده باشد.

۶- هرگونه ممانعت از نصب، قرائت یا کنترل ابزارهای اندازه‌گیری کمی و کیفی آب.

۷- عدم رعایت مقررات خشکسالی و الگوی کشت بهینه. مرتکبان، علاوه بر مجازات مقرر در این بند، به پرداخت جریمه به میزان ۲ تا ۴ برابر ارزش کارشناسی محصول قابل برداشت به قیمت روز محکوم خواهند شد.

تبصره ۱- هرگاه جرایم و تخلفات موضوع این ماده به نفع اشخاص حقوقی صورت گرفته باشد، مجازات‌ها در خصوص مدیرعامل یا رئیس شخص حقوقی اعمال می‌شود مگر آنکه مرتکب اثبات نماید که دستوردهنده شخص دیگری بوده که در این صورت مجازات در خصوص دستوردهنده اجرا می‌گردد.

تبصره ۲- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، اشخاصی که پیش از آن مبادرت به حفر چاه غیرمجاز یا هرگونه بهره‌برداری غیرمجاز از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف نموده‌اند، باید طی مدت تعیین شده در تبصره ۵ ماده ۲۰ این قانون نسبت به مراجعه به شرکت‌های آب منطقه‌ای و تعیین تکلیف اقدام نمایند و در این مدت از تعقیب کیفری و مجازات مقرر به خاطر حفر چاه غیرمجاز و بهره‌برداری غیرمجاز از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف معاف خواهند بود. در غیر این صورت مشمول مقررات این قانون می‌شوند. وزارت نیرو مکلف است مراتب مذکور در این تبصره را طی صورت‌مجلس و به طور کتبی به مرتکبان ابلاغ نماید. در هر صورت دادستان محل مکلف است تا تعیین تکلیف نهایی، دستور جلوگیری از هرگونه برداشت آب از موارد فوق را صادر نماید. در صورت تخطی بهره‌بردار و اقدام به برداشت آب، مرتکب از شمول این تبصره خارج شده و مطابق بند ۱ این ماده با وی برخورد خواهد شد.

تبصره ۳- مرتکبان جرایم موضوع این قانون، علاوه بر مجازات مقرر، حسب مورد به قلع مستحذات غیرمجاز، اعاده به وضع سابق و جبران خسارات وارده نیز بدون نیاز به تقدیم دادخواست محکوم می‌شوند. میزان خسارت ناشی از حفر چاه غیرمجاز یا بهره‌برداری غیرمجاز از منابع آب سطحی، زیرزمینی و غیرمتعارف، براساس ارزش اقتصادی آب در هر منطقه تعیین می‌شود.

تبصره ۴- محکوم به اعاده وضع به حالت سابق مکلف است ظرف مهلت تعیین شده در رأی که بیش از سه ماه نخواهد بود، در این خصوص اقدام و همچنین خسارات وارده را جبران کند و در غیر این صورت، وزارت نیرو نسبت به این امور اقدام و هزینه مربوطه توسط قاضی اجرای احکام و با اخذ نظر کارشناس رسمی دادگستری تعیین و مطابق قوانین مربوطه از اموال محکوم‌علیه وصول می‌گردد.

تبصره ۵ - هرگاه مرتکب جرایم و تخلفات فوق از مستخدمین شاغل یا بازنشسته دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط باشد، حسب مورد به اشد مجازات یا جریمه مربوطه محکوم می‌گردد.

تبصره ۶ - وزارت نیرو می‌تواند جهت کشف جرایم و تخلفات از خدمات تشکل‌های مردم‌نهاد یا سایر اشخاص حقیقی و حقوقی استفاده نموده و حق‌الکشف مربوطه را به میزانی که در خصوص موارد مختلف بنا به پیشنهاد آن وزارت به تصویب شورای عالی آب می‌رسد، پرداخت نماید.

فصل هشتم - حل و فصل اختلافات

ماده ۵۵: ارکان ساختار داوری و حل اختلافات

ارکان ساختار داوری و حل اختلافات موضوع این قانون عبارت‌اند از:

الف) سطح ملی: مرکز ملی داوری آب زیرنظر شورای عالی آب.

ب) سطح حوضه آبریز: مراکز داوری آب حوضه‌های آبریز زیرنظر کمیسیون‌های حوضه‌های آبریز.

ج) سطح استانی: مراکز داوری آب استان‌ها زیرنظر کارگروه‌های استانی آب، شوراهای حل اختلاف و نهادهای محلی موجود.

تبصره - آیین‌نامه اجرایی ساختار و سازوکار هریک از مراکز داوری فوق‌الذکر با پیشنهاد شورای عالی آب، به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده ۵۶: رویه‌های حل اختلاف

در موارد بروز اختلاف میان اشخاص حقیقی و حقوقی در اجرای این قانون، به یکی از طرق زیر عمل می‌گردد:

الف) رسیدگی اولیه به اختلافات میان اشخاص در سطح استان، ابتدا باید از طریق نهادهای محلی و شوراهای حل اختلاف صورت پذیرد. چنانچه هریک از این نهادها یا شوراهای خود را صالح به رسیدگی ندانند یا هریک از طرفین دعوا نسبت به نظر یا رأی صادره معترض باشند، موضوع به مرکز داوری آب استان ارجاع داده می‌شود. رأی نهایی مرکز داوری آب استان در دادگاه عمومی صالحه قابل اعتراض خواهد بود.

ب) در صورتی که اختلاف میان اشخاص، فراتر از یک استان و در سطح حوضه آبریز باشد، حل اختلاف توسط مرکز داوری آب حوضه آبریز صورت می‌گیرد. چنانچه هریک از طرفین دعوا نسبت به رأی صادره توسط مرکز داوری آب حوضه آبریز معترض باشند، موضوع به مرکز ملی داوری آب ارجاع داده می‌شود. رأی نهایی مرکز ملی داوری آب، در دادگاه عمومی صالحه قابل اعتراض خواهد بود.

ج) در صورت بروز اختلاف میان دستگاه‌های اجرایی در سطح استان، موضوع به مرکز داوری آب استان ارجاع داده می‌شود. چنانچه هریک از طرفین دعوا نسبت به رأی صادره معترض باشند،

موضوع به مرکز داوری آب حوضه آبریز ارجاع داده می‌شود. رأی مرکز داوری آب حوضه آبریز، قطعی، غیرقابل اعتراض و لازم‌الاجرا می‌باشد.

د) در صورت بروز اختلاف میان دستگاه‌های اجرایی استان‌ها در سطح حوضه آبریز، موضوع به مرکز داوری آب حوضه آبریز ارجاع داده می‌شود. چنانچه هریک از دستگاه‌های طرف دعوا نسبت به رأی صادره معترض باشند، موضوع به مرکز ملی داوری آب ارجاع داده می‌شود. رأی مرکز ملی داوری آب، قطعی، غیرقابل اعتراض و لازم‌الاجرا می‌باشد.

ه) در صورت بروز اختلاف میان دستگاه‌های اجرایی در سطح ملی، موضوع به مرکز ملی داوری آب ارجاع داده می‌شود. رأی مرکز ملی داوری آب، قطعی، غیرقابل اعتراض و لازم‌الاجرا می‌باشد.

و) در صورت بروز اختلاف میان تشکل‌ها، مشاوران و پیمانکاران در قراردادهای و تفاهم‌نامه‌های آبی با یکدیگر یا با دستگاه‌های اجرایی در سطح استان، موضوع به مرکز داوری آب استان ارجاع داده می‌شود. چنانچه هریک از طرفین دعوا نسبت به رأی صادره معترض باشند، موضوع به مرکز داوری آب حوضه آبریز ارجاع داده می‌شود. رأی نهایی مرکز داوری آب حوضه آبریز، در دادگاه عمومی صالحه قابل اعتراض خواهد بود.

ز) در صورتی که اختلاف میان تشکل‌ها، مشاوران و پیمانکاران در قراردادهای و تفاهم‌نامه‌های آبی با یکدیگر یا با دستگاه‌های اجرایی فراتر از یک استان و در سطح حوضه آبریز باشد، حل اختلاف توسط مرکز داوری آب حوضه آبریز صورت می‌گیرد. چنانچه هریک از طرفین دعوا نسبت به رأی صادره معترض باشند، موضوع به مرکز ملی داوری آب ارجاع داده می‌شود. رأی نهایی مرکز ملی داوری آب، در دادگاه عمومی صالحه قابل اعتراض خواهد بود.

ح) در صورت بروز اختلاف میان اشخاص و دستگاه‌های اجرایی، مطابق با فرآیندهای تعریف‌شده در بندهای (الف) و (ب) این ماده عمل می‌گردد. با این تفاوت که رأی صادره نهایی، قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری خواهد بود.

تبصره: مهلت اعتراض به هریک از آرای غیرقطعی شوراهای حل اختلاف، نهادهای محلی و مراکز داوری، ۲۰ روز پس از ابلاغ می‌باشد. در صورت عدم اعتراض در مهلت مقرر یا اسقاط حق اعتراض، آرای مذکور، قطعی، غیرقابل اعتراض و لازم‌الاجرا می‌باشد.

ماده ۵۷: نقصان آب چاه‌های مجاور

هرگاه در اثر حفر و بهره‌برداری از چاه یا قنات جدیدالاحداث، آب منابع مجاور نقصان یابد و یا خشک شود، به یکی از طرق زیر عمل می‌شود:

الف- با توافق طرفین مقدار کاهش‌یافته آب منابع مجاور در قبال مشارکت در هزینه بهره‌برداری به تشخیص شرکت آب منطقه‌ای از چاه یا قنات جدید باید تأمین شود.

ب- در صورت عدم توافق طرفین، شرکت آب منطقه‌ای حسب شرایط فنی، نسبت به کاهش پروانه بهره‌برداری چاه یا قنات جدیدالاحداث تا حدی که از بین رفتن اثر سوء در منابع مجاور یا صدور مجوز جابجایی چاه یا قنات جدیدالاحداث اقدام می‌نماید.

تبصره ۱- میزان آب منابع مجاور با توجه به آمار و شواهد و قرائن و شرایط اقلیمی توسط کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای تعیین می‌شود.

تبصره ۲- رویه‌های حل اختلاف این ماده، مطابق ماده ۵۶ این قانون می‌باشد.

تبصره ۳- هرگاه به تشخیص مرکز داور آبی استان مسلم شود که خسارت موضوع این ماده ناشی از اشتباه کارشناسان شرکت آب منطقه‌ای بوده خسارت وارده مطابق ماده ۵۳ این قانون توسط شرکت آب منطقه‌ای مربوطه جبران می‌گردد.

ماده ۵۸: تأمین هزینه‌های منابع آب

هرگاه بهره‌برداران مشترک نهر یا کانال یا جوی یا چاه یا قنات و امثال آن حاضر به تأمین هزینه‌های بهره‌برداری، تعمیر یا نگهداری آن نشوند، هریک از شرکا می‌توانند مطابق ماده ۵۶ این قانون عمل نمایند.

ماده ۵۹: ثبوت اعراض ذی‌حق

هر نهر غیرطبیعی که در زمین دیگری جریان داشته در صورت ثبوت اعراض ذی‌حق در محاکم قضایی، حق مجرا از بین خواهد رفت.

هرگاه آب‌بران نتوانند در مورد مسیر یا طرز انشعاب آب از مجرای طبیعی یا کانال اصلی با یکدیگر توافق نمایند، حسب درخواست آب‌بران، شرکت آب‌منطقه‌ای می‌تواند با توجه به اینکه به حق دیگری لطمه‌ای نرسد، مسیر یا انشعاب را تعیین کند. نظر شرکت آب‌منطقه‌ای برای آب‌بران لازم‌الاجرا بوده و هزینه‌های کارشناسی مطابق ماده ۲۵ این قانون از متقاضیان دریافت می‌گردد.

در هر حوزه قضایی، شعبه یا شعب تخصصی آب در دادسراها و محاکم عمومی به منظور رسیدگی به دعاوی و شکایات ناشی از این قانون تشکیل می‌شود.

تبصره - در هر مورد که دادسراها و دادگاه‌ها در اجرای مقررات این قانون، صالح به رسیدگی باشند مکلفند به فوریت و خارج از نوبت، نسبت به رسیدگی و حسب مورد صدور دستور یا حکم قضایی اقدام نمایند.

فصل نهم - سایر

ماده ۶۲: وضع آیین‌نامه‌های اجرایی

سایر آیین‌نامه‌های اجرایی مورد نیاز این قانون، حسب مورد توسط دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران قابل اجرا می‌باشد.

ماده ۶۳: نسخ قوانین و مقررات مغایر

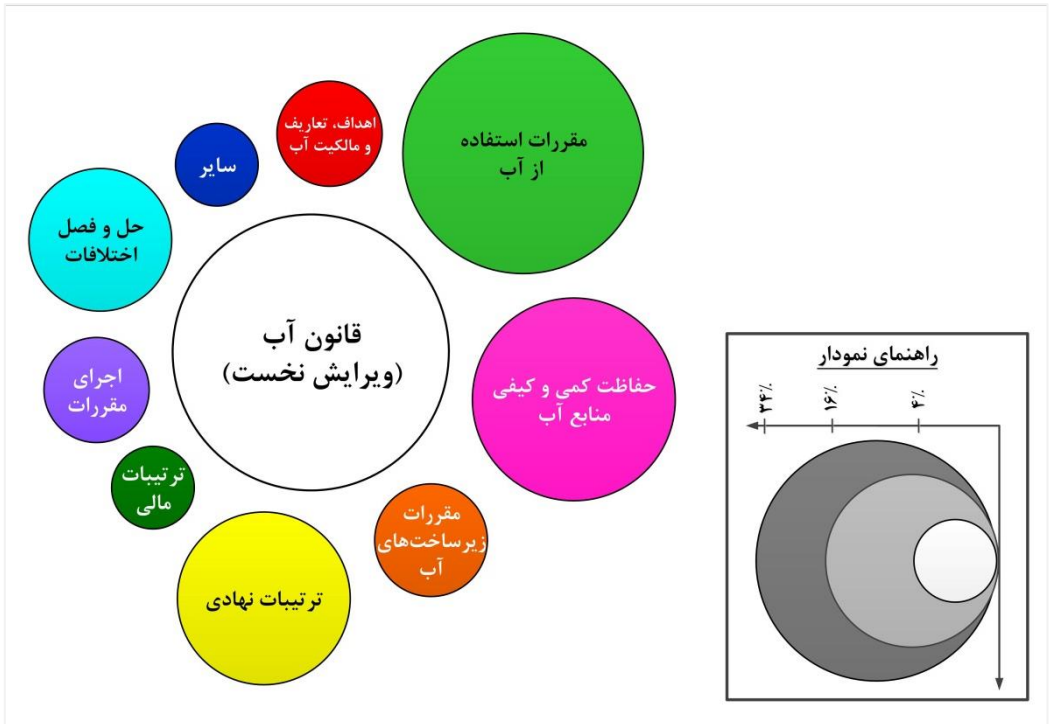
کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون باشد، از تاریخ تصویب این قانون در آن قسمت که مغایر است بلااثر می‌گردد.

پیوست‌ها

پیوسته: قانون آب در یک نگاه

• توزیع مواد قانون آب

نحوه توزیع مواد قانون آب (ویرایش نخست) در فصول نه‌گانه این قانون در نمودار شکل ۱ نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، فصول مقررات استفاده از آب، حفاظت کمی و کیفی منابع آب و ترتیبات نهادی بیشترین سهم را در این قانون به خود اختصاص داده‌اند.

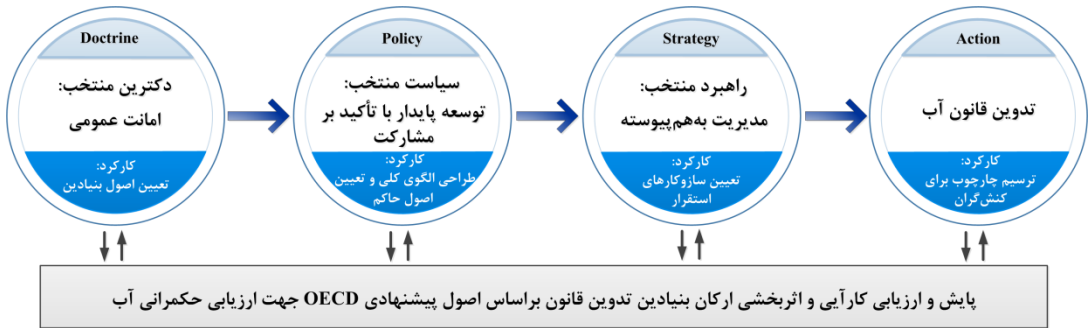
شکل ۱- نمایش مولکولی درصد توزیع مواد قانون آب (ویرایش نخست) در سرفصل‌های آن

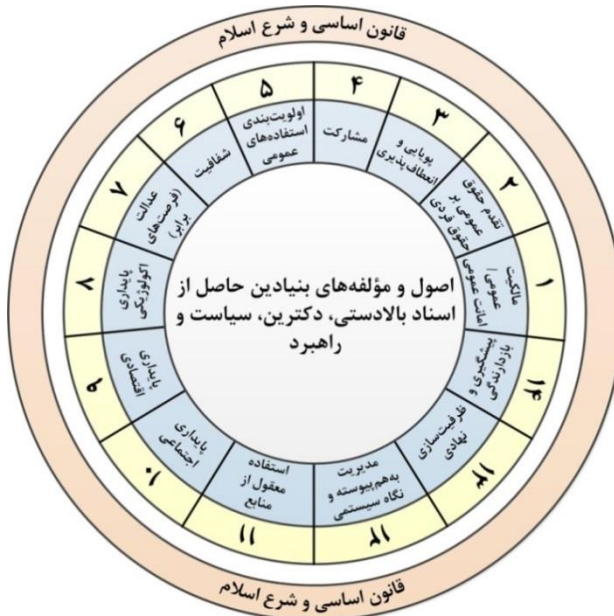
• هدف قانون و دکترین و رویکرد حاکم بر آن

هدف از این قانون، تضمین حق دسترسی عموم به آب و استفاده بهینه از آن با رعایت منافع ملی، مصالح عامه و حقوق نسل‌های آینده و نیز ارتقای پایداری محیط‌زیستی، اجتماعی و اقتصادی و تأمین توأمان امنیت آبی و غذایی کشور با استفاده از مشارکت آحاد جامعه است.

دکترین حاکم بر تدوین قانون آب، امانت عمومی، سیاست (رویکرد) منتخب، توسعه پایدار با تأکید بر مشارکت و راهبرد منتخب این قانون، مدیریت به‌هم‌پیوسته است (شکل ۲). اصول منتخب حاکم بر تدوین قانون آب در شکل ۳ نشان داده شده است. علاوه بر ۱۴ اصل مذکور، عدم مغایرت با قانون اساسی و شرع اسلام، به‌عنوان الزامات قانون و مؤلفه‌هایی فراتر از اصول حاکم بر تدوین قانون آب، مد نظر قرار گرفته‌اند.

شکل ۲- دکترین، سیاست و راهبرد حاکم بر قانون آب

شکل ۳- اصول حاکم بر تدوین قانون آب

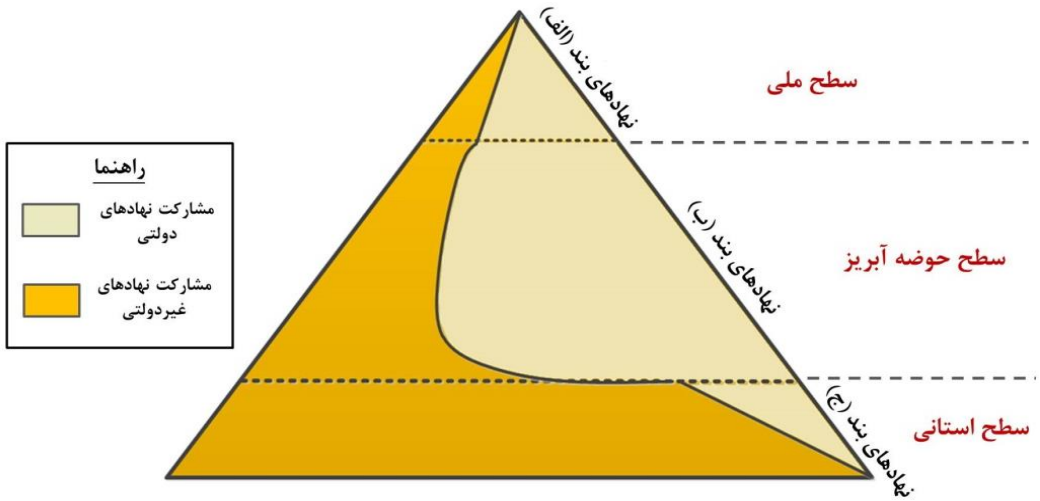
• ترتیبات نهادی

مطابق ترتیبات نهادی پیش‌بینی شده در قانون آب (ویرایش نخست)، ارکان ساختار مدیریت آب کشور عبارتند از:

الف) سطح ملی: شورای عالی آب و وزارت‌خانه‌های نیرو، جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌عنوان ارکان اصلی مدیریت آب کشور.

ب) سطح حوضه آبریز: کمیسیون‌های حوضه‌آبریز (اصلی و فرعی) و سازمان‌های حوضه‌آبریز به‌عنوان دبیرخانه کمیسیون‌های حوضه‌آبریز.

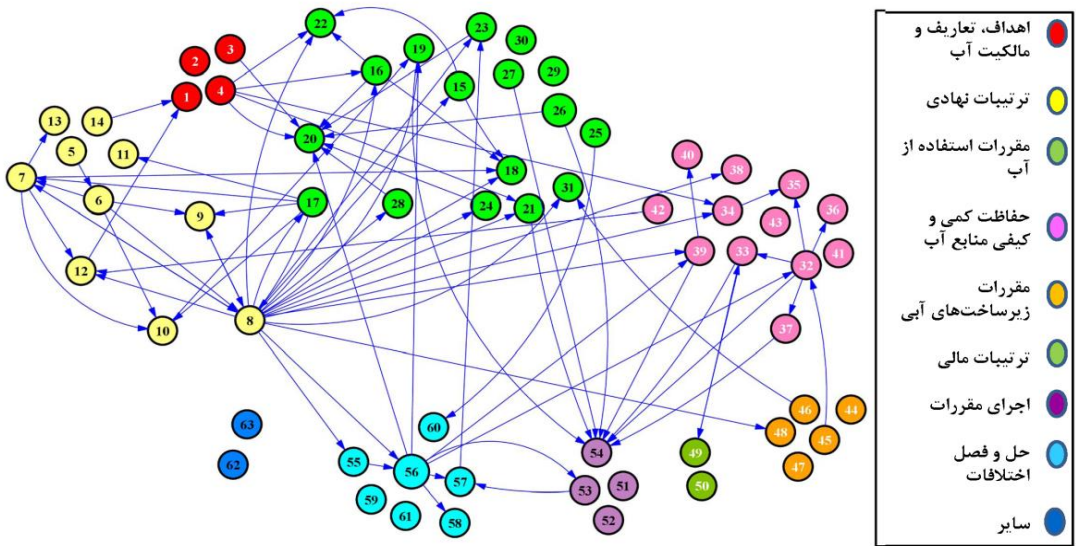
ج) سطح استانی: کارگروه‌های استانی آب، شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای (استان) و شرکت سهامی سازمان آب و برق خوزستان و شرکت‌های آب و فاضلاب استان.

شکل ۴- سهم مشارکت نهادهای دولتی و غیردولتی در سطوح سه‌گانه حکمرانی آب

• نحوه ارتباط مواد قانون

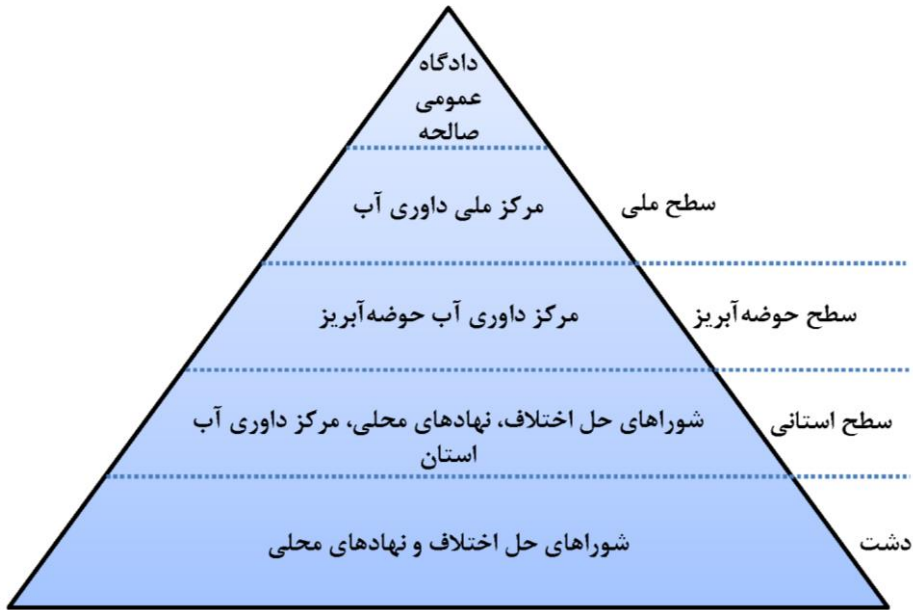
پیوستگی و ارتباط مواد قانون یکی از الزامات اصلی هر قانون جامع و منسجم به شمار می‌رود. نحوه پیوستگی و ارتباط مواد قانون آب (ویرایش نخست) و جایگاه هر ماده به لحاظ اثرگذاری/ اثرپذیری بر/ از سایر مواد قانون در شکل ۵ نشان داده شده است.

شکل ۵- نحوه پیوستگی و ارتباط مواد قانون آب

• ساختار داوری و حل اختلاف (با رویکرد قضازدایی)

در قانون آب (ویرایش نخست)، ساختار نوین داوری و حل اختلافات آب با رویکرد قضازدایی مورد توجه قرار گرفته است. در ساختار جدید، اختلافات و مناقشات آبی حتی الامکان از سطوح پایین (خرد) و با مشارکت نهادهای محلی و شوراهای حل اختلاف، بررسی و حل و فصل می‌گردد. ساختار داوری و حل اختلاف در قانون آب در شکل ۶ نشان داده شده است.

شکل ۶- ساختار داوری و حل اختلاف در قانون آب (ویرایش نخست)

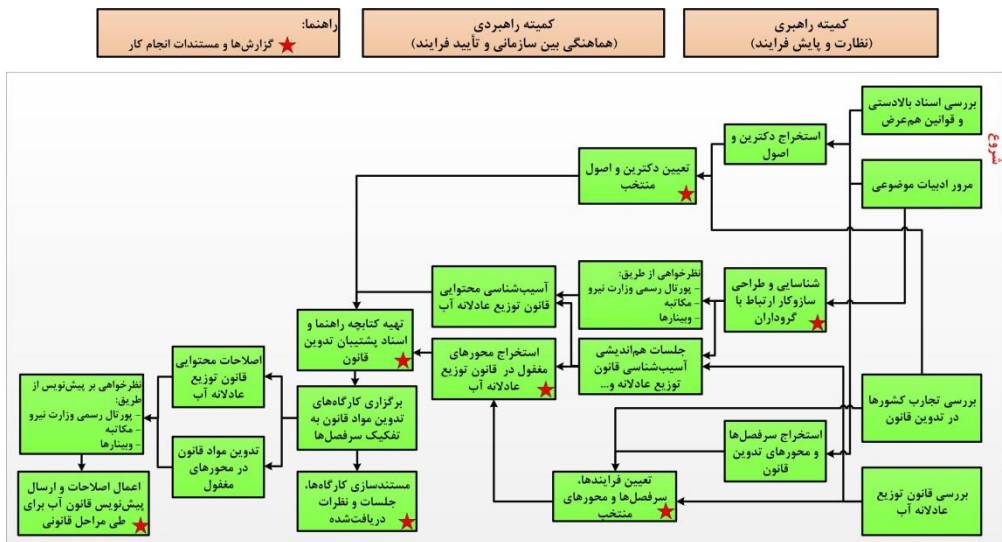
• اقدامات انجام شده تدوین قانون آب از نگاه آمار

- ۱) برگزاری جلسات کمیته راهبری (برگزاری ۳۱ جلسه و صرف ۲۴۵۰ نفر ساعت)
- ۲) برگزاری نشست‌ها و کارگاه‌های تخصصی با حضور نمایندگان دستگاه‌های حاکمیتی و اجرایی، سمن‌ها و انجمن‌ها
- ۳) ایجاد سامانه اختصاصی طرح در پورتال وزارت نیرو و بارگذاری خروجی‌های مطالعات
- ۴) اطلاع‌رسانی از طریق رسانه‌های گروهی و فضای مجازی
- ۵) نظرخواهی مکتوب از گروه‌داران تدوین قانون آب (بیش از ۱۱۰ نظر دریافتی در قالب ۷۶۰ صفحه از ۳۰ مرجع حقیقی و ۲۴ مرجع حقوقی).

• اسناد پشتیبان

- بیش از ۱۱۰۰ صفحه سند پشتیبان در قالب ۵ مجلد:
  ۱. بررسی تحولات دگرترین‌ها و رویکردهای حاکم بر تدوین قوانین آب در ایران و جهان
  ۲. فرآیندها، اصول و سرفصل‌های تدوین قانون آب
  ۳. شناسایی و تحلیل گروه‌داران تدوین قانون آب و مستندسازی نشست‌های هم‌اندیشی
  ۴. گزارش آسیب‌شناسی قانون توزیع عادلانه آب
  ۵. مستندسازی فرآیند انجام و تدوین پیش‌نویس قانون آب.

• نمودار فرآیندی روش تدوین قانون آب

شکل ۷- اصول حاکم بر تدوین قانون آب (ویرایش نخست)

• مهم ترین وجوه تمایز و نوآوری های ویرایش جدید قانون آب در مقایسه با قانون توزیع عادلانه آب

- (۱) تبیین، تصریح و هویت بخشی به ترتیبات نهادی بخشی، میان بخشی و فرابخشی (شورای عالی آب، کمیسیون حوضه آبریز، سازمان حوضه آبریز، کارگروه استانی آب و...).
- (۲) هویت بخشی و به هم پیوستگی ساختار و روح قانون.
- (۳) تقویت نگاه سیستمی و به هم پیوسته و اولویت دهی به پایداری محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی.
- (۴) تصریح و توسعه مباحث حفاظت کمی و کیفی منابع آب سطحی و زیرزمینی و غیرمتعارف.
- (۵) توجه به ارزش اقتصادی آب و تقویت ظرفیت قانونی شکل گیری ابزارهای بازار/ بانک آب.
- (۶) وظیفه مند کردن دستگاه ها به گزارش دهی در جهت شفاف کردن تصمیم ها و همچنین اعلام عمومی تصمیمات.
- (۷) اصلاح ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب (درجه بندی مجازات ها، احصا و تجمیع کلیه جرایم آبی به صورت شفاف تر) در جهت درس آموخته های سالیان اجرای این قانون.
- (۸) ایجاد ظرفیت قانونی برای تصمیم گیری های پویا و انعطاف پذیر متناسب با شرایط حوضه های آبریز و دشت ها.
- (۹) یکسان سازی پروانه های مصرف در تمامی انواع بخش ها و منابع آب و تعیین تکلیف مسائل حقایقه بری.
- (۱۰) ایجاد ظرفیت قانونی برای مدیریت شرایط حدی سیل و خشکسالی و مقررات مورد نیاز در جهت درس آموخته های سالیان و دهه های اخیر.
- (۱۱) قضازدایی در رسیدگی به اختلافات ناشی از اجرای قانون از طریق تعریف مراکز داوری در سطوح محلی، استانی، حوضه ای و ملی.
- (۱۲) ظرفیت سازی و هویت بخشی به مشارکت عمومی و نهادی و تشکلهای غیردولتی و نیز رسمیت بخشیدن به تصمیم گیری های محلی در عین حفظ ملاحظات ملی و حوضه ای در حکمرانی آب.
- (۱۳) طرح مباحث دیپلماسی و حقوق بین الملل آب.
- (۱۴) ارائه ساز و کارهای عملی و قطعی جهت تعیین تکلیف منابع آب غیرمجاز.
- (۱۵) توجه به حق دسترسی به آب به عنوان یکی از حقوق اساسی انسان ها.
- (۱۶) توجه قانونی به مسائل محیط زیستی، اجتماعی و اقتصادی در تخصیص و بهره برداری و انتقال آب در قالب سند پایداری حوضه های آبریز.
- (۱۷) الزام قانون به رعایت الگوی مصرف بهینه آب.
- (۱۸) تسهیل اشتراک اطلاعات بین بخشی و نیز حق دسترسی عمومی به اطلاعات و داده های آب.

**پيوسٽ ۲: مقاييسه مواد ويرايش جديد
قانون آب و قانون توزيع عادلانه آب**

پیوست ۲- مقایسه مواد ویرایش جدید قانون آب و قانون توزیع عادلانه آب

تطابق مواد ویرایش جدید قانون آب و قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) در جدول ۱ ارائه گردیده است. همچنین، عناوین مواد جدید قانون آب در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۱- مقایسه تطابق مواد قانون توزیع عادلانه آب (۱۳۶۱) و ویرایش جدید قانون آب (ویرایش نخست)

عنوان ماده	قانون آب	قانون توزیع عادلانه آب	عنوان ماده	قانون آب	قانون توزیع عادلانه آب
اختصاص پروانه بهره‌برداری آب	۲۸	۲۷	مالکیت منابع آب	۳	۱
وظایف وزارت نیرو در تأمین آب	۱۷	۲۸	مالکیت بستر و حریم	۳۲	۲
ضابطین دادگستری	۵۱	۲۹	صدور پروانه بهره‌برداری	۲۰	۳
مرجع اجرای قانون	۵۲	۳۰	الزامات بهره‌برداری از آب زیرزمینی	۲۳	۳
تشکیل شرکت‌های آب منطقه‌ای	۱۱	۳۱	ممنوعیت بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی	۳۸	۴
تعیین نرخ آب	۴۹	۳۲	تبصره ۵ ماده ۲۰		۵
لزوم پرداخت آب‌بها	۵۰	۳۳	صدور پروانه بهره‌برداری		۵
نگهداری از منبع آب مشارکتی	۴۷	۳۴	حفاظت کیفی منابع آب	تبصره ۲ ماده ۳۹	۶
حفظ حریم اماکن عمومی	۴۶	۳۵	بانک/ بازار آب	۲۴	۷
مالکیت بستر و حریم	تبصره ۴ ماده ۳۲	۳۶	ارائه خدمات فنی	۲۵	۸
تأمین هزینه‌های منابع آب	۵۸	۳۷	شور یا آلوده شدن منابع آب شیرین	۴۱	۹
ثبوت اعراض ذی حق	۵۹	۳۸	حفاظت چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین	۴۳	۱۰
احداث کانال یا مجرای جایگزین	۴۴	۳۹	حفاظت چاه‌های آرتزین و نیمه‌آرتزین	۴۳	۱۱
تعیین مسیر یا طرز انشعاب	۶۰	۴۰	نصب تجهیزات اندازه‌گیری	۲۶	۱۲
حفاظت کیفی منابع آب	۳۹	۴۱	پروانه صلاحیت حفاری	۲۷	۱۳
املاک واقع در حریم و مسیر طرح‌های آبی	۴۵	۴۲	نقصان آب چاه‌های مجاور	۵۷	۱۴
خسارت در نتیجه اجرای طرح‌های آبی	۵۳	۴۳	الزامات بهره‌برداری از آب زیرزمینی	تبصره ۱ ماده ۲۳	۱۴
تخلفات، جرایم و جبران خسارت	۵۴	۴۴	خریداری تأسیسات معارض	۳۱	۱۵
حفاظت کیفی منابع آب	۳۹	۴۵	تعیین تکلیف چاه‌ها و قنوات بابر یا متروک	۴۲	۱۶
لزوم انجام طرح‌های تصفیه آب و فاضلاب	۴۰	۴۶	مالکیت در ملک غیر	۳۰	۱۷
بهره‌برداری از منابع بستر و حریم	۳۳	۴۷	ارائه خدمات فنی	تبصره ۲ ماده ۲۵	تبصره ماده ۱۷
تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان	۲۹	۴۸	تعیین تکلیف حقایقه‌ها	۱۹	۱۸
رسیدگی خارج از نوبت به تخلفات	۶۱	۴۹	تعیین تکلیف حقایقه‌ها	۱۹	۱۹
وضع آئین‌نامه‌های اجرایی	۶۲	۵۰	تعیین تکلیف حقایقه‌ها	۱۹	۲۰
نسخ قوانین و مقررات مغایر	۶۳	۵۱	تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع آب	۱۶	۲۱
		۵۲	صدور پروانه بهره‌برداری	۲۰	۲۲
			صدور پروانه بهره‌برداری	۲۰	۲۳
			تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع آب	تبصره ۳ ماده ۱۶	۲۴
			صدور پروانه بهره‌برداری	تبصره ۲ و ۶ ماده ۲۰	۲۵
			تعیین الگوی کشت بهینه	۲۱	۲۶

** ماده ۵ قانون توزیع عادلانه آب و ماده واحده قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری مصوب ۱۳۸۹ در قانون آب (ویرایش نخست) منسوخ شده است.

پیوست ۲- مقایسه مواد ویرایش جدید قانون آب و قانون توزیع عادلانه آب

جدول ۲- مواد جدید قانون آب (ویرایش نخست)

عنوان	شماره ماده جدید قانون آب
هدف قانون	۱
تعاریف	۲
پایدارسازی حوضه‌های آبریز	۴
ظرفیت‌سازی نهادی	۵
ارکان ساختار مدیریت آب	۶
شورای عالی آب	۷
کمیسیون حوضه‌آبریز	۸
سازمان حوضه آبریز	۹
کارگروه استانی آب	۱۰
مدیریت مشارکتی و مشارکت بخش خصوصی	۱۲
دیپلماسی و حقوق بین‌الملل آب	۱۳
دسترسی به اطلاعات	۱۴
اولویت‌بندی استفاده‌های عمومی	۱۵
انتقال بین حوضه‌ای	۱۸
آب قابل تحویل سالانه	۲۲
مدیریت جامع سیلاب و خشکسالی	۳۴
تعیین و قطعیت پهنای بستر و حریم	۳۵
تثبیت حد بستر و حریم در سامانه حدنگار (کاداستر)	۳۶
رعایت ملاحظات کیفی حریم منابع آب در پروژه‌های زیربنایی	۳۷
حفظ آثار و سازه‌های تاریخی و توسعه گردشگری آبی	۴۸
ارکان ساختار داوری و حل اختلافات	۵۵
رویه‌های حل اختلاف	۵۶

**پيوسٽ ۳ : قانون توزيع عادلانه آب
(مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی**

فصل اول - مالکیت عمومی و ملی آب

ماده ۱

بر اساس اصل ۴۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، آب‌های دریاها و آب‌های جاری در رودها و انهار طبیعی و دره‌ها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زه‌آب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی و چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی از مشترکات بوده و در اختیار حکومت اسلامی است و طبق مصالح عامه از آنها بهره‌برداری می‌شود. مسئولیت حفظ و اجازه و نظارت به بهره‌برداری از آنها به دولت محول می‌شود.

ماده ۲

بستر انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند و مسیل‌ها و بستر مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی در اختیار حکومت جمهوری اسلامی ایران است و همچنین است اراضی ساحلی و اراضی مستحده که در اثر پایین‌رفتن سطح آب دریاها و دریاچه‌ها و یا خشک شدن مرداب‌ها و باتلاق‌ها پدید آمده باشد در صورت عدم احیاء قبل از تصویب قانون نحوه احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی.

تبصره ۱- تعیین پهنای بستر و حریم آن در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی و مسیل و مرداب و برکه طبیعی در هر محل با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغاب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی با وزارت نیرو است.

تبصره ۲- حریم مخازن و تأسیسات آبی و همچنین کانال‌های عمومی آبرسانی و آبیاری و زهکشی اعم از سطحی و زیرزمینی به وسیله وزارت نیرو تعیین و پس از تصویب هیئت وزیران قطعیت پیدا خواهد کرد.

تبصره ۳- ایجاد هر نوع اعیانی و حفاری و دخل و تصرف در بستر رودخانه‌ها و انهار طبیعی و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی و همچنین در حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی ممنوع است مگر با اجازه وزارت نیرو.

تبصره ۴- وزارت نیرو در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر و حریم انهار و رودخانه‌ها و کانال‌های عمومی و مسیل‌ها و مرداب و برکه‌های طبیعی را برای امور مربوط به آب یا برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استتکاف وزارت نیرو با اجازه و نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد.

خسارات به ترتیب مقرر در مواد ۴۳ و ۴۴ این قانون تعیین و پرداخت می‌شود.

فصل دوم - آب‌های زیرزمینی

ماده ۳

استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی به استثنای موارد مذکور در ماده ۵ این قانون از طریق حفر هر نوع چاه و قنات و توسعه چشمه در هر منطقه از کشور با اجازه و موافقت وزارت نیرو باید انجام شود و وزارت مذکور با توجه به خصوصیات هیدروژئولوژی منطقه (شناسایی طبقات زمین و آب‌های زیرزمینی) و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون نسبت به صدور پروانه حفر و بهره‌برداری اقدام می‌کند.

تبصره - از تاریخ تصویب این قانون صاحبان کلیه چاه‌هایی که در گذشته بدون اجازه وزارت نیرو حفر شده باشد اعم از اینکه چاه مورد بهره‌برداری قرار گرفته یا نگرفته باشد موظفند طبق آگهی که منتشر می‌شود به وزارت نیرو مراجعه و پروانه بهره‌برداری اخذ نمایند. چنانچه وزارت نیرو هریک از این چاه‌ها را لااقل طبق نظر دو کارشناس خود مضر به مصالح عمومی تشخیص دهد چاه بدون پرداخت هیچ‌گونه خسارتی مسدود می‌شود و بهره‌برداری از آن ممنوع بوده و با متخلفین طبق ماده ۴۵ این قانون رفتار خواهد شد. معترضین به رأی وزارت نیرو می‌توانند به دادگاه‌های صالحه مراجعه نمایند.

** تبصره ماده ۳ بعد از قانون ماده واحده قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۲ منسوخ شده است.

ماده ۴

در مناطقی که به تشخیص وزارت نیرو مقدار بهره‌برداری از منابع آب‌های زیرزمینی بیش از حد مجاز باشد و یا در مناطقی که طرح‌های دولتی ایجاب نماید، وزارت نیرو مجاز است با حدود جغرافیایی مشخص حفر چاه عمیق یا نیمه‌عمیق و یا قنات و یا هر گونه افزایش در بهره‌برداری از منابع آب منطقه را برای مدت معین ممنوع سازد. تمدید یا رفع این ممنوعیت با وزارت نیرو است.

ماده ۵

در مناطق غیرممنوعه حفر چاه و استفاده از آب آن برای مصرف خانگی و شرب و بهداشتی و باغچه تا ظرفیت آبدهی ۲۵ متر مکعب در شبانه‌روز مجاز است و احتیاج به صدور پروانه حفر و بهره‌برداری ندارد ولی مراتب باید به اطلاع وزارت نیرو برسد. وزارت نیرو در موارد لازم می‌تواند از این نوع چاه‌ها به منظور بررسی آب‌های منطقه و جمع‌آوری آمار و مصرف آن بازرسی کند.

تبصره ۱- در مناطق ممنوعه حفر چاه‌های موضوع این ماده با موافقت کتبی وزارت نیرو مجاز است و نیازی به صدور پروانه حفر و بهره‌برداری ندارد.

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

تبصره ۲- در صورتی که حفر چاه‌های موضوع این ماده موجب کاهش یا خشکانیدن آب چاه و یا قنات مجاز و یا چشمه مجاور گردد وزارت نیرو بدو به موضوع رسیدگی و سعی در توافق بین طرفین می‌نماید و چنانچه توافق حاصل نشد، معترض می‌تواند به دادگاه صالح مراجعه نماید.

ماده ۶

صاحبان و استفاده‌کنندگان از چاه یا قنات مسئول جلوگیری از آلودگی آب آنها هستند و موظفند طبق مقررات بهداشتی عمل کنند. چنانچه جلوگیری از آلودگی آب خارج از قدرت آنان باشد مکلفند مراتب را به سازمان حفاظت محیط‌زیست یا وزارت بهداشتی اطلاع دهند.

ماده ۷

در مورد چاه‌هایی که مقدار آبدهی مجاز آن بیش از میزان مصرف معقول صاحبان چاه باشد و مازاد آب چاه با ارائه شواهد و قرائن برای امور کشاورزی، صنعتی و شهری مصرف معقول داشته باشد، وزارت نیرو می‌تواند تا زمانی که ضرورت اجتماعی ایجاب کند با توجه به مقررات و رعایت مصالح عمومی برای کلیه مصرف‌کنندگان اجازه مصرف صادر نماید و قیمت عادلانه آب به صاحب چاه پرداخت شود.

ماده ۸

وزارت نیرو موظف است بنا به درخواست متقاضی حفر چاه یا قنات و به منظور راهنمایی فنی و علمی، حفر چاه یا قنات را از لحاظ فنی و اقتصادی مورد بررسی قرار داده و در صورت لزوم متخصصین خود را به محل اعزام نماید تا متقاضی را راهنمایی کنند و هزینه کارشناسی طبق تعرفه وزارت نیرو به عهده متقاضی خواهد بود.

تبصره- شرکت‌های تعاونی روستایی و مراکز خدمات روستایی و عشایری و مؤسسات عام‌المنفعه فقط ۵۰٪ هزینه کارشناسی مقرر را پرداخت خواهند کرد.

ماده ۹

در مواردی که آب شور و یا آب آلوده با آب شیرین مخلوط شود چنانچه وزارت نیرو لازم تشخیص دهد می‌تواند پس از اطلاع به صاحبان و استفاده‌کنندگان مجرای آب شور یا آلوده را مسدود کند. و در صورتی که این کار از لحاظ فنی امکان‌پذیر نباشد چاه یا مجرا را بدون پرداخت خسارت عندالاقضاء مسدود یا منهدم سازد. چنانچه مسلم شود صاحب چاه شرایط و مشخصات مندرج در پروانه حفر و بهره‌برداری را رعایت نموده است، خسارت وارده بر صاحب چاه را وزارت نیرو جبران خواهد کرد.

ماده ۱۰

برای جلوگیری از اتلاف آب زیرزمینی خصوصاً در فصولی از سال که احتیاج به بهره‌برداری از آب زیرزمینی نباشد صاحبان چاه‌های آرتزین یا قنات‌هایی که منابع آنها تحت فشار باشد موظفند از طریق نصب شیر و دریچه از تخلیه دائم آب زیرزمینی جلوگیری کنند.

ماده ۱۱

در چاه‌های آرتزین و نیمه آرتزین دارندگان پروانه چاه مکلفند چنانچه وزارت نیرو لازم بداند به وسیله پوشش جداری و یا طرز مناسب دیگری به تشخیص وزارت نیرو از نفوذ آب مخزن تحت فشار در قشرهای دیگر جلوگیری کند.

ماده ۱۲

هر چاه به استثناء چاه‌های مذکور در ماده ۵ این قانون در صورت ضرورت به تشخیص وزارت نیرو باید مجهز به وسایل اندازه‌گیری سطح آب و میزان آبدهی طبق نظر وزارت نیرو باشد. چنانچه اندازه‌گیری آب استخراجی از چاه و وجود کنتور نیز ضروری باشد وزارت نیرو به هزینه صاحب پروانه اقدام به تهیه و نصب کنتور می‌نماید. در هر حال دارندگان پروانه مکلفند گزارش مقدار آب مصرف شده را طبق درخواست و دستورالعمل وزارت نیرو ارائه دهند.

تبصره- وزارت نیرو مجاز است در موارد لازم برای اندازه‌گیری آب قنات وسایل اندازه‌گیری را به هزینه خود تعبیه نماید. حفظ و نگهداری وسایل مزبور و اندازه‌گیری بده آب قنات با اداره‌کنندگان قنات خواهد بود.

ماده ۱۳

اشخاص حقیقی و حقوقی که حرفه آنها حفاری است و با وسایل موتوری اقدام به حفر چاه یا قنات می‌کنند باید پروانه صلاحیت حفاری از وزارت نیرو تحصیل کنند و بدون داشتن پروانه مذکور مجاز به حفاری با وسایل موتوری نخواهند بود. اشخاص فوق‌الذکر موظفند کلیه شروط مندرج در پروانه صلاحیت حفاری و پروانه حفر چاه یا قنات را رعایت کنند و در صورت تخلف پروانه آنها لغو خواهد شد و اگر بدون پروانه اقدام به حفر چاه یا قنات کنند در مورد اشخاص حقیقی مالکین دستگاه و در مورد اشخاص حقوقی مدیران عامل شرکت‌ها و یا سازمان‌ها و مؤسسات حفاری به مجازات مقرر در ماده ۴۵ این قانون محکوم خواهند شد و در صورت تکرار وزارت نیرو می‌تواند با اجازه دادستانی دستگاه حفاری را توقیف نماید. دادگاه تکلیف دستگاه حفاری را تعیین خواهد کرد.

ماده ۱۴

هرگاه در اثر حفر و بهره‌برداری از چاه یا قنات جدیدالاحداث در اراضی غیرمحمیه آب منابع مجاور نقصان یابد و یا خشک شود، به یکی از طرق زیر عمل می‌شود:

الف- در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با کفشکنی و یا حفر چاه دیگری جبران‌پذیر باشد با توافق طرفین صاحبان چاه جدید باید هزینه حفر چاه و یا کفشکنی را به صاحبان منابع مجاور پرداخت نمایند.

ب- در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با حفر چاه و یا کفشکنی جبران‌پذیر نباشد در این صورت با توافق طرفین مقدار کاهش‌یافته آب منابع مجاور در قبال شرکت در هزینه بهره‌برداری به تشخیص وزارت نیرو از چاه یا قنات جدید باید تأمین شود. در صورت عدم توافق طرفین طبق بند (ج) این ماده عمل می‌شود.

ج- در صورتی که با تقلیل میزان بهره‌برداری از چاه یا قنات جدید مسأله تأثیر سوء در منابع مجاور از بین برود در این صورت میزان بهره‌برداری چاه یا قنات جدید باید تا حد از بین رفتن اثر سوء در منابع مجاور کاهش یابد.

د- در مواردی که چاه یا قنات جدید در اراضی محیه حفر و احداث شده باشد و آب منابع مقابل را جذب ننماید، احکام بالا در مورد آن جاری نخواهد شد.

تبصره ۱- در کلیه موارد بالا بدواً وزارت نیرو به موضوع رسیدگی و نظر خواهد داد. معترض می‌تواند به دادگاه صالحه شکایت نماید.

تبصره ۲- میزان آب منابع مجاور با توجه به آمار و شواهد و قرائن و شرایط اقلیمی توسط کارشناسان وزارتین نیرو و کشاورزی تعیین می‌شود.

تبصره ۳- هر گاه به تشخیص هیأت سه نفری موضوع مواد ۱۹ و ۲۰ این قانون مسلم شود که خسارت موضوع این ماده ناشی از اشتباه کارشناسان وزارت نیرو بوده خسارت وارده طبق ماده ۴۴ این قانون به وسیله وزارت نیرو جبران خواهد شد.

ماده ۱۵

وزارت نیرو و مؤسسات و شرکت‌های تابع آن می‌توانند آب‌دنگ‌ها و آسیاب‌هایی را که موجب نقصان آب و یا اختلال در امر تقسیم آب می‌شوند در موارد ضرورت اجتماعی و حرج به ترتیب مقرر در ماده ۴۳ این قانون خریداری کنند.

ماده ۱۶

وزارت نیرو می‌تواند قنات یا چاهی که به نظر کارشناسان این وزارتخانه بایر یا متروک مانده و یا به علت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب‌المنفعه باشد، در صورت ضرورت اجتماعی به مالک یا مالکین احیاء آنها را تکلیف نماید و در صورت عدم اقدام مالک یا مالکین تا یک سال پس از اعلام، وزارت نیرو می‌تواند رأساً آنها را احیاء نموده و هزینه صرف شده را در صورت عدم پرداخت مالک یا مالکین از طریق فروش آب وصول نماید. همچنین می‌تواند اجازه حفر چاه یا قنات در حریم چاه یا قنات فوق‌الذکر صادر نماید.

ماده ۱۷

اگر کسی مالک چاه یا قنات یا مجرای آبی در ملک غیر باشد تصرف چاه یا قنات یا مجرا فقط از نظر مالکیت چاه یا قنات و مجرا و برای عملیات مربوط به قنات و چاه و مجرا خواهد بود و صاحب ملک می‌تواند در اطراف چاه و قنات و مجرا و یا اراضی بین دو چاه تا حریم چاه و مجرا هر تصرفی که بخواهد بکند مشروط بر این که تصرفات او موجب ضرر صاحب قنات و چاه و مجرا نشود.

تبصره- تشخیص حریم چاه و قنات و مجرا با کارشناسان وزارت نیرو است و در موارد نزاع، محاکم صالحه پس از کسب نظر از کارشناسان مزبور به موضوع رسیدگی خواهند کرد.

فصل سوم - آب‌های سطحی حقا به و پروانه مصرف معقول

ماده ۱۸

وزارت کشاورزی می‌تواند مطابق ماده ۱۹ این قانون در صورت وجود ضرورت اجتماعی و به طور موقت نسبت به صدور پروانه مصرف معقول آب برای صاحبان حقا به‌های موجود اقدام نماید. بدون اینکه حق آن گونه حقا به‌داران از بین برود.

تبصره ۱- حقا به عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع قدیم یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون برای ملک یا مالک آن تعیین شده باشد.

تبصره ۲- مصرف معقول مقدار آبی است که تحت شرایط زمان و مکان و با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و رعایت احتیاجات عمومی و امکانات طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد.

ماده ۱۹

وزارت نیرو موظف است به منظور تعیین میزان مصرف معقول آب برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری از منابع آب کشور برای اشخاص حقیقی یا حقوقی که در گذشته حقا به داشته‌اند و تبدیل آن به اجازه

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

مصرف معقول هیأت‌های سه‌نفری در هر محل تعیین کند. این هیأت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای که از طرف وزارت نیرو و وزارت کشاورزی تدوین می‌شود بر اساس اطلاعات لازم (از قبیل مقدار آب موجود و میزان سطح و نوع کشت و محل مصرف و انشعاب و کیفیت مصرف آب و معمول و عرف محل و سایر عوامل) نسبت به تعیین میزان آب مورد نیاز اقدام خواهد کرد و پروانه مصرف معقول حسب مورد به وسیله وزارتخانه‌های ذی‌ربط طبق نظر این هیأت صادر خواهد شد و معترض به رأی هیأت سه‌نفری اعتراض خود را به سازمان صادرکننده پروانه تسلیم می‌کند و سازمان مذکور اعتراض را به هیأت پنج نفری ارجاع می‌نماید رأی هیأت پنج نفری لازم‌الاجراء است و معترض می‌تواند به دادگاه‌های صالحه مراجعه نماید.

ماده ۲۰

اعضاء هیأت‌های سه‌نفری مرکب خواهند بود از یک نفر کارشناس حقوقی به انتخاب وزارت نیرو و یک نفر کارشناس فنی به انتخاب وزارت کشاورزی و یک نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل. اعضاء هیأت‌های پنج نفری عبارتند از: مدیرعامل سازمان آب منطقه‌ای و مدیر کل یا رئیس کل کشاورزی استان و یا نمایندگان آنها و یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر نیرو و دو نفر معتمد و مطلع محلی به انتخاب شورای محل. در صورتی که منطقه آبریز شامل چند استان باشد، انتخاب مقامات دولتی مذکور در این ماده با وزرای مربوط خواهد بود.

تبصره- مدت مأموریت و نحوه رسیدگی هیأت‌های سه‌نفری و پنج نفری و نحوه اجرای تصمیمات هیأت‌های مذکور و موارد و ضوابط تجدید نظر و مدت اعتراض به تصمیم هیأت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت نیرو و وزارت کشاورزی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

فصل چهارم - وظایف و اختیارات صدور پروانه مصرف معقول

ماده ۲۱

تخصیص و اجازه بهره‌برداری از منابع عمومی آب برای مصارف شرب، کشاورزی، صنعت و سایر موارد منحصراً با وزارت نیرو است.

تبصره ۱- تقسیم و توزیع آب بخش کشاورزی، وصول آب بهاء یا حق‌النظاره با وزارت کشاورزی است.

تبصره ۲- تقسیم و توزیع آب شهری و اداره تأسیسات و جمع‌آوری و دفع فاضلاب در داخل محدوده شهرها به عهده شرکت‌های مستقلی به نام شرکت آب و فاضلاب شهرها و یا دستگاه مناسب دیگری خواهد بود که در هر صورت تحت نظارت شورای شهر و وابسته به شهرداری‌ها می‌باشند. در صورت نبودن شورای شهر نظارت با وزارت کشور است. تا تأسیس شرکت‌ها و دستگاه‌های فوق‌الذکر مسئولیت آب شهرها و جمع‌آوری و دفع

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

فاضلاب آنها به عهده دستگاه‌هایی است که فعلاً بر عهده دارند. وزارت کشور موظف است با همکاری وزارت نیرو حداکثر تا ۶ ماه پس از تصویب این قانون اساسنامه شرکت‌های فوق‌الذکر یا دستگاه‌های مناسب دیگر را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند.

تبصره ۳- تقسیم و توزیع آب بخش‌های صنعتی در داخل محدوده‌های صنعتی، با بخش صنعتی ذی‌ربط خواهد بود.

تبصره ۴- تقسیم و توزیع آب مشروب روستاها و اداره تأسیسات ذی‌ربط در داخل محدوده روستاها با وزارت بهداشتی خواهد بود.

*** تبصره ۲ ماده ۲۱ بعد از ماده ۱۹ قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۱ منسوخ شده است.

ماده ۲۲

وزارت نیرو یا سازمان‌ها و شرکت‌های تابعه پس از رسیدگی به درخواست متقاضی، پروانه مصرف معقول آب را با رعایت حق تقدم بر اساس آیین‌نامه‌ای که وزارتین نیرو و کشاورزی پیشنهاد و هیئت وزیران تصویب می‌نمایند صادر می‌کند.

ماده ۲۳

آیین‌نامه مربوط به درخواست مصرف آب و صدور پروانه استفاده از منابع آب مذکور در ماده یک این قانون باید حاوی کلیه مقررات و شروط و تعهدات لازم باشد و ضمناً در پروانه مصرف معقول آب تاریخ شروع و اتمام تأسیسات اختصاصی آب و تاریخ استفاده از آن باید قید گردد.

ماده ۲۴

وزارت نیرو در هر محل پس از رسیدگی‌های لازم برای آب‌های مشروح در زیر نیز که تحت نظارت و مسئولیت آن وزارتخانه قرار می‌گیرد اجازه بهره‌برداری صادر می‌کند.

الف- آب‌های عمومی که بدون استفاده مانده باشد.

ب- آب‌هایی که بر اثر احداث تأسیسات آبیاری و سدسازی و زهکشی و غیره به دست آمده و می‌آید.

ج- آب‌های زائد بر مصرف که به دریاچه‌ها و دریاها و انهار می‌ریزند.

د- آب‌های حاصل از فاضلاب‌ها.

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

ه- آب‌های زائد از سهمیه شهری.

و- آب‌هایی که در مدت مندرج در پروانه به وسیله دارنده پروانه یا جانشین او به مصرف نرسیده باشد.

ز- آب‌هایی که پروانه استفاده از آن به علل قانونی لغو شده باشد.

ح- آب‌هایی که بر اثر زلزله یا سایر عوامل طبیعی در منطقه‌ای ظاهر می‌شود.

ماده ۲۵

دارندگان پروانه مصرف ملزم هستند که از مصرف و اتلاف غیرمعقول آب اجتناب نمایند و مجاری اختصاصی مورد استفاده خود را به نحوی که این منظور را تأمین کند احداث و نگهداری کنند، اگر به هر علتی مسلم شود که نحوه مصرف، معقول و اقتصادی نیست در این صورت برحسب مورد وزارت نیرو یا وزارت کشاورزی مراتب را با ذکر علل و ارائه دستورهای فنی به مصرف‌کننده اعلام می‌دارد. هرگاه در مدت معقول تعیین‌شده در اخطار مزبور که به هر حال از یک سال تجاوز نخواهد کرد مصرف‌کننده به دستورهای فنی فوق‌الذکر عمل ننماید با متخلف طبق ماده ۴۵ این قانون رفتار خواهد شد.

تبصره- در صورت اعتراض به نظر وزارت نیرو یا وزارت کشاورزی مراجع مذکور در ماده ۱۹ این قانون رسیدگی خواهند کرد.

ماده ۲۶

وزارت نیرو مکلف است با توجه به اطلاعاتی که وزارت کشاورزی در مورد مقدار مصرف آب هر یک از محصولات کشاورزی برای هر ناحیه در اختیار وزارت نیرو قرار می‌دهد، میزان مصرف آب را توجه به نوع محصول و میزان اراضی تعیین و بر اساس آن اقدام به صدور اجازه بهره‌برداری بنماید.

ماده ۲۷

پروانه مصرف آب مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده است مگر آنکه تصمیم دیگری به وسیله دولت در منطقه اتخاذ شود.

ماده ۲۸

هیچ کس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آنرا دارد به مصرفی به جز آنچه که در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه صادره را به دیگری بدون اجازه وزارت نیرو نخواهد داشت مگر به تبع زمین و برای همان مصرف با اطلاع وزارت نیرو.

ماده ۲۹

وزارت نیرو موظف است به منظور تأمین آب مورد نیاز کشور از طرق زیر اقدام مقتضی به عمل آورد:

الف- مهار کردن سیلابها و ذخیره نمودن آب رودخانهها در مخازن سطحی یا زیرزمینی.

ب- تنظیم و انتقال آب یا ایجاد تأسیسات آبی و کانالها و خطوط آبرسانی و شبکه آبیاری ۱ و ۲.

ج- بررسی و مطالعه کلیه منابع آبهای کشور.

د- استخراج و استفاده از آبهای زیرزمینی و معدنی.

ه- شیرین کردن آب شور در مناطق لازم.

و- جلوگیری از شور شدن آبهای شیرین در مناطق لازم.

ز- کنترل و نظارت بر چگونگی و میزان مصارف آب و در صورت لزوم جیره‌بندی آن.

ح- تأسیس شرکتها و سازمانهای آب منطقه‌ای و مؤسسات و تشکیل هیأتها و کمیته‌های مورد نیاز.

ط- انجام سایر امور که مؤثر در تأمین آب باشد.

تبصره- ایجاد شبکه‌های آبیاری ۳ و ۴ و تنظیم و انتقال آب از آنها تا محل‌های مصرف با وزارت کشاورزی است.

ماده ۳۰

گزارش کارکنان وزارت نیرو و مؤسسات تابعه و کارکنان وزارت کشاورزی (بنا به معرفی وزیر کشاورزی) که به موجب ابلاغ مخصوص وزیر نیرو برای اجرای وظایف مندرج در این قانون انتخاب و به دادرها معرفی می‌شوند ملاک تعقیب متخلفین است و در حکم گزارش ضابطین دادگستری خواهد بود و تعقیب متخلفین طبق بند ب از ماده ۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری به عمل خواهد آمد.

ماده ۳۱

مأمورین شهربانی و ژاندارمری و سایر قوای انتظامی حسب مورد موظفند دستورات وزارت نیرو و سازمانهای آب منطقه‌ای و وزارت کشاورزی را در اجرای این قانون به مورد اجرا گذارند.

ماده ۳۲

وزارت نیرو می‌تواند سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای را به صورت شرکت‌های بازرگانی رأساً یا با مشارکت سازمان‌های دیگر دولتی یا شرکت‌هایی که با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکت‌ها به پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید و شرکت‌های مذکور از پرداخت حق‌الثبت و تمیر و هزینه دادرسی معاف خواهند بود. وزارت نیرو می‌تواند از این اختیارات برای تغییر وضع شرکت‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات موجود خود استفاده کند.

تبصره- وزارت نیرو حوزه عمل شرکت‌ها و سازمان‌های آب منطقه‌ای را تعیین می‌نماید.

وصول آب‌بها، عوارض و دیون

ماده ۳۳

وزارت نیرو موظف است نرخ آب را برای مصارف شهری و کشاورزی و صنعتی و سایر مصارف با توجه به نحوه استحصال و مصرف برای هر یک از مصارف در تمام کشور به شرح زیر تعیین و پس از تصویب شورای اقتصاد وصول نماید.

الف- در مواردی که استحصال آب به وسیله دولت انجام پذیرفته و به صورت تنظیم شده در اختیار مصرف‌کننده قرار گیرد، نرخ آب با در نظر گرفتن هزینه‌های جاری از قبیل:

مدیریت، نگهداری، تعمیر، بهره‌برداری و هزینه استهلاک تأسیسات و با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه تعیین و از مصرف‌کننده وصول می‌شود.

ب- در مواردی که استحصال آب به وسیله دولت انجام نمی‌پذیرد دولت می‌تواند به ازاء نظارت و خدماتی که انجام می‌دهد با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی هر منطقه در صورت لزوم عوارضی را تعیین و از مصرف‌کننده وصول نماید.

تبصره ۱- وزارت نیرو مکلف است میزان بخشودگی مصرف آب مشروب شهرهای بزرگ و کوچک را به منظور کمک به طبقه مستضعف تعیین و پس از تصویب هیئت دولت به اجرا درآورد.

تبصره ۲- در مواردی که جلوگیری از ضرر کشاورزان و یا تشویق آنها به کشت محصولات اساسی تخفیف خاصی را اقتضا کند وزارت نیرو می‌تواند با تصویب هیئت دولت تخفیف لازم را منظور نماید.

تبصره ۳- دولت مکلف است همه ساله علاوه بر تأمین اعتبارات کمک به شرکت‌های آب منطقه‌ای بابت بخشودگی بهای آب مابه‌التفاوت احتمالی ناشی از اجرای تبصره ۱ این ماده در مقایسه با قانون اصلاح قانون

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

بخشودگی آب بهای مشترکین کم مصرف تخفیف‌های موضوع تبصره ۲ این ماده را در بودجه سالانه پیش‌بینی کرده و به منظور تأمین آب در مناطق محروم در اختیار وزارت نیرو بگذارد.

** تبصره ۱، ۲ و ۳ در تاریخ ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ به این ماده الحاق شده است.

ماده ۳۴

آب‌بران موظف به پرداخت بهای آب مصرفی و یا عوارض آن بر اساس بندهای (الف) و (ب) مذکور در ماده ۳۳ این قانون می‌باشند و الا آب مصرف‌کننده‌ای که حاضر به پرداخت آب بها نگردیده است پس از مهلت معقولی که از طرف دولت به مصرف‌کننده داده خواهد شد قطع می‌گردد و چنانچه مصرف‌کننده از پرداخت بدهی‌های معوقه خود بابت آب‌بها و یا عوارض استنکاف نماید دولت صورت بدهی مصرف‌کننده را جهت صدور اجرائیه به اداره ثبت محل ارسال خواهد کرد و اداره ثبت مکلف است بر طبق مقررات اجرای اسناد رسمی لازم‌الاجرا نسبت به صدور ورقه اجرائیه و وصول مطالبات از بدهکار اقدام کند.

تبصره- مهلت معقول برای قطع آب و شرایط اجازه استفاده مجدد از آب و سایر موضوعات مربوطه طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به وسیله وزارت نیرو پیشنهاد و به تصویب هیئت وزیران برسد.

حفاظت و نگهداری تأسیسات آبی مشترک

ماده ۳۵

در مورد حفاظت و نگهداری چاه - قنات - نهر - جوی و استخر و هر منبع یا مجرا و تأسیسات آبی مشترک کلیه شرکاء به نسبت سهم خود مسئولند.

ماده ۳۶

مصرف‌کنندگان آب از مجاری و سردهنه مشترک مسئول نگهداری تأسیسات مشترک هستند و هیچ کس بدون اجازه وزارت نیرو حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسئول خساراتی است که از عمل غیرمتعارف او به پایین‌دستی وارد می‌آید.

ماده ۳۷

هیچ نهر و جوی و قنات و چاهی نباید در اماکن و جاده‌های عمومی و اماکن متبرکه و باستانی و حریم آنها به صورتی باشد که ایجاد خطر و مزاحمت برای ساکنین و عابرین و وسائط نقلیه و اماکن مذکور نماید در غیر این صورت مالک یا مالکین موظفند طبق مشخصات فنی وزارتخانه‌های مربوطه اقدامات لازم برای رفع خطر و یا مزاحمت را به عمل آورند. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارتخانه ذی‌ربط و شهرداری

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

(در شهرها) حداکثر به مدت یک ماه طبق مشخصات مذکور، در رفع خطر اقدام نکنند، دولت برای رفع خطر رأساً اقدام و هزینه آن را از مالک یا مالکین دریافت خواهد کرد و در صورتی که خطر قابل رفع نباشد آن را مسدود می‌نماید.

تبصره- احداث نهر یا جوی و لوله‌کشی نفت و گاز و نظایر آن در حریم تأسیسات آب و یا برق موکول به تحصیل اجازه از وزارت نیرو و در معابر شهرها با جلب موافقت شهرداری و وزارت نیرو خواهد بود. مشخصات فنی مندرج در اجازه‌نامه لازم‌الاجرا است.

ماده ۳۸

هرگاه استفاده‌کنندگان مشترک نهر یا جوی یا چاه یا قنات و امثال آن حاضر به تأمین هزینه آن نشوند هریک از شرکا می‌توانند مطابق ماده ۵۹۴ قانون مدنی عمل نمایند.

ماده ۳۹

هر نهری که در زمین دیگری جریان داشته در صورت ثبوت اعراض ذی‌حق در محاکم قضایی حق مجرا از بین خواهد رفت.

ماده ۴۰

در مواردی که کانال‌ها یا انهار مورد استفاده اشخاص مانع از عملیات عمرانی و یا بهره‌برداری صاحب زمین گردد. صاحب زمین می‌تواند به‌جای آنها مجرای دیگری با تصویب وزارت نیرو به صورتی که سبب اتلاف آب و یا موجب اشکال در امر آبرسانی یا آبیاری نگردد به هزینه خود احداث کند.

ماده ۴۱

هرگاه آب‌بران نتوانند در مورد مسیر و یا طرز انشعاب آب از مجرای طبیعی یا کانال اصلی با یکدیگر توافق نمایند حسب مورد وزارت نیرو و وزارت کشاورزی می‌تواند با توجه به اینکه به حق دیگری لطمه‌ای نرسد مسیر یا انشعاب را تعیین کند.

ماده ۴۲

در مورد بهره‌برداری از آب‌های سطحی حل اختلاف حاصل در امر تقدم یا اولویت و نحوه میزان برداشت و تقسیم و مصرف آب و همچنین اختلافاتی که موجب تأخیر آبرسانی می‌شود ابتدا باید از طریق کدخدانمنشی توسط سرآبیاران و میرابان با همکاری شوراهای محلی در صورتی که وجود داشته باشد فیصله پذیرد و در صورت ادامه اختلاف به دادگاه صالح مراجعه می‌نماید.

فصل پنجم - جبران خسارات - تخلفات و جرائم و مقررات مختلفه جبران خسارت

ماده ۴۳

در موارد ضرورت اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و خطوط آبرسانی واقع باشند با رعایت حریم مورد نیاز در اختیار دولت قرار می‌گیرند و قیمت عادلانه با توجه به خسارت وارده به مالکین شرعی پرداخت می‌شود.

تبصره ۱- در مواردی که دولت قادر به پرداخت به صورت نقدی نیست می‌تواند با توافق مالک به شکل قسطی پرداخت نماید.

تبصره ۲- به وزارتین کشاورزی و نیرو اجازه داده می‌شود در مواردی که اراضی، مستحدثات، اعیانی و املاک متعلق به اشخاص که در مسیر شبکه آبیاری و زهکشی واقع و زمین‌هایی که در اجرای طرح غیر قابل استفاده می‌شود با توافق مالک از زمین‌هایی که در اثر اجرای طرح قابل کشت شده یا بشود و یا از زمین‌های مواتی که آماده واگذاری است و یا در مقابل حق اشتراک از شبکه آبیاری به افراد مزبور داده شود و مابه‌التفاوت ناشی از بهای زمین و حق اشتراک را به صورت اقساطی پرداخت نمایند.

** تبصره ۱ و ۲ در تاریخ ۱۴/۰۸/۱۳۶۴ به ماده ۴۳ الحاق گشته است.

ماده ۴۴

در صورتی که در اثر اجرای طرح‌های عمرانی و صنعتی و توسعه کشاورزی و سدسازی و تأسیسات مربوطه یا در نتیجه استفاده از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی در ناحیه یا منطقه‌ای قنوات و چاه‌ها و یا هر نوع تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب متعلق به اشخاص تملک و یا خسارتی بر آن وارد شود و یا در اثر اجرای طرح‌های مذکور آب قنوات و چاه‌ها و رودخانه‌ها و چشمه‌های متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی و حبابه بر آن نقصان یافته و یا خشک شوند به ترتیب زیر برای جبران خسارت عمل خواهد شد.

الف- در مواردی که خسارت وارده نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان‌پذیر باشد، بدون پرداخت خسارت، دولت موظف به جبران کمبود آب خواهد بود.

ب- در مواردی که خسارت وارده ناشی از نقصان آب بوده و جبران کسری آب امکان‌پذیر نباشد خسارت وارده در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

ج- در مواردی که خسارت وارده ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن قنوات و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب تأسیسات فوق‌الذکر از طرق دیگر امکان‌پذیر باشد، مالک یا مالکین مذکور می‌توانند قیمت عادلانه آب خود و یا به میزان آن، آب دریافت نمایند و یا به اندازه مصرف معقول آب و قیمت بقیه آن را دریافت کنند. در هر صورت وزارت نیرو موظف به پرداخت خسارت ناشی از خشک شدن یا مسلوب‌المنفعه شدن تأسیسات مذکور می‌باشد.

در کلیه موارد بالا چنانچه اختلافی پیش آید طبق رأی دادگاه صالحه عمل خواهد شد.

د- در مواردی که خسارت وارده ناشی از تملک و یا خشک شدن آب قنوات و چاه‌ها و چشمه‌ها بوده و تأمین آب مالکین این تأسیسات از طریق دیگر امکان‌پذیر نباشد خسارت مذکور در صورت عدم توافق با مالک یا مالکین طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

ه- نسبت به چاه‌ها و قنوات و سایر تأسیسات بهره‌برداری از منابع آب که طبق مقررات غیر مجاز تشخیص داده شود خسارتی پرداخت نخواهد شد.

و- در مورد اراضی که از منابع آب طرح‌های ملی در داخل و یا خارج محدوده طرح آبیاری می‌شود و خسارت آنها طبق این قانون پرداخت شده است بهای آب مصرفی طبق مقررات و معیارهای وزارت نیرو مانند سایر مصرف‌کنندگان آب از طریق مصرف‌کننده باید پرداخت شود.

ز- در صورتی که در اثر اجرای طرح خسارتی بدون لزوم تصرف و خرید به اشخاص وارد آید خسارت وارده در صورت عدم توافق طبق رأی دادگاه صالحه پرداخت خواهد شد.

تخلفات و جرائم

ماده ۴۵

اشخاص زیر علاوه بر اعاده وضع سابق و جبران خسارت وارده به ۱۰ تا ۵۰ ضربه شلاق و یا از ۱۵ روز تا سه ماه حبس تأدیبی بر حسب موارد جرم به نظر حاکم شرع محکوم می‌شوند.

الف- هرکس عمداً و بدون اجازه دریاچه و مقسمی را باز کند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیر مجاز در وسائل اندازه‌گیری آب کند یا به نحوی از انحاء امر بهره‌برداری از تأسیسات آبی را مختل سازد.

ب- هر کس عمداً آبی را بدون حق یا اجازه مقامات مسئول به مجاری یا شبکه آبیاری متعلق به خود منتقل کند و یا موجب گردد که آب حق دیگری به او نرسد.

ج- هر کس عمداً به نحوی از انحاء به ضرر دیگری آبی را به هدر دهد.

پیوست ۳- قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱) با اصلاحات و الحاقات بعدی

د- هر کس آب حق دیگری را بدون مجوز قانونی تصرف کند.

ه- هر کس بدون رعایت مقررات این قانون به حفر چاه و یا قنات و یا بهره‌برداری از منابع آب مبادرت کند.

تبصره- در مورد بندهای (ب) و (ج) و (د) با گذشت شاکی خصوصی تعقیب موقوف می‌شود.

مقررات مختلفه

ماده ۴۶

آلوده ساختن آب ممنوع است، مسئولیت پیشگیری و ممانعت و جلوگیری از آلودگی منابع آب به سازمان حفاظت محیط زیست محول می‌شود. سازمان مذکور موظف است پس از کسب نظر سایر مقامات ذی‌ربط کلیه تعاریف ضوابط، مقررات و آیین‌نامه‌های مربوط به جلوگیری از آلودگی آب را تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند و پس از تصویب لازم‌الاجرا خواهد بود.

ماده ۴۷

مؤسساتی که آب را به مصارف شهری یا صنعتی یا معدنی یا دامداری و نظایر آن می‌رسانند موظفند طرح تصفیه آب و دفع فاضلاب را با تصویب مقامات مسئول ذی‌ربط تهیه و اجرا کنند.

ماده ۴۸

صدور اجازه بهره‌برداری یا واگذاری بهره‌برداری از شن و ماسه و خاک رس بستر و حریم رودخانه‌ها، انهار و مسیل‌ها و حریم قانونی سواحل دریاها و دریاچه‌ها منوط به کسب موافقت قبلی وزارت نیرو است.

تبصره- وزارت نیرو در موقع موافقت با موضوع این ماده مشخصات فنی مورد نظر خود را جهت درج در پروانه بهره‌برداری به دستگاه صادرکننده پروانه اعلام خواهد کرد و حق نظارت بر رعایت این مشخصات را خواهد داشت.

ماده ۴۹

تشخیص صلاحیت فنی کارشناسان رشته‌های مختلف فنون مربوط به امور آب و آب‌رسانی در مورد اخذ پروانه کارشناسی رسمی دادگستری با استعلام از وزارت نیرو خواهد بود.

ماده ۵۰

در هر مورد که دادگاه‌ها در اجرای مقررات این قانون صالح به رسیدگی باشند مکلفند به فوریت و خارج از نوبت به اختلافات رسیدگی و حکم صادر نمایند.

ماده ۵۱

آیین‌نامه‌های اجرایی این قانون توسط وزارتین نیرو و کشاورزی بر حسب مورد تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران قابل اجرا خواهد بود.

ماده ۵۲

کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون باشد از تاریخ تصویب این قانون در آن قسمت که مغایر است بلااثر می‌باشد.

**پيوست ۴: قانون آب و نحوه ملي شدن آن
(مصوب ۱۳۴۷)**

فصل اول - کلیات

بخش اول: مالکیت عمومی و ملی آب

ماده ۱

کلیه آب‌های جاری در رودخانه‌ها و انهار طبیعی و دره‌ها و جویبارها و هر مسیر طبیعی دیگر اعم از سطحی و زیرزمینی و همچنین سیلاب‌ها و فاضلاب‌ها و زه‌آب‌ها و دریاچه‌ها و مرداب‌ها و برکه‌های طبیعی و چشمه‌سارها و آب‌های معدنی و منابع آب‌های زیرزمینی ثروت ملی محسوب و متعلق به عموم است و مسئولیت حفظ و بهره‌برداری این ثروت ملی و احداث و اداره تأسیسات توسعه منابع آب به وزارت آب و برق محول می‌شود.

ماده ۲

بستر انهار طبیعی و رودخانه‌ها اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند متعلق به دولت است و پهنای آن تا حدی است که مسیر رودخانه یا نهر را در حداکثر طغیان معمولی نشان دهد و همچنین است ساحل دریاها و دریاچه‌ها طبق قانون اراضی ساحلی مصوب ۱۳۴۶/۰۵/۲۵ ایجاد هر نوع اعیانی در بستر انهار و رودخانه‌ها و در سواحل دریا و دریاچه‌ها اعم از طبیعی و یا مخزنی با توجه به حریم قانونی ممنوع است مگر با اجازه وزارت آب و برق.

تبصره ۱- حداکثر طغیان در مورد هر رودخانه و نهر طبیعی با توجه به آمار هیدرولوژی رودخانه‌ها و انهار و داغ‌آب در بستر طبیعی آنها بدون رعایت اثر ساختمان تأسیسات آبی از طرف وزارت آب و برق تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- وزارت آب و برق در صورتی که اعیانی‌های موجود در بستر انهار و رودخانه‌ها را برای بهره‌برداری آب و برق مزاحم تشخیص دهد به مالک یا متصرف اعلام خواهد کرد که ظرف مدت معینی در تخلیه و قلع اعیانی اقدام کند و در صورت استنکاف وزارت آب و برق با نظارت دادستان یا نماینده او اقدام به تخلیه و قلع خواهد کرد.

در صورتی که تا تاریخ تصویب این قانون ایجاد اعیانی با کسب اجازه از مقامات ذی‌صلاحیت شده باشد فقط خسارت اعیانی به ترتیب مقرر در ماده ۵۰ تعیین و پرداخت می‌شود.

بخش دوم- حقا به و اجازه مصرف

ماده ۳

حقابه عبارت از حق مصرف آبی است که در دفاتر جزء جمع یا اسناد مالکیت یا حکم دادگاه یا مدارک قانونی دیگر قبل از تصویب این قانون به نفع مالک آن تعیین شده باشد.

ماده ۴

اجازه مصرف حقی است که به منظور استفاده مفید و معقول از آب با رعایت مقررات پیش‌بینی شده در این قانون از طریق صدور پروانه به اشخاص حقیقی یا حقوقی واگذار می‌شود.

ماده ۵

در رودخانه‌هایی که مجموع حقابه مصرف‌کنندگان بیش از میزان واقعی و عادی رودخانه‌ها باشد و حقابه‌های موجود به مصرف مفید نرسد وزارت آب و برق می‌تواند در هر ناحیه تا تاریخ اعلام اجرای قانون ملی شدن آب به وسیله هیأت‌های سه نفری و پنج نفری طبق مواد ۷ و ۸ این قانون با توجه به مدارک موجود و میزان آب رودخانه و کیفیت تقسیم و مصرف و معمول محل در تعیین میزان حقابه مصرف‌کنندگان تجدید نظر کند و نظریه هیأت‌های مزبور پس از قطعیت به وسیله وزارت آب و برق به مورد اجرا گذارده می‌شود.

ماده ۶

از تاریخ اعلام اجرای ملی شدن آب در هر ناحیه و منطقه وزارت آب و برق مکلف است طبق ماده ۷ این قانون با تعیین هیأت‌های سه نفری پروانه مصرف مفید با قید حجم آب قابل تحویل برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری و سایر مصارف مذکور در این قانون برای دارندگان حقابه یا مصرف‌کنندگان صادر کند و پس از صدور پروانه مصرف مفید حقابه‌های موضوع ماده ۳ منتفی است.

تبصره- اجرای مواد ۵ و ۶ این قانون در مورد تبدیل حقابه به پروانه مصرف مفید و صدور پروانه مصرف ایجاد حق برای تغییر مال‌الاجاره یا قیمت املاکی که در اجرای قوانین و مقررات اصلاحات ارضی واگذار شده یا خواهد شد نخواهد کرد.

ماده ۷

وزارت آب و برق موظف است به منظور تعیین میزان مصرف مفید آب برای امور کشاورزی یا صنعتی یا مصارف شهری از منابع آب کشور برای اشخاص حقیقی یا حقوقی که در گذشته حقابه داشته‌اند و تبدیل آن به اجازه مصرف مفید هیأت‌های سه نفری در هر ناحیه یا منطقه تعیین کند. این هیأت‌ها طبق آیین‌نامه‌ای که از طرف

وزارت آب و برق و وزارت کشاورزی تدوین می شود بر اساس اطلاعات لازم نسبت به مقدر آب موجود و میزان سطح کشت و محل مصرف و انشعاب و کیفیت مصرف آب و معمول و عرف محل و سایر عوامل رسیدگی خواهد کرد و پروانه مصرف طبق نظر این هیأت صادر خواهد شد، معترض به رأی هیأت سه نفری اعتراض خود را به وزارت آب و برق تسلیم می کند تا در صورت موافقت وزارت آب و برق به هیأت پنج نفری ارجاع شود، رأی هیأت پنج نفری قطعی و لازم الاجرا است.

ماده ۸

اعضاء هیأت‌های سه نفری مرکب خواهند بود از دو نفر کارشناس به انتخاب وزارت آب و برق و یک نفر کارشناس به انتخاب وزارت کشاورزی و اعضاء هیأت‌های پنج نفری عبارتند از دادستان استانی که منطقه آبریز در آن قرار گرفته و مدیر عامل سازمان آب منطقه‌ای و در صورت نبودن سازمان آب منطقه‌ای نماینده وزارت آب و برق و مدیر کل یا رییس کل اصلاحات ارضی استان یا فرمانداری کل و مدیر کل یا رییس کل کشاورزی استان یا فرمانداری کل و یک نفر کارشناس به انتخاب وزیر آب و برق. در صورتی که منطقه آبریز شامل چند استان یا فرمانداری کل باشد انتخاب دادستان یا مقامات مذکور در این ماده با وزرای مربوط خواهد بود.

تبصره- مدت مأموریت و نحوه رسیدگی هیأت‌های سه نفری و پنج نفری و نحوه اجرای تصمیمات هیأت‌های مذکور و موارد و ضوابط ارجاع به تجدیدنظر به هیأت پنج نفری و مدت اعتراض به تصمیم هیأت‌های سه نفری طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد وزارت آب و برق و وزارت کشاورزی به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

بخش سوم - صدور پروانه مصرف

ماده ۹

از تاریخ تصویب این قانون صدور پروانه مصرف مفید آب منحصرأ با وزارت آب و برق خواهد بود و صدور اسناد رسمی راجع به حقا به ممنوع است.

تبصره- وزارت اصلاحات ارضی و تعاون روستایی در اجرای قوانین و مقررات اصلاحات ارضی کماکان نسبت به تنظیم اسناد مربوط اقدام ولی در هر سند شرط زیر را قید خواهد کرد. (حقابه مندرج در این سند طبق مفاد و مقررات قانون آب و نحوه ملی شدن آن در موقع خود به پروانه مصرف تبدیل می شود بدون اینکه از این بابت عنوان ادعایی قابل قبول باشد).

ماده ۱۰

استفاده از منابع آب مذکور در ماده (۱) این قانون موقوف به تحصیل پروانه مصرف است.

ماده ۱۱

وزارت آب و برق یا سازمان‌ها و شرکت‌های تابع پس از کسب اطلاعات و رسیدگی به درخواست مربوط به مصرف آب و صدور پروانه و اخذ تعهد لازم پروانه مصرف آب را با رعایت حق تقدم براساس آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارت آب و برق و وزارت کشاورزی تدوین و هیئت وزیران تصویب می‌نمایند صادر می‌کند.

ماده ۱۲

آیین‌نامه مربوط به درخواست مصرف آب و صدور پروانه استفاده منابع آب مذکور در ماده یک این قانون باید حاوی کلیه مقررات و شروط و تعهدات لازم باشد و ضمناً در پروانه مصرف آب تاریخ شروع و اتمام تأسیسات آبیاری اختصاصی و تاریخ استفاده از آن باید قید گردد.

ماده ۱۳

هیچ‌کس حق ندارد آبی را که اجازه مصرف آن را دارد به مصرفی به‌جز آنچه که در پروانه قید شده است برساند و همچنین حق انتقال پروانه صادر را به دیگری نخواهد داشت مگر با اجازه وزارت آب و برق.

ماده ۱۴

پروانه مصرف آب مختص به زمین و مواردی است که برای آن صادر شده است مگر آنکه تصمیم دیگری به‌وسیله دولت در منطقه اتخاذ شود و یا به هر علتی مسلم شود که مصرف مفید و اقتصادی نیست. در این صورت وزارت آب و برق مراتب را با ذکر علل و ارائه دستورهای فنی به مصرف‌کننده اعلام می‌دارد. هرگاه در مدت سه سال از تاریخ اخطار مزبور، مصرف‌کننده به دستورهای وزارت آب و برق عمل ننماید، پروانه مصرف آب لغو خواهد شد.

تبصره- در صورت اعتراض به تصمیم وزارت آب و برق مرجع رسیدگی هیأت سه نفری مندرج در ماده ۷ این قانون است.

بخش چهارم- شرایط استفاده و نحوه مصرف آب

ماده ۱۵

دارندگان پروانه مصرف ملزم هستند که از اتلاف و مصرف غیرمفید آب اجتناب ورزیده و مجاری اختصاصی مورد استفاده خود را به‌نحوی که این منظور را تأمین کند احداث و نگهداری کنند.

ماده ۱۶

مصرف مفید مصرفی است که تحت شرایط زمان و مکان (با توجه به احتیاجات مصرف کننده و احتیاجات عمومی و امکانات) طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد. مصرف مفید با تغییر روش های علمی و فنی قابل تجدید نظر است.

ماده ۱۷

وزارت آب و برق مکلف است با توجه به اطلاعاتی که وزارت کشاورزی در مورد مصرف آب هریک از محصولات کشاورزی در اختیار وزارت آب و برق قرار می دهد تدریجاً میزان اجازه مصرف آب را در هر ناحیه با توجه به نوع محصول، نوع خاک، کیفیت اقلیمی تعیین و اعلام دارد.

بخش پنجم - آب های مصرفی نشده

ماده ۱۸

وزارت آب و برق در هر منطقه پس از رسیدگی های لازم برای آب های مشروح در زیر پروانه صادر می کند:

- ۱- آب هایی که بدون استفاده مانده باشد.
- ۲- آب هایی که بر اثر احداث تأسیسات آبیاری و سدسازی و زهکشی به وسیله سرمایه گذاری دولتی به دست آمده و می آید.
- ۳- آب های زائد از مصرف که به دریاچه ها و دریاها و انهار می ریزند.
- ۴- آب های حاصل از فاضلاب ها.
- ۵- آب های زائد از سهمیه شهری.
- ۶- آب هایی که از تاریخ صدور پروانه تا سه سال به وسیله دارنده پروانه یا جانشین او به مصرف نرسیده باشد.
- ۷- آب هایی که پروانه استفاده از آن به علل قانونی لغو شده باشد.
- ۸- آب هایی که بر اثر زلزله یا سایر عوامل طبیعی در منطقه ای ظاهر می شود.

فصل دوم - وظایف و اختیارات

ماده ۱۹

وزارت آب و برق موظف است به منظور تأمین آب مورد نیاز کشور از طرق زیر اقدام مقتضی به عمل آورد:
الف- مهار کردن سیلاب ها و ذخیره نمودن آب رودخانه ها در مخازن سطحی و زیرزمینی.

پیوست ۴- قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

ب- تنظیم و توزیع آب با ایجاد شبکه‌های آبیاری و لوله‌کشی.

ج- استخراج و استفاده مفید از آب‌های زیرزمینی و معدنی.

د- شیرین کردن آب شور در مناطق لازم.

ه- جلوگیری از شور شدن آب‌های شیرین.

و- بارور کردن ابرها.

ز- نظارت بر کیفیت و کمیت مصارف آب و بررسی کلیه منابع آب‌های کشور.

ح- ایجاد تأسیسات آبیاری و تأسیس شرکت‌ها و سازمان‌های آبیاری و هیأت‌های اجرایی و کمیته‌های حفاظت آب در نواحی و مناطق مختلف.

ط- نظارت بر آب‌ها به طور مستقیم یا غیرمستقیم و جیره‌بندی آب در خشکسالی.

ی- انجام سایر اموری که موجب حسن اجرای این قانون باشد.

ماده ۲۰

گزارش کارکنان وزارت آب و برق و مؤسسات تابع و کارکنان وزارت کشاورزی و وزارت اصلاحات ارضی و تعاون روستایی (بنا به معرفی وزیر کشاورزی و وزیر اصلاحات ارضی و تعاون روستایی) که به موجب ابلاغ مخصوص وزیر آب و برق برای اجرای وظایف مندرج در این قانون انتخاب و به دادرها معرفی شده باشند ملاک تعقیب متخلفین است و در حکم گزارش ضابطین دادگستری خواهد بود و تعقیب متخلفین طبق بند (ب) از ماده ۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری به عمل خواهد آمد.

ماده ۲۱

وزارت آب و برق می‌تواند در نواحی و مناطقی که لازم بداند برای استقرار نظم و اجرای این قانون سازمان پلیس مسلح آب ایجاد کند، وظایف پلیس مسلح آب که در اجرای این قانون دارای اختیارات ضابطین دادگستری می‌باشد طبق آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارت آب و برق به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید تعیین می‌شود.

ماده ۲۲

وزارت آب و برق می‌تواند سازمان‌ها و شرکت‌های آب منطقه‌ای را که به صورت شرکت‌های بازرگانی اداره می‌شود رأساً یا با مشارکت سازمان‌های دیگر دولتی یا شرکت‌هایی که با سرمایه دولت تشکیل شده‌اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکت‌ها به پیشنهاد وزارت آب و برق به تصویب کمیسیون‌های آب و برق و دارایی و

استخدام مجلسین خواهد رسید و شرکت‌های مذکور از پرداخت حق‌الثبت و تمیر معاف خواهند بود. وزارت آب و برق می‌تواند از این اختیارات برای تغییر وضع سازمان‌های موجود خود به صورت شرکت‌های بازرگانی استفاده کند.

تبصره- وزارت آب و برق برای اجرای این وظایف و همچنین تعیین حوزه‌های آبریز مناطق و نواحی و تشریح تعاریف و اصطلاحات و عناوین مذکور در این قانون آیین‌نامه‌های لازم را تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به موقع اجرا می‌گذارد.

فصل سوم- آب‌های زیرزمینی

ماده ۲۳

استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی به استثنای موارد مذکور در ماده ۲۵ این قانون از طریق حفر هر نوع چاه و قنات در هر نقطه از کشور با اجازه و موافقت وزارت آب و برق باید انجام شود و وزارت مذکور با توجه به خصوصیات هیدروژئولوژی (شناسایی طبقات زمین و آب‌های زیرزمینی) منطقه و مقررات پیش‌بینی شده در این قانون نسبت به صدور پروانه حفر اقدام می‌کند.

تبصره ۱- برای استفاده از چاه و سایر تأسیسات استخراج آب‌های زیرزمینی که قبل از تاریخ تصویب این قانون ایجاد شده است تحصیل پروانه مصرف طبق این قانون الزامی است. ترتیب انتشار آگهی برای اطلاع عموم و صدور پروانه و مرجع صدور پروانه و سایر شروط و تعهدات طبق مقررات مصوب وزارت آب و برق که با رعایت ماده ۱۴ تعیین می‌شود خواهد بود.

تبصره ۲- چاه‌هایی که از تاریخ ۴۲/۰۷/۱۴ با توجه به قوانین و مقررات طبق تشخیص وزارت آب و برق در مناطقی که از طرف وزارت آب و برق ممنوع یا محدود اعلام و آگهی شده و همچنین طبق این قانون غیرمجاز و بدون پروانه حفر شود بدون پرداخت هیچ‌گونه خسارت به تشخیص وزارت آب و برق مورد استفاده آبیاری قرار داده یا با حضور نماینده دادستان محل مسدود خواهد شد.

ماده ۲۴

وزارت آب و برق مجاز است در مناطقی که با بررسی‌های علمی و فنی معلوم شود که سفره آب زیرزمینی در اثر ازدیاد مصرف یا علل دیگر پایین می‌رود، همچنین در مناطقی که طرح‌های آبیاری جامع و استفاده از آب‌های زیرزمینی به منظور ملی کردن آب در ناحیه‌ای از طرف دولت باید اجرا گردد با حدود جغرافیایی مشخص حفر چاه عمیق یا نیمه‌عمیق و یا قنات را ممنوع سازد و رفع این ممنوعیت منوط به اجازه مجدد وزارت آب و برق است.

ماده ۲۵

احداث چاه در هر محل و استفاده از آب آن برای مصرف خانگی و شرب و بهداشتی و باغچه تا ظرفیت آبدهی ۲۵ متر مکعب در شبانه‌روز مجاز است و احتیاج به صدور پروانه حفر ندارد. وزارت آب و برق در موارد لازم می‌تواند از این نوع چاه‌ها به منظور بررسی آب‌های منطقه و جمع‌آوری آمار و مصرف آن بازرسی کند.

تبصره- در صورتی که حفر این قبیل چاه‌ها موجب کاهش یا خشکانیدن آب چاه و یا قنات مجاز مجاور گردد وزارت آب و برق می‌تواند در صورت عدم توافق مالکین به شکایت شاکی رسیدگی و در صورت احراز این موضوع چاه جدید را مسدود و یا از حفر و بهره‌برداری آن جلوگیری کند.

ماده ۲۶

تا زمان اجرای ملی شدن آب در هر ناحیه یا منطقه حق هریک از صاحبان اراضی از چاه یا قنات مشاع و مشترک متناسب با سهمی است که برای حفر چاه یا قنات و احداث تأسیسات پرداخته یا توافق کرده‌اند و در صورت کمبود یا ازدیاد آب، آب موجود به نسبت سهامشان تقسیم یا نوبت‌بندی خواهد شد.

ماده ۲۷

دارندگان پروانه چاه مسئول جلوگیری از آلودگی آب داخل چاه هستند و موظفند طبق مقررات بهداشتی عمل کنند.

ماده ۲۸

دارندگان پروانه‌های صادره پس از اعلام ملی شدن آب در هر منطقه به هیچ عنوان مجاز به آب فروشی نیستند مگر اینکه پروانه به نام شرکت تعاونی روستایی و یا شرکت سهامی زراعی صادر شده باشد که در این صورت مجازند به اعضاء شرکت بفروشند.

تبصره- در مورد چاه‌هایی که قبل از تصویب این قانون به طور مجاز احداث شده‌اند و ظرفیت استخراج آب این قبیل چاه‌ها بیش از میزان مصرف‌مفید صاحبان پروانه باشد و مازاد آنها با ارائه شواهد و قرائن قبل از تصویب این قانون برای امور کشاورزی و صنعتی و یا شهری مصرف‌مفید داشته است برای مصرف‌کنندگان آب مازاد با توجه به مقررات مربوط پروانه جداگانه صادر خواهد شد و نرخ آب با رعایت هزینه‌های جاری و استهلاکی طبق معیارهای وزارت آب و برق با احتساب بهره تا ۸٪ نسبت به سرمایه از طرف مصرف‌کننده به صاحب چاه پرداخت می‌شود و در صورتی که مصرف‌کنندگان از پرداخت منظم بهای آب خودداری کنند طبق ماده ۵۳ این قانون با آنان رفتار خواهد شد.

ماده ۲۹

وزارت آب و برق موظف است بنا بر تقاضای درخواست کننده حفر چاه یا قنات و به منظور راهنمایی فنی و علمی متخصصین خود را به محل اعزام و امکان حفر چاه یا قنات را از لحاظ فنی و اقتصادی مورد بررسی قرار داده و راهنمایی کند و پنجاه درصد هزینه کارشناسی به عهده متقاضی خواهد بود.

تبصره- شرکت های تعاونی روستایی و شرکت های سهامی زراعی به جای ۵۰٪ فقط ۲۰٪ هزینه کارشناسی پرداخت خواهند کرد.

ماده ۳۰

در مواردی که آب شور و یا آب مخلوط با املاح معدنی غیر قابل مصرف با آب شیرین مخلوط شود وزارت آب و برق می تواند مجرای آب شور یا مخلوط به املاح را مسدود کند و در صورتی که این کار از لحاظ فنی امکان پذیر نباشد چاه یا مجرا را بدون پرداخت خسارت عندالاقضاء مسدود یا منهدم سازد.

ماده ۳۱

برای جلوگیری از اتلاف آب زیرزمینی خصوصاً در فصولی از سال که احتیاج به بهره برداری از آب زیرزمینی نباشد دارندگان پروانه چاه های آرتزین موظفند از طریق نصب شیر و دریچه از تخلیه دائم آب زیرزمینی جلوگیری کنند.

ماده ۳۲

در چاه های آرتزین که از آنها آب زیرزمینی به خودی خود از سطح زمین خارج می شود و در چاه های نیمه آرتزین که در آنها سطح ایستایی بالاتر از سطح اولیه برخورد به آب است دارندگان پروانه چاه مکلفند به وسیله پوشش جداری و یا طرز مناسب دیگر به تشخیص وزارت آب و برق از نفوذ آب مخزن تحت فشار در قشرها دیگر جلوگیری کنند.

ماده ۳۳

هر چاه به استثناء چاه های مذکور در ماده ۲۵ باید مجهز به وسایل اندازه گیری سطح آب و میزان آب استخراج شده باشد، دارندگان پروانه مکلفند گزارش مقدار آب مصرف شده را طبق معیارها و درخواست وزارت آب و برق بدهند.

تبصره- وزارت آب و برق مجاز است در موارد لازم برای اندازه گیری آب قنات وسایل اندازه گیری را به هزینه خود تعبیه نماید. حفظ و نگهداری وسایل مزبور و اندازه گیری بده آب قنات با اداره کنندگان قنات خواهد بود.

ماده ۳۴

اشخاص حقیقی و حقوقی که حرفه آنها حفاری است و با وسایل موتور اقدام به حفر چاه یا قنات می کنند باید پروانه حفاری از وزارت آب و برق تحصیل کنند و بدون داشتن پروانه حفاری مجاز به اقدام حفاری با وسایل موتوری نخواهند بود. اشخاص مذکور موظفند کلیه شروط مندرج در پروانه حفاری را رعایت کنند و در صورت تخلف پروانه حفاری آنها لغو خواهد شد و اگر بدون پروانه حفاری اقدام به حفر چاه کنند اشخاص حقیقی و در مورد شرکتها و سازمانها مدیران عامل شرکتها و یا سازمانها نیز به مجازات مقرر در ماده ۶۰ این قانون محکوم خواهند شد و به علاوه وزارت آب و برق می تواند دستگاه حفاری را مجاناً به سود دولت ضبط کند.

ماده ۳۵

هرگاه در اثر حفر چاه یا قنات جدید آب چاه یا قنات مجاور نقصان یابد و یا خشک شود در صورتی که برای صاحب چاه یا قنات مجاور استفاده از آب چاه یا قنات جدید ممکن باشد مقدار آب سابق او در قبال شرکت در هزینه بهره برداری به تشخیص وزارت آب و برق از چاه یا قنات جدید تأمین خواهد شد و الا صاحب یا صاحبان چاه یا قنات جدید باید خسارات صاحب یا صاحبان قنات یا چاه را که میزان آب از طرف وزارت آب و برق تعیین می شود بپردازند و در صورت استنکاف از تأدیه خسارت مزبور طبق مقررات قسمت آخر ماده ۵۳ قابل وصول است.

تبصره- ملاک تعیین میزان آب یا خسارت معدل پنج سال اخیر مصرف مفید آب قنات یا چاه در دوران بهره برداری است و تعداد ساعات بهره برداری در سال بر حسب شرایط اقلیمی نقاط مختلف کشور و دوره کشت و آبیاری طبق نظر کارشناس وزارت آب و برق تعیین می شود.

ماده ۳۶

وزارت آب و برق و مؤسسات و شرکت های آبیاری تابع می توانند آبدنگها و آسیاب هایی را که موجب نقصان آب و یا اختلال در امر تقسیم آب می شوند به ترتیب مقرر در ماده ۵۰ خریداری کنند.

ماده ۳۷

قنات یا چاهی که چهار سال متوالی بایر یا به علت نقصان فاحش آب عملاً مسلوب المنفعه تشخیص شود و مالک یا مالکین آن با اعلام کتبی وزارت آب و برق در مدتی که از یک سال تجاوز نکند. نسبت به دایر کردن قنات یا چاه اقدام نکنند متروک تشخیص و مجاناً جزء منابع ملی شده محسوب می شود وزارت آب و برق می تواند چاه یا قنات متروک را رأساً مورد استفاده قرار دهد و یا اجازه بهره برداری آن را به دیگری واگذار نماید و عندالاقضاء اجازه حفر چاه یا قنات در حریم چاه یا قنات متروک صادر نماید.

ماده ۳۸

اگر کسی مالک چاه یا قنات یا مجرای آبی در ملک غیر باشد تصرف چاه یا مجرا فقط از نظر مالکیت قنات و مجرا و برای عملیات مربوطه به قنات و چاه و مجرا خواهد بود و صاحب ملک می‌تواند در اطراف چاه و مجرا و یا اراضی بین دو چاه تا حریم چاه و مجرا هر تصرفی که بخواهد بکند مشروط بر اینکه تصرفات او موجب ضرر صاحب قنات و چاه و مجرا نشود.

تبصره- تشخیص حریم چاه و قنات و مجرا در هر مورد با وزارت آب و برق است.

ماده ۳۹

آیین‌نامه اجرایی مواد این فصل توسط وزارت آب و برق پیشنهاد و پس از تصویب هیئت وزیران به موقع اجرا گذارده می‌شود.

فصل چهارم - حفاظت و نگهداری تأسیسات مشترک

ماده ۴۰

کلیه شرکاء در حفاظت و نگهداری چاه- قنات- نهر- جوی و استخر و هر منبع یا مجرای آب مشترکی به نسبت سهم مسئولند.

ماده ۴۱

مصرف‌کنندگان آب از مجاری و سردهنه مشترک مسئول نگاهداری تأسیسات مشترک هستند و هیچکس بدون اجازه وزارت آب و برق حق احداث و تغییر مقطع و مجرای آب و انشعاب جدید را ندارد و هر بالادستی مسئول خساراتی است که از عمل غیرمتعارف او به پایین‌دستی وارد می‌آید.

ماده ۴۲

هیچ نهر و جوی و قنات و چاهی نباید در جاده عمومی و خصوصی و حریم آنها به صورتی باشد که ایجاد خطر و مزاحمت برای عابرین و وسائط نقلیه کند مالک یا مالکین موظفند روی آن را به نحوی ببوشانند که خطر یا خسارتی برای عابرین و وسائط نقلیه و راه به وجود نیآورد. در صورتی که مالک یا مالکین از اجرای اخطار کتبی وزارت راه و شهرداری (در شهرها) به مدت یک‌ماه طبق مشخصات فنی وزارتین آب و برق و راه در رفع خطر اقدام نکنند و همچنین در صورت عدم استفاده و یا اعراض و انصراف از بهره‌برداری به مدت سه سال متوالی با توجه به اخطار کتبی وزارت آب و برق به مالک یا مالکین چنانچه در مدت سه ماه از تاریخ اخطار اقدامی به عمل نیآورد این‌گونه مجاری متعلق به دولت خواهد بود.

پیوست ۴- قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

تبصره- احداث نهر یا جوی و یا چاه و قنات و نظایر آن در راهها و حریم آنها موکول به تحصیل اجازه از وزارتین راه و آب و برق و در معابر شهرها با جلب موافقت شهرداری از وزارت آب و برق خواهد بود. مشخصات فنی مندرج در اجازه نامه لازم الاجرا است.

ماده ۴۳

هرگاه استفاده کنندگان مشترک نهر یا جوی یا چاه یا قنات و امثال آن حاضر به تأمین هزینه آن نشوند هر یک از شرکاء می توانند به تصدیق وزارت آب و برق در خصوص لزوم تعمیر و میزان هزینه آن- نهر یا جوی یا چاه یا قنات را شخصاً تعمیر و سهم شریک یا شرکاء مستنکف را به اضافه ۱۲٪ زیان تأخیر در سال از او مطالبه کند. در موارد فوق میزان هزینه تعمیرات و انجام آن باید به گواهی وزارت آب و برق برسد و سهم شریک یا شرکاء مستنکف بر طبق مقررات مربوط به اجرای اسناد رسمی لازم الاجرا به وسیله اجرای ثبت به تقاضای ذینفع وصول خواهد شد.

تبصره- وزارت آب و برق وظایف مربوط به اجرای این ماده را در سطح روستاها به وزارت اصلاحات اراضی و تعاون روستایی واگذار خواهد کرد.

ماده ۴۴

برای کسانی که پروانه مصرف آب دارند استفاده از اراضی دیگران به منظور نهرکشی و انتقال آب و نگهداری تأسیسات مربوط به آن مجاز است و مالک زمین محق به دریافت ارزش زمین و خسارت وارده طبق نرخ عادلانه است که قبل از آغاز کار ترتیب پرداخت آن داده شود مشخصات فنی نهر و تأسیسات باید به نظر وزارت آب و برق تعیین گردد.

ماده ۴۵

هرگاه آب بران نتوانند در مورد مسیر و یا طرز انشعاب آب از مجرای طبیعی با یکدیگر توافق نمایند وزارت آب و برق می تواند با توجه به اینکه به حق دیگری لطمه ای نرسد مسیر یا انشعاب را تعیین کند.

ماده ۴۶

در مورد آب های سطحی حل اختلافات حاصل در امر تقدم یا اولویت و کیفیت و کمیت و همچنین اختلافاتی که موجب تأخیر آبرسانی می شود و تقسیم و مصرف آب در مرحله اول از طریق کدخدانمنشی توسط سرآبیاران و میرابان باید فیصله پذیرد و در صورت ادامه اختلاف مدیر منطقه و یا رییس ناحیه موظف به مداخله و رسیدگی و اظهار نظر است. نظر رییس ناحیه یا مدیر منطقه موقتاً تا اجرای قانون ملی شدن آب در آن ناحیه قطعی است و مأمورین انتظامی موظف به اجرای آن هستند.

ماده ۴۷

هر نهری که در زمین دیگری جریان داشته در صورتی که به تشخیص وزارت آب و برق پنج سال خشک و بلااستفاده مانده باشد حق مجرا از بین خواهد رفت.

ماده ۴۸

در مواردی که انهار مورد استفاده مانع از عملیات عمرانی صاحب زمین گردد، صاحب زمین می‌تواند به جای نهر مذکور مجرای دیگری از نهر با تصویب وزارت آب و برق به صورتی که سبب تفریط آب و یا موجب اشکال در امر آبیاری نگردد به هزینه خود احداث کند.

ماده ۴۹

وزارت آب و برق مکلف است سهام اشخاص حقیقی یا حقوقی غیردولتی در شرکت‌های آبیاری را که قسمتی از سهام آن متعلق به دولت است در ازاء پرداخت مبلغ اسمی هر سهم خریداری نموده و این شرکت‌ها را در سازمان‌ها یا شرکت‌های آب منطقه‌ای ادغام کند صاحبان این‌گونه سهام موظف به فروش سهام مربوط به وزارت آب و برق هستند.

فصل پنجم- در تملک و تصرف اراضی و اعیانی‌های مورد نیاز

ماده ۵۰

هرگاه برای اجرای طرح‌های عمرانی و صنعتی و توسعه کشاورزی و سدسازی و تأسیسات اصلی و فرعی مربوطه و استفاده از منابع آب‌های سطحی و زیرزمینی احتیاج به اراضی و ابنیه و مستحدثات و تأسیسات و سایر حقوق متعلق به اشخاص حقیقی یا حقوقی باشد و ضرورت تصرف به تصدیق وزارت آب و برق و مدیرعامل سازمان برنامه رسیده باشد وزارت آب و برق و مؤسسات و شرکت‌های تابع می‌توانند اراضی و ابنیه و مستحدثات را به شرح زیر خریداری و تصرف بنمایند و در موارد ضروری و فوری با تصویب وزیر آب و برق انجام تشریفات ارزیابی و پرداخت بهای خرید مانع تصرف و اجرای کار نیست مشروط بر اینکه قبل از تصرف وضع موجود به‌وسیله کارشناس و نماینده مجری طرح مشخص و صورت مجلس شده باشد.

الف- تعیین بهای اراضی و ابنیه و مستحدثات و تأسیسات و سایر حقوق از طریق توافق بین دستگاه‌های اجرایی و مالکین آنها به عمل می‌آید و در صورت عدم توافق هیأتی مرکب از وزیر آب و برق و وزیر اصلاحات ارضی و تعاون روستایی مدیرعامل سازمان برنامه- دادستان کل- مدیرکل ثبت یا نمایندگان آنها تعیین قیمت خواهند کرد و رأی این هیأت قطعی است و در صورتی که مالک یا مالکین حاضر به امضاء سند واگذاری نشوند پس از

پیوست ۴- قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

سپردن بها از طرف وزارت آب و برق به صندوق ثبت محل دادستان شهرستان یا نماینده او سند انتقال را از طرف مالک یا مالکین امضاء خواهد کرد.

ب- ملاک تعیین قیمت اراضی و ابنیه و مستحدثات و تأسیسات و سایر حقوق عبارت از بهای عادله مشابه آنها واقع در حوزه عملیات در سال قبل از تاریخ تصویب طرح مقدماتی بدون رعایت تأثیر اجرای عملیات در قیمت‌ها است که با استفاده از نظر کارشناس یا کارشناسان به عمل می‌آید.

ج- بهای املاک مزروعی و باغات و قلمستان‌ها طبق بند (ب) تعیین و با رعایت مواد ۵ و ۶ قانون طرز تملک اراضی مورد نیاز سد فرحناز پهلوی مصوب ۲۵ خرداد ۱۳۴۵ به مالک و کشاورزان پرداخت خواهد شد.

تبصره ۱- تاریخ ۱۳۳۷/۰۲/۲۸ مذکور در بند (ت) ماده ۵ و جمله (تاریخ تقدیم این لایحه) مندرج در ماده ۶ قانون طرز تملک اراضی مورد نیاز سد فرحناز پهلوی به (سال قبل از تصویب طرح مقدماتی) تغییر داده می‌شود.

تبصره ۲- در صورتی که در اثر اجرای طرح خسارتی (بدون لزوم تصرف و خرید) به اشخاص وارد آید خسارت براساس مقررات این ماده تعیین و پرداخت خواهد شد.

تبصره ۳- در مواردی که خسارت ناشی از نقصان آب باشد و جبران کسری آب امکان‌پذیر باشد بدون پرداخت خسارت تعهد تحویل کمبود آب به حد مصرف مفید خواهد شد و الا خسارت پرداخت می‌شود.

تبصره ۴- اراضی واقع در خارج محدوده شهرها که در مسیر شبکه آبیاری قرار می‌گیرند با رعایت حریم مورد نیاز از طرف صاحبان این اراضی بدون تشریفات و مجاناً در اختیار دولت قرار می‌گیرد. در صورتی که در اراضی مزبور مستحدثات یا اعیانی وجود داشته باشد و بر اثر اجرای طرح تأسیسات مذکور در فوق از بین برود یا خسارتی به آنها وارد شود مؤسسات دولتی مربوط باید خسارت مالک اعیانی را به ترتیب مذکور در این ماده تقویم و پرداخت نماید بدون اینکه کارهای ساختمانی از جهت پرداخت خسارت متوقف شود. حریم آنها را و شبکه آبیاری به پیشنهاد وزارت آب و برق به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره ۵- در مورد اراضی که در اجرای قوانین اصلاحات ارضی به زارعین واگذار شده مفاد تبصره ۲ ماده ۱۹ قانون اصلاحی قانون اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۰/۱۰/۱۹ رعایت می‌شود.

تبصره ۶- وزارت کشاورزی می‌تواند برای اجرای طرح‌های توسعه کشاورزی از اختیارات این ماده و تبصره‌های مربوط استفاده کند و در چنین مواردی وزیر کشاورزی به جای وزیر آب و برق خواهد بود.

ماده ۵۱

در صورتی که در اثر ملی شدن آب در ناحیه یا منطقه‌ای آب قنوت و چاه‌ها و هر نوع تأسیسات استخراج آب زیرزمینی متعلق به اشخاص تملک شود و یا در اثر اجرای طرح‌های مربوط به ملی شدن منابع موجود نقصان یافته یا خشک شوند به ترتیب زیر برای جبران خسارت عمل خواهد شد:

- ۱- در مواردی که اراضی زراعتی آبی مشروب شده به وسیله این منابع در محدوده طرح عمرانی قرار گیرند و تأمین آب آنها از منابع ملی شده طرح مقدور باشد یا در مواردی که این اراضی خارج محدوده طرح عمرانی بوده و تأمین آب آنها از منبع دیگر به حد مصرف مفید امکان‌پذیر باشد فقط بهای عادلانه قنات یا تأسیسات استخراج آب طبق مقررات این قانون به مالک یا متضرر پرداخت می‌شود؛ در غیر این صورت خسارت طبق تبصره ۱ ماده ۵۰ این قانون تعیین و پرداخت خواهد شد.
- ۲- نسبت به چاه‌ها و قنوت و تأسیسات مربوط به استخراج آب زیرزمینی که قانوناً می‌باید پروانه داشته باشند ولی بدون پروانه ایجاد شده‌اند طبق تبصره ۲ ماده ۲۳ این قانون اقدام خواهد شد.
- ۳- در مورد اراضی که از منابع ملی شده در داخل و یا خارج طرح آبیاری می‌شوند و خسارت آنها طبق این قانون پرداخت شده است بهای آب مصرفی طبق مقررات و معیارهای وزارت آب و برق مانند سایر مصرف‌کنندگان آب از طرف مصرف‌کننده باید پرداخت شود.
- ۴- در مورد اراضی و تأسیسات کشاورزی اشخاص و کشاورزانی که از خارج طرح به داخل طرح جابجا می‌شوند طبق ماده ۸ قانون راجع به الحاق هشت ماده به آیین‌نامه اصلاحات ارضی مصوب ۱۳۴۶/۰۳/۲۲ عمل خواهد شد.

ماده ۵۲

وزارتخانه‌های منابع طبیعی و اصلاحات ارضی و تعاون روستایی مجازند مراتع غیرمشجر و اراضی موات و بایری که مورد احتیاج وزارت آب و برق به منظور اجرای طرح‌های عمرانی باشد در اختیار آن وزارتخانه قرار دهند.

تبصره ۱- وزارت آب و برق رأساً یا به وسیله سازمان‌ها و شرکت‌های تابع خود هرگونه دخل و تصرفی که به منظور بهره‌برداری لازم بداند می‌تواند در اراضی واگذاری مزبور بکند.

تبصره ۲- به منظور حفظ اراضی واگذاری به صورت اولیه یا دایر و جلوگیری از تجاوز به اراضی مزبور وزارت آب و برق می‌تواند به وسیله پلیس آب وظایف و اختیاراتی را که طبق مقررات قانون حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی به عهده وزارت منابع طبیعی محول شده است مستقیماً انجام دهد و از متجاوزین خلع ید کند.

تبصره ۳- در مورد اراضی واگذاری از طرف وزارتین منابع طبیعی و اصلاحات ارضی و تعاون روستایی به وزارت آب و برق در صورتی که سند مالکیت به نام وزارتخانه مذکور در فوق صادر شده باشد ثبت اسناد مکلف است

اسناد مالکیت صادر یا به نام وزارت آب و برق ثبت نماید و در صورتی که سند مالکیت صادر نشده باشد جریان ثبتی را به نام وزارت آب و برق تا صدور سند مالکیت ادامه دهد.

فصل ششم - وصول آب‌بها و دیون

ماده ۵۳

وزارت آب و برق موظف است در مناطقی که طرح‌های عمرانی یا قانون ملی شدن آب به مرحله اجرا درآمده است نرخ متوسطه تمام‌شده آب را بر حسب مترمکعب به تدریج در هر ناحیه یا حوزه‌آبریز برای کلیه مصرف‌کنندگان پنج سال یک‌بار با توجه به هزینه‌های جاری شامل مدیریت و نگهداری و تعمیر و بهره‌برداری و هزینه استهلاک و بهره سرمایه با توجه به استهلاک تعیین و اعلام دارد و همچنین تدریجاً نرخ آب مصارف کشاورزی را برای محصول واحد در تمام کشور یکسان تعیین و وصول کند. ضرری که به علت گران‌تر بودن هزینه استحصال آب در یک منطقه آبریز به سازمان یا شرکت مزبور تحمیل می‌گردد از محل درآمد شرکت‌ها یا سازمان‌هایی که در منطقه آبریز دیگر به علت ارزان‌تر بودن هزینه استحصال عاید می‌شود جبران کند و آب‌بران موظف به پرداخت بهای آب مصرفی بر اساس نرخ مذکور هستند و الا آب مصرف‌کننده که حاضر به پرداخت آب‌بها نگردیده است پس از برداشت هر محصول قطع می‌شود و به علاوه آب‌بهای معوق طبق مقرراتی که در این قانون پیش‌بینی شده است وصول خواهد شد. تحویل مجدد آب مستلزم پرداخت هزینه‌هایی که تعیین می‌شود خواهد بود. در صورتی که آب‌بران مستنکف ظرف مهلت مقرر در تبصره ۶ این ماده که از طرف مدیران و رؤسای مناطق و نواحی آبیاری تعیین می‌شود بدهی خود را پرداخت نکنند و یا ترتیب قابل‌قبولی برای تصفیه حساب خود برقرار نسازند متصدی و مسئول منطقه یا ناحیه مربوط صورت بدهی را جهت صدور اجراییه به اداره ثبت محل ارسال خواهد کرد و اداره ثبت مکلف است بر طبق مقررات اجرای اسناد رسمی لازم‌الاجرا اقدام به صدور ورقه اجراییه و وصول مطالبات از بدهکار کند.

تبصره ۱- شرکت‌ها و سازمان‌های مذکور در این قانون از تاریخ تأسیس از معافیت‌های مالیاتی که در قانون مالیات بر درآمد برای شرکت‌های خصوصی (کشاورزی و صنعتی) در نظر گرفته شده بهره‌مند می‌شوند و به‌منظور اعمال نرخ واحد برای محصول معین در مناطق مختلف کشور شرکت‌ها و سازمان‌های نفع‌دهنده زیان شرکت‌ها و سازمان‌های ضرردهنده را به تشخیص وزارت آب و برق به هزینه خود منظور و به شرکت‌ها و سازمان‌های ضرردهنده پرداخت می‌کنند و سود خالص که به این ترتیب محاسبه می‌شود پس از انقضای مدت معافیت مشمول مقررات مالیاتی است.

تبصره ۲- میزان بهره سرمایه که در نرخ آب باید احتساب شود در مورد مصارف کشاورزی با توجه به وضع اجتماعی و اقتصادی در هر منطقه‌ای که وزارت آب و برق تشخیص دهد حداکثر تا ده سال اول بهره‌برداری در

پیوست ۴- قانون آب و نحوه ملی شدن آن (مصوب ۱۳۴۷)

نرخ منظور نمی‌شود و پس از دوره معافیت بنا به پیشنهاد وزارت آب و برق از طرف هیئت وزیران تعیین می‌شود.

تبصره ۳- پس از صدور پروانه مصرف مفید در هر ناحیه یا منطقه طرز احتساب آب بها طبق ماده ۵۳ این قانون خواهد بود لیکن در نواحی که تأسیسات ذخیره و انحراف و انتقال و توزیع آب تکمیل نشده باشد تا تاریخ خاتمه تکمیل طرح هزینه‌های استهلاک و بهره سرمایه در نرخ آب‌بهای دارندگان حقابه‌های قبلی به میزان حجم آب مندرج در پروانه محسوب نخواهد گردید.

تبصره ۴- کلیه وجوه دریافتی به موجب این قانون به هر عنوان طبق اساسنامه شرکت‌ها و سازمان‌های آب که مسئول اداره رودخانه‌ها و سایر منابع آب است به مصرف هزینه‌های جاری و بهره‌برداری و نگهداری و استهلاک و تکمیل تأسیسات و کمک احتمالی به شرکت‌های ضرردهنده موضوع تبصره ۱ این ماده خواهد رسید. در محاسبه نرخ آب بهره سرمایه برای مصارف شهری مراکز استان‌ها و مراکز صنعتی ۶٪ در سال و مصارف شهری سایر شهرها ۳٪ محسوب می‌شود.

تبصره ۵- وظایف مقرر در ماده ۱۶ قانون سابق بنگاه مستقل آبیاری تا اجرای قانون ملی شدن آب در هر ناحیه و هر منطقه رأساً به وسیله وزارت آب و برق یا شرکت‌ها و سازمان‌های تابع انجام خواهد شد و عواید حاصله صرفاً صرف اداره و مرمت تأسیسات آبیاری حوزه مربوط خواهد گردید.

تبصره ۶- مدت اخطار قطع آب به علت عدم پرداخت آب‌بها به تشخیص وزارت آب و برق از یک ماه تا چهار ماه است و برای امور زراعی پس از برداشت هر محصول.

تبصره ۷- اجرای ثبت در مورد وصول بدهی آب‌بها مصرف کشاورزی کمتر از بیست هزار ریال فقط از طریق توقیف اموال استیفای حقوق دائن را خواهد نمود و از بازداشت این بدهکاران خودداری خواهد شد.

ماده ۵۴

دارندگان حقابه‌های قبلی از منابع سطحی که مشمول ماده ۷ این قانون می‌شوند متناسب با حجم آب مصرفی طبق پروانه صادره برای مدت ده سال از سی درصد تخفیف آب‌بها بهره‌مند می‌شوند.

فصل هفتم - جلوگیری از آلودگی منابع آب

ماده ۵۵

آلوده ساختن آب ممنوع است و مؤسساتی که آب را به مصارف شهری یا صنعتی یا معدنی می‌رسانند موظفند طرح تصفیه آب و دفع فاضلاب را با تصویب وزارت آب و برق و وزارت بهداشت تهیه و اجرا کنند.

تبصره- در مواردی که به سبب عدم کفاف مقدار آب قابل استفاده به کار بردن مکرر آب ضرورت داشته باشد مؤسسات مورد بحث در ماده فوق موظفند بنابر دستور وزارت آب و برق آب را تصفیه کرده باز هم به کار برند.

ماده ۵۶

منظور از آلوده ساختن آب آمیختن مواد خارجی به آب است به میزانی که کیفیت فیزیکی یا شیمیایی یا بیولوژیکی آن را به طوری که مضر به حال انسان و چهارپایان و آبزیان و گیاهان باشد تغییر دهد. مواد خارجی به قرار زیر است:

مواد نفتی- ذغالی- اسید و هرگونه اضعاف کربنی و نفتی مواد مضر شیمیایی اعم از جامد و مایع از هر پالایشگاه یا منبع گازی و یا دستگاه‌های رنگ‌کاری و الکل‌کشی و کارگاه‌ها و کارخانجات شیمیایی و معدنی و صنعتی و مواد غذایی و فاضلاب شهرها.

ماده ۵۷

وزارت آب و برق موظف است با موافقت وزارت بهداری و وزارت کشور و وزارت منابع طبیعی و سازمان شکاربانی و نظارت بر صید آیین‌نامه مخصوصی به منظور جلوگیری از آلودگی آب و تعطیل تأسیساتی که موجب آلودگی می‌گردند تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به موقع اجرا گذارد.

ماده ۵۸

کارکنان وزارت آب و برق و شرکت‌ها و سازمان‌های آب وزارت و کارکنان وزارت کشاورزی و وزارت منابع طبیعی و سازمان شکاربانی که طبق حکم وزارت آب و برق و برابر آیین‌نامه‌های مربوط مأمور جلوگیری از آلودگی آب و تعطیل تمام یا قسمتی از کارخانه یا مؤسسه می‌شوند موظفند از آلودگی آب طبق مقررات جلوگیری کنند و در صورت تکرار متخلف را به وسیله مأمورین انتظامی یا پلیس آب به نزدیک‌ترین مرجع قضایی تسلیم کنند.

فصل هشتم - تخلفات و جرائم

ماده ۵۹

هرکس در بهره‌برداری آب چاه بیش از حد مقرر در پروانه مصرف اقدام کند و یا مقررات وزارت آب و برق را در نحوه استفاده از آن رعایت نکند به پرداخت جریمه از یک هزار تا سی هزار ریال محکوم و در صورت تکرار پروانه او لغو خواهد شد و در صورتی که بدون پروانه از چاه مزبور استفاده نماید چاه از طرف وزارت آب و برق با حضور نماینده دادستان مسدود و عندالاقضاء پر خواهد شد.

ماده ۶۰

اشخاص زیر به پرداخت دو هزار تا پنج هزار ریال یا از ۲ ماه تا ۶ ماه حبس تأدیبی یا به هر دو مجازات بر حسب مورد محکوم خواهند شد:

- ۱- هر کس عمداً و بدون اجازه دریاچه و مقسمی را باز کند یا در تقسیم آب تغییری دهد یا دخالت غیرمجاز در وسایل اندازه گیری آب کند یا به نحوی از انحاء امر بهره برداری از تأسیسات عمومی را مختل سازد.
- ۲- هر کس عمداً آبی را بدون حق یا اجازه مقامات مسئول به مجاری یا شبکه آبیاری متعلق به خود منتقل کند و یا موجب گردد که آب حق دیگری به او نرسد.
- ۳- هر کس آب حق دیگری را بدون مجوز قانونی تصرف کند.
- ۴- هر کس عمداً به نحوی از انحاء به ضرر دیگری آبی را به هدر دهد.
- ۵- هر کس عمداً آب رودخانه و انهار عمومی و جویبارها و مخازن و منابع و قنوات و چاهها را با اضافه کردن مواد خارجی به نحو مندرج در ماده ۵۶ این قانون آلوده کند در مواردی که منبع آب به عنوان منبع آب آشامیدنی به کار می رود مرتکب به موجب سایر قوانین مربوط نیز مورد تعقیب کیفر قرار خواهد گرفت.
- ۶- هر کس از مقررات مندرجه در پروانه مصرف آب تخلف کند یا بدون اجازه وزارت آب و برق پروانه خود را به دیگری منتقل سازد یا از مقررات موضوعه وزارت آب و برق در اجرای مواد فصل دوم این قانون تخلف کند.
- ۷- هر کس بدون رعایت مقررات این قانون به حفر چاه و یا قنات و یا بهره برداری از منابع آب مبادرت کند.

تبصره- در مورد بندهای ۲ و ۳ و ۴ با گذشت شاکی خصوصی تعقیب موقوف می شود.

ماده ۶۱

هر کس عمداً به نحوی از انحاء سد و تأسیسات سد اعم از تأسیسات آبیاری و تأسیسات مربوط به نیروی برق آبی و پست های انتقال خط و خط انتقال فشار قوی را تخریب یا منهدم نماید به حبس با اعمال شاقه از ۳ تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد.

فصل نهم - مقررات مختلفه

ماده ۶۲

ملی شدن آب و مواد و مقررات مربوط به آن تدریجاً در حوزه آبریز رودخانه ها و منابع آب زیرزمینی منطقه به منطقه و ناحیه به ناحیه با توجه به امکانات مالی و فنی و برنامه های عمرانی آگهی و اجرا خواهد شد. تشخیص این مقررات خاص و تاریخ اجرای آن به عهده وزارت آب و برق است.

ماده ۶۳

وزارت آبی و برق موظف است که شش ماه قبل از آغاز اجرای ملی شدن آب محدوده ناحیه یا منطقه مورد نظر را آگهی نماید تا مشمولین به وظایف و تکالیف خود و وزارت آب و برق واقف گردند.

ماده ۶۴

تشخیص صلاحیت علمی کارشناسان رشته‌های مختلف فنون توسعه منابع آب و آبیاری در مورد اخذ پروانه کارشناسی رسمی با وزارت آب و برق است.

ماده ۶۵

کلیه قوانین و مقرراتی که مغایر با این قانون باشد و همچنین قانون حفظ و حراست منابع آب‌های زیرزمینی کشور از تاریخ تصویب این قانون در آن قسمت که مغایر است بلااثر است.

ماده ۶۶

آیین‌نامه‌های مربوط به امور اجرایی سایر مواد در صورت لزوم به پیشنهاد وزارت آب و برق به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید.

